

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra muzikologie

Milan Balódy

Smíšený pěvecký sbor Moravan v Kroměříži v letech 1862–1918

The mixed choir Moravan in Kroměříž in the years 1862–1918

(Bakalářská práce)

Vedoucí práce: PhDr. Ingrid Silná, Ph.D.

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci nazvanou *Smíšený pěvecký sbor Moravan v Kroměříži v letech 1862–1918* vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Hranicích dne 11. srpna 2014

.....

Obsah

Úvod	4
Stav pramenů a literatury	5
1 Kroměříž v druhé polovině 19. století	7
1. 1 Společensko-politická situace v Kroměříži	7
1. 2 Hudba v Kroměříži	9
1. 2. 1 Kulturní život v měšťanském prostředí	9
1. 2. 2 Hudba v chrámovém prostředí	11
2 Historie kroměřížského Moravana	13
2. 1 Šedesátá a sedmdesátá léta 19. století	13
2. 1. 1 První léta Moravana	13
2. 1. 2 Svěcení praporu Moravana	16
2. 1. 3 Období let 1866–1877	18
2. 1. 4 Konec sedmdesátých let – období uměleckého růstu	21
2. 2 Od roku 1880 až po odchod Ferdinanda Vacha v roce 1905	23
2. 2. 1 Velké změny a období prosperity	23
2. 2. 2 Ferdinand Vach a vrcholné období kroměřížského Moravana	28
2. 3 Období let 1905–1918	40
2. 3. 1 Od odchodu Ferdinanda Vacha až po začátek 1. světové války	40
2. 3. 2 Situace ve spolku za 1. světové války (1914–1918)	45
3 Hudební škola Moravana 1882–1918	47
Závěr	53
Shrnutí	56
Summary	57
Zusammenfassung	58
Seznam použitých pramenů a literatury	59
Přílohy	62
Anotace	
Annotation	

Úvod

K výběru tématu *Smíšený pěvecký sbor Moravan v Kroměříži v letech 1862–1918* mě vedl zájem o dějiny hudby kroměřížského regionu, který jsem měl možnost poznat za dob svých středoškolských studií. Působení spolku Moravan obzvláště v průběhu druhé poloviny 19. století výrazně obohatilo kulturní život na Kroměřížsku.

Cílem mé bakalářské práce je nastínit společenskou a hudební historii Kroměříže ve druhé polovině 19. století, zmapovat vývoj spolku v období let 1862–1918, postihnout důležité události, koncerty a provozovaný repertoár, popsat osobnosti spjaté s činností Moravana v daném období a zrekapitulovat tak slavnou historii jednoho z nejvýznamnějších pěveckých sdružení na Moravě.

První kapitola nazvaná *Kroměříž v druhé polovině 19. století* se na pozadí společensko-politické situace zabývá jednotlivými městskými institucemi, které se věnovaly provozování hudby při různých příležitostech. Tuto studii jsem do své práce vřadil proto, že množství umělců působících po celé Kroměříži přímo či okrajově zasahovalo do dění spolku Moravan.

Druhá kapitola *Historie kroměřížského Moravana* shrnuje dějinný vývoj spolku od jeho vzniku až po konec 1. světové války. Je dělena na tři podkapitoly. První z nich, pojmenovaná *Šedesátá a sedmdesátá léta 19. století* popisuje vznik a postupný rozvoj pěveckého spolku Moravan od jeho založení roku 1862 až po odchod v pořadí druhého starosty spolku JUDr. Rudolfa Thurn-Taxise na začátku roku 1880. Druhá podkapitola je věnována časovému úseku vymezeného lety 1880–1905, ve kterém se nově reorganizovaný pěvecko-hudební spolek Moravan dokázal uměleckou úrovní vyrovnat nejlepším moravským sdružením pěstujících sborový zpěv. Třetí podkapitola navazuje popisem období let 1905–1918, kdy spolkový život nebyl ušetřen mnoha krizí spojených s častým střídáním a odchodem členstva.

Třetí kapitola *Hudební škola Moravana* má za cíl stručně postihnout historii hudební školy vedené Moravanem, jejíž nejvyspělejší žáci tvořili nedílnou součást pěveckého sboru nebo se jinak podíleli na produkcích spolku.

Chtěl bych poděkovat vedoucí své bakalářské práce PhDr. Ingrid Silné, Ph.D., za cenné rady a připomínky. Můj dík patří rovněž zaměstnancům Muzea Kroměřížska v Kroměříži a Státního okresního archivu v Kroměříži za ochotu a spolupráci při zpracovávání příslušných hudebních fondů.

Stav pramenů a literatury

Vstupními zdroji k dané problematice mi byly publikace o dějinách hudby na Moravě,¹ hesla a články o Kroměříži v odborných slovnících² a na internetu.³ Po celkovém historiografickém přehledu jsem rozšiřující informace získával z literatury zabývající se sborovým zpěvem – například Valový, Evžen: *Sborový zpěv v Čechách a na Moravě* (Brno 1972) nebo Buček, Miloslav: *Sborový zpěv, I. a II. díl* (Brno 1992, 1993).

Dále jsem ve svém studiu přikročil k pramenům a literatuře, přímo souvisejícím se spolkem Moravan. Pramennou základnu mého výzkumu tvořil především fond 20 I Moravan (Pěvecko-hudební spolek Moravan Kroměříž) v Muzeu Kroměřížska v Kroměříži a fondy Bg – 8: Hudební škola při pěveckém souboru Moravan Kroměříž (karton 1) a Moravan Kroměříž (karton 2), uložené ve Státním okresním archivu Kroměříž. Profily jednotlivých členů souboru jsem čerpal z monografických studií, slovníkových hesel a novinových nekrologů.⁴ Doplňující zprávy o valných hromadách, spolkových událostech a recenze koncertů jsem získával z dobových periodik Dalibor, Kroměřížské noviny, Lidové noviny, Moravská Orlice, Našinec, Národní listy, Velehrad aj.

Významným badatelem a autorem několika publikací věnovaných Moravanu či hudbě v kroměřížském regionu byl dlouholetý správce moravanského archivu Ota Fric (1901–1988), který napsal *Dějiny kroměřížského Moravana 1862–1932* (Kroměříž 1933), slovník *Hudba na Kroměřížsku a Zdounecku I. díl* (Kroměříž 1941) aj. Fricova literatura představuje solidní zdroj informací, omezujících se pouze na výčet životopisných zpráv a koncertů bez bližších souvislostí. Vzhledem k tomu, že byl mnohaletým členem Moravana, se jeho názory o spolku promítly do psaných studií, které jsou poplatné době vzniku a postrádají jistý odstup a nestrannost. Proto jsou údaje obsažené v jeho spisech místy zkreslené, neúplné či nadnesené.

¹ Axman, Emil: *Morava v české hudbě XIX. století*. Praha 1920.

Fric, Ota: *Vývoj hudební kultury na jihovýchodní Moravě*. Brno 1963.

Sehnal, Jiří – Vysloužil, Jiří: *Dějiny hudby na Moravě*. Brno 2001.

² Černušák, Gracian – Helfert, Vladimír: *Pazdírkův hudební slovník naučný, II. část osobní*. Brno 1937.

Černušák, Gracian – Štědroň, Bohumír – Nováček, Zdenko: *Československý hudební slovník osob a institucí, I. a II. díl*. Praha 1963, 1965.

Fukač, Jiří – Vysloužil, Jiří: *Slovník české hudební kultury*. Praha 1997.

³ *Spolky v Kroměříži* [online]. 2014 [cit. 2014-05-13].

Dostupné z: <http://spolky.profitux.cz/k/kromeriz.html>

Město Kroměříž. Smíšený pěvecký sbor Moravan [online]. 2014 [cit. 2014-05-13].

Dostupné z: <http://www.mesto-kromeriz.cz/dokumenty/Moravan%20historie.pdf>

⁴ Např.: Fric, Ota: *Kdo je Ferdinand Vach*. Praha 1948.

Fric, Ota: *Hudba na Kroměřížsku a Zdounecku*. Kroměříž 1941.

Silná, Ingrid: *Ezechiel Ambros*. Olomouc 2011.

Štědroň, Bohumír: *Ferdinand Vach*. Praha 1941.

Navíc téměř úplně upustil od zmapování historie hudební školy, která byla nedílnou součástí spolku.

Kromě již zmíněných prací vznikl k příležitosti sedmdesátého výročí založení Moravana za redakčního vedení Josefa Hilgartnera *Památník pěvecko-hudebního spolku Moravan v Kroměříži* (Kroměříž 1932), který je z velké části založen na Fricově studii *Dějiny kroměřížského Moravana 1862–1932*, rozšířený pak kratšími zprávami o hudební škole a o kulturních poměrech v Kroměříži v 19. století. O slavnosti svěcení spolkového praporu informoval Svatopluk Lažanský ve svém spise *Upomínka na Kroměříž dne 19. a 20. srpna 1865* (Praha 1865). Dějiny Moravana se v šedesátých letech 20. století pokusila shrnout Jindra Niklová v diplomové práci nazvané *100 let pěvecko-hudebního spolku Moravan* (strojopis, uložený v Muzeu Kroměřížska v Kroměříži, sign. IV 00025, 71 s.), ve které se zaobírá především vývojem spolku po nástupu sbormistra Eugena Třasoně v roce 1919. Některé zmínky o historii moravské hudební školy obsahuje práce Marie Konečné *Historie a současnost Základní umělecké školy v Kroměříži* (Olomouc 2011, diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 71 s.).

1 Kroměříž v druhé polovině 19. století

1. 1 Společensko-politická situace v Kroměříži

Hanácké město Kroměříž bylo v 19. století, podobně jako většina dalších moravských obcí, pod správou vzdělaných a bohatých Němců. Ti zastávali ve městě nejdůležitější úřady a prosazovali tak nařízení, která značně diskriminovala české obyvatelstvo.⁵ Na konci revolučního roku 1848 bylo centrum dění v monarchii přesunuto z Vídně do Kroměříže, protože se zde od 22. listopadu 1848 z podnětu Františka Palackého konal ústavodárný říšský sněm (označovaný jako Kroměřížský sněm). Jeho rozpuštěním 7. března 1849 se naděje utlačovaných Čechů na vznik nové demokratické ústavy rozplynula. Výrazná změna společensko-politické situace v zemích tvořících Rakouské císařství nastala teprve vydáním tzv. Říjnového diplomu roku 1860. Svobody zajišťované tímto dekretem posílily sebevědomí většinového českého obyvatelstva ve městě. „*Kroměřížská společnost procházela v letech 1860 až 1890 neobyčejně dynamickým procesem své vnitřní diferenciaci, v jehož průběhu se postupně vyjevily a ostře střetávaly dosud skryté či vzájemně skrývané rozpory a obraz sociálního i národnostního rozvrstvení obyvatelstva se od základu přeskupoval a proměňoval.*“⁶

Radostný vzestup společenského života zastavila roku 1866 prusko-rakouská válka. Po prohrané bitvě u Tovačova obsadilo Kroměříž pruské vojsko, které zde rozšířilo cholero-vou nákazu a setrvalo zde až do uzavření Pražského míru na konci srpna roku 1866. Poválečné změny se udály i na kroměřížské radnici. Do purkmistrovského úřadu byl zvolen kutnohor-ský rodák Benjamin Demel (1818–1867), který v této funkci vystřídal tragicky zesnulého Aloise Czapa (1812–1866). Advokát Demel byl nestranným člověkem, snažícím se stírat ná-rodnostní rozdíly obyvatel. Jeho politické postoje však narazily na tvrdý odpor německých členů městské rady a panstva na knížecím zámku. Proto byl po necelém roce donucen Kromě-říž opustit. Na jeho místo byl dosazen zarytý monarchista a policejní úředník Mathias Schroth von Rohrberg (1804–1885), za jehož vlády v letech 1867–1874 dosáhl útisk českého měšťan-stva vrcholu.⁷

Navzdory nepříznivé situaci sílil také vliv domácích politiků. Roku 1867 proběhla v Kroměříži volba poslance do Moravského zemského sněmu, kterou vyhrál JUDr. Jan Kozá-

⁵ V padesátých a šedesátých letech 19. století bydlelo v Kroměříži kolem 9 000 lidí. Z toho více než tři čtvrtiny bylo české národnosti. Zbývající část tvořilo převážně německé obyvatelstvo.

⁶ Lajkep, Zdeněk: Společenský a kulturní život v Kroměříži v letech 1860–1918. In: Týdeník Kroměřížska 12. května 1993, roč. IV, č. 19, s. 4.

⁷ Spáčil, Jindřich: Kroměřížská kronika. Kroměříž 1963, s. 94–96.

nek (1819–1890).⁸ Již během šedesátých let stál J. Kozánek u zakládání vlasteneckých spolků, ve kterých vykonával řídicí či čestné funkce. Jeho kroměřížská advokátní kancelář a dům představovaly pomyslnou základnu odboje proti germanizaci.

Po volbách roku 1874 byl novým purkmistrem zvolen německý advokát Augustin Benesch (1829–1911), který již nedokázal zabránit úpadku své moci. A. Benesche k všeobecné spokojenosti vystřídal roku 1884 knížecí arcibiskupský dvorní rada Ferdinand Freiherr von Bojakowski (1832–?), pocházející z polské šlechtické rodiny usedlé v Kroměříži. Jeho nástupcem se roku 1887 stal první český starosta města Vojtěch Kulp (1850–1932), který se podílel na dovršení českého rázu města.⁹

⁸ Jan Kozánek se narodil 21. června 1819. Od roku 1851 se natrvalo usadil v Kroměříži, kde působil jako advokát a významně se podílel na podněcování národního uvědomění českého obyvatelstva ve městě. Byl členem a dvakrát i předsedou utrakvistického spolku Casino, ze kterého roku 1862 vystoupil, aby spolu s dalšími vzdělanci založili ryze český spolek, nazvaný Občanská Beseda. Roku 1864 byl zvolen předsedou Občanské Besedy, která úzce spolupracovala s pěveckým spolkem Moravan, ve kterém se v letech 1862–1890 stal protektorem. Za Kozánkovy podpory bylo v roce 1882 v Kroměříži zřízeno soukromé české gymnázium. Zasloužil se také o založení zemědělských škol v rodném Přerově a Kroměříži. Zemřel 17. ledna 1890 v Kroměříži.

⁹ Spáčil, Jindřich: Kroměřížská kronika. Kroměříž 1963, s. 96–103.

1. 2 Hudba v Kroměříži

Největším producentem a zároveň spotřebitelem umění v druhé polovině 19. století bylo měšťanstvo. Po roce 1860 se začalo české obyvatelstvo svobodně sdružovat a zakládat profesní či zájmové organizace. Významnou součástí kroměřížského kulturního života zaujímalo pěstování hudby v pěveckých sborech, instrumentálních tělesech, uměleckých spolcích, vzdělávacích institucích aj. Silnou tradici mělo rovněž provozování hudby chrámové.

1. 2. 1 Kulturní život v měšťanském prostředí

Před rokem 1860 byly jedněmi z mála míst, na kterých se prostřednictvím konverzace, domácí literatury a zpěvu národních písní začala formovat svébytná česká kultura, vlastenecké české (slovanské) besedy. V Kroměříži se první taková beseda konala 6. září 1847,¹⁰ jejímž iniciátorem byl obrozenecký učitel František Mirovít Lorenc (vlastním jménem Franz Veit Lorenz, 1800–1863).¹¹ Odlišná situace panovala v utrakvistických spolcích, kde se hovořilo převážně německy i přesto, že valnou část členů tvořili čeští vzdělanci.

Největší přízní měšťanů se od přelomu 18. a 19. století těšila divadla. Na počátku druhé poloviny století vystupovaly v Kroměříži cizí divadelní společnosti, které svá představení hrály převážně v němčině. Po vydání Říjnového diplomu začali do města přijíždět i čeští kočovní divadelníci. Mezi prvními byli na jaře roku 1863 herci divadelní společnosti Josefa Štandery. Podle vzoru profesionálních souborů rozvíjeli vlastní dramatickou činnost měšťané. Roku 1865 vznikl v Kroměříži Spolek ochotnického divadla, který se stal zdrojem zábavy dostupným pro širokou veřejnost.¹²

Členové národní gardy, která se zformovala během zasedání Kroměřížského sněmu roku 1848, založili vlastní kapelu. Jejím vedoucím se stal varhaník svatomořického chrámu Johann Ludwig ml. (1816–1896).¹³ Postupným slábnutím výsad věžného Jana Leopolda Kunertha (Kunert, 1784–1865)¹⁴ na monopolní provozování hudby ve městě plnila Ludwigova kapela funkci městského orchestru, který účinkoval při církevních i světských slavnostech.

¹⁰ Proběhla jako třetí v pořadí na Moravě. Sešlo se zde na 40 zpěváků z města a okolí, kteří za řízení Františka Bedřicha Ševčíka provedli *Hostýnské písně* skladatele Hynka Vojáčka.

¹¹ František Mirovít Lorenc pocházel z Vlkoše u Přerova. Od roku 1836 začal vyučovat na jediné české škole v Kroměříži, kde nastoupil místo Josefa Konratha. Škola byla zrušena v roce 1868.

¹² Viz Lajkep, Zdeněk: *Dějiny ochotnického divadla v Kroměříži 1865–1945*. Kroměříž 1995.

¹³ Johann Ludwig ml. byl v letech 1866–1868 sbormistrem pěveckého spolku Concordie, na jejíž hudební škole vyučoval hře na klavír (1868–1887).

¹⁴ V květnu 1811 bylo vyhověno jeho žádosti a byl jako věžný přijat do Kroměříže. Od roku 1861 jej díky zhoršující se plicní chorobě zastupoval a po jeho smrti nahradil Josef Vojtek, který zde působil pět let. Po obsazení města Prusy roku 1866 bylo od vytrubování z věže upuštěno.

Po Johannovi Ludwigovi ml. byl novým kapelníkem tělesa jmenován Václav Čapek (Czapek, 1830–?), kterého 19. ledna 1867 vystřídal Moritz Ludwig (1845–1907).¹⁵ Toho po odchodu na odpočinek roku 1901 nahradil Eduard Albert st. (1848–1908), který si za vynikající účinkování při církevních slavnostech vysloužil papežský řád *Pro ecclesia et pontifice*.¹⁶

V průběhu šedesátých let byla v Kroměříži zakládána nová hudební sdružení. Roku 1862 založili chovanci piaristického semináře pěvecký spolek Záboj. Téhož roku vystoupilo z utrakvistického čtenářského spolku několik členů, aby dali vzniknout novému českému čtenářskému spolku (později nazvanému Občanská Beseda). Odtud lze vystopovat kořeny vzniku mužského pěveckého spolku Moravan. V dubnu 1864 zahájil svou činnost německý mužský pěvecký spolek Männergesangverein Concordia, při kterém byla dne 15. října 1868 otevřena hudební škola. Roku 1871 byl založen ženský pěvecký spolek Vlastimila, který roku 1881 splynul s mužským sborem Moravana. V létě 1882 začala při Moravanu fungovat nová hudební škola. Díky těmto organizacím a z iniciativy některých jejich členů se v Kroměříži vystřídal mnoho významných uměleckých těles a osobností. Hudební uskupení vznikala také při vzdělávacích institucích, kde se hudba nevyučovala primárně – například na c. k. českém gymnáziu (založeno 1882) či na c. k. českém ústavu ku vzdělání učitelů (1891), při kterém zahájilo svou činnost věhlasné Pěvecké sdružení moravských učitelů.

¹⁵ Moritz Ludwig se narodil v Kroměříži 9. května 1845. Byl synem Johanna Ludwiga ml. Vystudoval praktickou školu zpěvu a ve Vídni se zdokonaloval v hudební teorii. Po návratu do rodného města byl ustanoven kapelníkem městské hudby. Jeho povinností bylo udržovat v orchestru 18 (později 24) hudebníků a vyučovat zpěv a hudbu na hudební škole. V letech 1868–1880 se po otci stal sbormistrem Concordie. Od roku 1871 až do svého odchodu z města v roce 1901 byl také ředitelem hudební školy Concordie. Poté se přestěhoval do Vidnavy (Weidenau), kde 5. února 1907 zemřel.

¹⁶ Fric, Ota: Hudba na Kroměřížsku a Zdounecku. Kroměříž 1941, s. 17.

1. 2. 2 Hudba v chrámovém prostředí

V Kroměříži byla církevní hudba pěstována ve třech kostelích: v kostele s kolegiální kapitulou u sv. Mořice, ve farním kostele Nanebevzetí Panny Marie a v piaristickém kostele sv. Jana Křtitele.

Hudba v kostele u sv. Mořice měla dlouholetou tradici.¹⁷ Od počátku 19. století zde byli zaměstnáni hudebníci na pozicích: ředitel kůru (Musicdirektor), varhaník (Organist), šest choralistů, vypomáhající zpěváci z piaristického semináře (Sängerknaben), zvoník (Glockner) a kalkant (šlapač měchů).¹⁸ Ředitelem kůru u sv. Mořice se roku 1837 stal Johann Theiner (Teiner, 1793–1872), kterého v sedmdesátých letech nahradil P. Ludvík Holain (1843–1916). Holainovým nástupcem byl ustanoven Karel Cigna (Cygna, 1819–1880), který zde působil v letech 1876–1880. Pro kroměřížské kostelní kůry napsal řadu chrámových skladeb. Arcibiskupem Bedřichem Fürstenbergem (1813–1892) byla v druhé polovině 19. století stanovena nová funkce kapelníka u sv. Mořice, kterou od 1. dubna 1867 zastával již zmíněný Moritz Ludwig.¹⁹ Ten se patrně stal i ředitelem kůru po smrti Karla Cigny.²⁰ Působil zde až do roku 1886, kdy byl dne 25. září novým kapelníkem a ředitelem kůru jmenován Ferdinand Vach (definitivu obdržel 29. října 1890).²¹ V Kroměříži setrval až do roku 1905, poté odešel na nové působiště do Brna.

V městském farním kostele Nanebevzetí Panny Marie bylo kromě faráře a dvou kaplanů zaměstnáno několik placených hudebníků, kteří zastávali funkce: ředitel kůru (Rector Chori; býval současně učitelem na kroměřížské české škole), varhaník (Organist) a zpěváci (Cantor, diskantisté a dva adstanti).²² Roku 1836 byl ředitelem kůru zvolen skladatelsky činný František Mirovít Lorenc. Po jeho smrti jej nahradil Mikuláš Rosík (1816–1901). Ten zde působil až do konce roku 1884, kdy se přestěhoval do Bílova. Na jeho pozici byl dosazen Ezechiel Ambros (1861–1915). Dne 12. října 1888 se novým regenschorim stal Emanuel Vach (1866–1936), který řídil hudbu v městském kostele až do podzimu 1898, kdy byl jmenován profeso-

¹⁷ Prvním ředitelem kůru byl barokní skladatel a instrumentalista Pavel Josef Vejvanovský (1639?–1693).

¹⁸ Silná, Ingrid: „Chrámová hudba v Kroměříži v první polovině 19. století“, in: Vičarová, Eva (ed.): *Hudba v Olomouci a na střední Moravě I.* Olomouc 2007, s. 83–85.

¹⁹ Silná, Ingrid: *Jan Leopold Kunert (1784–1865)*. Olomouc 2005. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, katedra muzikologie, s. 25.

²⁰ „Mauritz Ludwig“, in: Černušák, Gracian – Štědroň, Bohumír – Nováček, Zdenko (ed.): *Československý hudební slovník osob a institucí, I. díl*. Praha 1963, s. 847–848. Zde je uvedeno, že M. Ludwig zastával funkci ředitele kůru do roku 1886. Rok jeho nástupu zmíněn není.

²¹ Štědroň, Bohumír: *Ferdinand Vach*. Praha 1941, s. 12.

²² Silná, Ingrid: „Chrámová hudba v Kroměříži v první polovině 19. století“, in: Vičarová, Eva (ed.): *Hudba v Olomouci a na střední Moravě I.* Olomouc 2007, s. 86.

rem hudby v Brně. V období let 1898–1931 byl ředitelem kůru ustanoven Antonín Fritz (1866–1947).

Hudbu v kostele sv. Jana Křtitele obstarávali členové piaristického semináře až do roku 1879, kdy piaristická kolej zanikla.²³ Jejich hlavním úkolem bylo zajišťovat hudební doprovod v řádovém kostele a navíc vypomáhat při bohoslužbách ve svatomořickém chrámu. Piaristé kladli důraz na provozování lidových zpěvoher a při mši podporovali zpěv lidu v češtině. Zdejší regentem byl výkonný hudebník a dirigent Josef Lambert Schwarz (1811–1886). Po odchodu piaristů v osmdesátých letech 19. století byli žáci semináře převedeni do arcibiskupského gymnázia pod správu františkánů.²⁴

²³ Seminář pro mladé, většinou nemajetné zpěváky a hudebníky založil roku 1687 olomoucký biskup Karel Liechtenstein-Castelcorno (1624–1695).

²⁴ Fric, Ota: Vývoj hudební kultury na jihovýchodní Moravě. Brno 1963, s. 31.

2 Historie kroměřížského Moravana

2.1 Šedesátá a sedmdesátá léta 19. století

V první dvacetileté periodě se pěvecký spolek Moravan profiloval jako mnohá jiná česká sdružení, vznikající po pádu Bachova absolutismu a vydání Říjnového diplomu roku 1860. Své poslání viděli členové spolku v plnění vlasteneckých ideálů, převažujících nad zájmy ryze uměleckými. Hudební podniky se tak měnily v demonstraci dlouho utlačovaného národního sebevědomí. Poté, co nadšení vyprchalo, zasáhla spolek vleklá krize, do které se později dostal i s Moravem spolupracující ženský spolek Vlastimila. Především díky působení Rudolfa a Jenny Taxisových na konci sedmdesátých let zahájil Moravan novou éru, předznamenávající období trvalejšího uměleckého růstu a prosperity.

2.1.1 První léta Moravana

Vznik pěveckého spolku Moravan lze spojit s činností skupiny českých vzdělavců, kteří roku 1862 na podnět Jana Kozánka vystoupili z utrakvistického čtenářského spolku (v roce 1864 pojmenovaného Casino), aby tak založili vlastní čtenářský spolek – Občanskou Besedu. Toto nové kroměřížské sdružení organizovalo společenské debaty v Benešově kavárně na Velkém náměstí. Zde se příležitostně scházelo množství občanů, otevřeně se hlásících k české národnosti.²⁵

Kromě hovorů o politických či sociálních poměrech se při podobných sešlostech často zpívalo. Velmi módní záležitostí 19. století se stal tzv. mužský čtvero zpěv, který byl pro svou interpretační nenáročnost součástí stolování v kavárnách a hostincích.²⁶ Mezi členy českého čtenářského spolku bylo pár dobrých zpěváků, jejichž jména můžeme nalézt i později na seznamu Moravana. Jiným impulsem pro založení pěveckého sdružení mohl být také fakt, že na Kroměřížsku fungovalo již několik národních spolků, s úspěchem se věnujících sborovému zpěvu.²⁷

Oficiálně bylo zřízení spolku Moravan zaznamenáno v březnu roku 1863, kdy byl založen a pojmenován na návrh Kozánkova spolupracovníka JUDr. Josefa Mnohoslava Šperlína

²⁵ Lajkep, Zdeněk: Kulturní a společenský život v Kroměříži v letech 1860–1918. In: Týdeník Kroměřížska 18. srpna 1993, roč. IV, č. 33, s. 5.

²⁶ Více o vzniku a vývoji mužského čtvero zpěvu viz Valový, Evžen: Sborový zpěv v Čechách a na Moravě. Brno 1972. Český mužský čtvero zpěv, s. 30–37.

²⁷ Podhoran v Holešově (založený 1861), Jaroslav v Kojetíně (1862), Přerub v Přerově (1862) a také přímo v Kroměříži pěvecký spolek Záboj (1862), tvořený členy piaristického semináře.

(Sperling, 1826–1913).²⁸ Ten se také stal prvním starostou spolku. Dalšími členy výkonného výboru Moravana roku 1863 byli JUDr. Jan Vilibald Mildschuh (1834–1896),²⁹ František Fryčaj, protektorem spolku Jan Kozánek, sbormistrem Karel Zavadil,³⁰ zástupcem sbormistra František Zlínský, jednatelem Jan Kučera, pokladníkem Jindřich Tišlic a archivářem Jan Skála.³¹ Své prostory ke zkouškám a schůzím Moravanu bezplatně propůjčovala Občanská Beseda.

Mužský pěvecký sbor Moravan již před schválením spolkových stanov 11. listopadu 1863 provedl několik významných podniků. Patrně vůbec poprvé veřejně vystoupil na pohřbu Františka Mirovítá Lorence 4. května 1863.³² Vítaným zpestřením činnosti bylo pořádání výletů do nepříliš vzdálených obcí či přilehlých míst, za účelem posílení kolektivu a navázání partnerských vztahů s ostatními spolky. Dne 7. června 1863 se zpěváci Moravana zúčastnili výletu do Ratají a 25. října t. r. uspořádali pochod na kroměřížskou Hrázu.³³ Velice oblíbenou součástí kroměřížského kulturního života tvořily veřejné produkce v podobě tzv. zastaveníček a besed.³⁴ Jedna z prvních moravanských besed se konala 2. srpna 1863 na měšťanské střelnici.³⁵ Roční činnost spolku vyvrcholila účastí na brněnských pěveckých slavnostech, konaných ve dnech 25. a 26. srpna 1863 na oslavu tisíciletého výročí příchodu slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje na Moravu.

Následujícího roku se moravanský pěvecký sbor zúčastnil svěcení praporu prostějovského spolku Orlice (11. září 1864) a přerovského spolku Přerub (18. září 1864). Pokračoval také v pořádání příležitostných vystoupení a výletů.

Popularita Moravana s přibývajícemi produkcemi narůstala. V Kroměříži šedesátých let však neustále vládla německá menšina, která nechtěla mít nic společného s činností spolku a všeobecně se snažila potlačit veškeré buditelské snahy českého obyvatelstva. Proto byl roku

²⁸ Josef Mnohoslav Šperlín se narodil roku 1826 v Bystřici nad Pernštejnem. Byl advokátním solicítátorem, uznávaným tiskařem s vlastním nakladatelstvím a organizátorem hospodářského a kulturního života v Kroměříži, kde působil až do svého odchodu do Volyňské gubernie v Rusku roku 1879. Zemřel roku 1913 ve městě Krasjatyči (dnešní Ukrajina).

²⁹ Od roku 1865 zastával funkci praporečníka a v období od 13. února 1880 až 9. září 1881 byl jmenován starostou spolku.

³⁰ Karel Zavadil působil jako choralista kroměřížského kostela sv. Mořice. Moravan řídil až do konce roku 1866, kdy odešel do Kyjova. Za svého pobytu v Kroměříži také sestavil a umělecky vedl hudební soubor při Spolku ochotnického divadla.

³¹ Muzeum Kroměřížska v Kroměříži (dále MKK), fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana I (1896–1908) a rukopis výroční zprávy zpěváckého spolku Moravana v Kroměříži 1894, sign. V/1-13, karton 55.

³² Spáčil, Jindřich: Kroměřížská kronika. Kroměříž 1963, s. 85.

³³ Do roku 1865 zavítaly průvody s hudbou také například do Hulína, Hradiska, Břestu, Bílan, Chropyně a Zdounek.

³⁴ Zastaveníčka byla pořádána u domů významných kroměřížských osobností, většinou za účelem oslavy narozenin, jmenin či sňatku. Besedy měly formu veřejného koncertu, který byl zakončen večerní zábavou.

³⁵ Šperlín, Josef Mnohoslav: Zpěv. spolek Moravan v Kroměříži. In: Dalibor 1. srpna 1863, roč. VI, č. 22, s. 4–5.

1864 ve městě založen konkurenční pěvecký spolek Männergesangverein Concordia. Nikdy ovšem nedosáhl srovnatelné úrovně jako Moravan, i když byl organizačně a finančně velice dobře zajištěný a roku 1868 dokonce zřídil ve městě první hudební školu.³⁶

Ve třetím roce svého oficiálního působení tvořilo Moravan 12 členů výkonných, 27 přispívajících a 30 členů činných. Spolek udílel čestná členství, kterých bylo do roku 1865 předáno významným osobnostem deset (mezi nimi např. skladatelé Karel Bendl, Arnošt Förchtgott-Tovačovský, Antonín Javůrek, Pavel Křížkovský či Hynek Vojáček, jejichž sborové kompozice tvořily základ moravanského repertoáru). Nejvýznamnější událostí prvních let existence Moravana se stalo svěcení spolkového praporu, které potvrdilo význam spolku pro Kroměříž a okolí. Díky nadšeným referátům dobových periodik a drobným spisům je tato slavnost také jedním z nejzmapovanějších mezníků v moravanské historii.

³⁶ V roce 1890 byla hudební škola Concordie pojmenována Kaiser Franz Joseph Musikschule.

2. 1. 2 Svěcení praporu Moravana

Ve dnech 19. a 20. srpna 1865 uspořádal kroměřížský Moravan slavnostní svěcení svého spolkového praporu. Oslava původně regionálního charakteru neočekávaně nabyla významu národního. Stala se manifestem obrození českého národa a jednotícího se svazku Čechů a Moravanů. „(...) slavnosti tyto mají dokázati, že my skutečně žijeme vzdor všemu umrtvování nás od krutých dob a nepřátelů, že vědomí národní vniklo již ve všechny vrstvy společnosti naší, že hojných všude má naše právo zastánců a že tudíž marné počínání, když někdo by nás chtěl ignorovati.“³⁷

V sobotu 19. srpna se po celý den sjížděli do města četné deputace, vyslané z mnohých českých a moravských měst. Odpoledne dorazil do Kroměříže také průvod v čele s pražským Sokolem spolu se svým starostou Miroslavem Tyršem a zástupci pražského spolku Hlahol, který se v roce svého založení (1861) stal vzorem pro ostatní pěvecká sdružení v českých zemích, Moravan nevyjímaje.³⁸ Večerní program zahájila vroucím prolovem členka pražského královského zemského divadla Eliška Pešková (1833–1895). Poté sehráli kroměřížští ochotníci jednoaktovou veselohru polského dramatika Alexandra Fredra „*Pan Čapek aneb Což mne nikdo nezná?*“.³⁹

Nedělní slavnost začala průvodem k matce praporu Marii Kozánkové (1832–1901).⁴⁰ Následovala bohoslužba v městském farním kostele Nanebevzetí Panny Marie, při které kázal probošt z Dubu P. Jeroným Lísek a mši svatou vedl okresní děkan P. Jan Fiala. Poté se průvod odebral na Velké náměstí k soše Panny Marie, kde slavnost vyvrcholila svěcením praporu Moravana.⁴¹ Po církevních obřadech spojených se svěcením zazpívali všichni členové zúčastněných zpěváckých spolků *Chorál českého národa* od Karla Bendla (1838–1897). Na to byl prapor předán do rukou praporečníka Jana Vilibalda Mildschuha, který ve svém projevu uvedl: „*Nám není zpěv kratochvilnou pouze zábavou, nás zároveň vyšší účel vede v společném zpěvu pěstování. Jmeno spolku našeho naznačuje půdu, na které stojíme a ukazuje směr, kte-*

³⁷ Ze slavnosti Kroměřížské. In: Moravská Orlice 22. srpna 1865, roč. III., č. 190, s. 1 (autor neuveden).

³⁸ Lažanský, Svatopluk: Upomínka na Kroměříž dne 19. a 20. srpna 1865. Praha 1865, s. 28.

³⁹ Jednalo se o v pořadí páté vystoupení Spolku ochotnického divadla, který byl založen teprve na jaře 1865. Viz Lajkep, Zdeněk: Dějiny ochotnického divadla v Kroměříži 1865–1945, s. 12.

⁴⁰ Dcera uznávaného olomouckého lékaře a univerzitního profesora MUDr. Jana Mošnera. Společně se svým manželem Janem Kozánkem se významně podíleli na organizování kulturního života v Kroměříži.

⁴¹ Hedvábný Moravský prapor byl pořízen za více než 400 zlatých. Z jedné strany je na červenobílém pozadí vyobrazena moravská orlice s nápisem „Moravan. Zpěvácký spolek v Kroměříži.“ Druhou stranu tvoří bílý podklad s červeným pruhem, který uprostřed zdobí obraz slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje s nápisem „Bohu a národu k službě a slávě!“ a heslem přejatým od pražského Hlaholu „Zpěvem k srdci, srdcem k vlasti! M.“

rým nám jest jíti.“⁴² Celou slavnost zakončil koncert Moravana a večerní ples v zahradě městské střelnice.⁴³

Našli se také odpůrci slavnosti, kteří se snažili svěcení praporu různými způsoby zabránit či akci úmyslně narušit. Mezi takové patřil například arcibiskup lantkrabě Bedřich Fürstenberg, který den před konáním oslav z Kroměříže odjel a vědomě nenechal vyzdobit arcibiskupské domy a dokonce ani jednu z dominant města – kroměřížský zámek. Stejně tak si počínala i městská rada (v té době ještě většinou obsazena Němci), která nechala bez výzdoby radnici.⁴⁴

⁴² MKK, fond 20 I Moravan, Památní kniha Moravana – Program pěvecké slavnosti uspořádané u příležitosti svěcení praporu pěveckého spolku Moravana dne 19. a 20. srpna 1865 v Kroměříži, sign. I/2, karton 2.

⁴³ Druhým číslem na programu koncertu byla skladba *Slavnostní sbor* od Antonína Javůrka (1834–1887), kterou skladatel spolku Moravan věnoval.

⁴⁴ Lažanský, Svatopluk: Upomínka na Kroměříž dne 19. a 20. srpna 1865. Praha 1865, s. 31–33.

2. 1. 3 Období let 1866–1877

Roku 1866 se po porážce rakouských vojsk u Tovačova dostala do Kroměříže pruská armáda, jejíž přítomnost zasáhla do společenského a kulturního života obyvatel města. Strach z odvodu, finanční krize a v neposlední řadě cholera nákaza způsobili útlum činnosti všech místních spolků.⁴⁵

Nadšení, které s sebou přinesla počáteční léta existence Moravana, tak bylo náhle přerušeno. Nejen situace ve městě, ale také neutěšený stav uvnitř spolku vedl k jeho pozvolnému úpadku, který se projevil absencí výraznějšího pěveckého podniku a častým střídáním či dokonce odchodem některých členů ze spolku. Nejvýraznější změna ve výkonném výboru se udála na místě sbormistra, když odcházejícího Karla Zavadila nahradil od 2. listopadu 1866 kojetínský rodák Karel Cigna (1819–1880).⁴⁶ Podle dobových zpráv z konce šedesátých let lze mezi vedoucí osobnosti Moravana dále zařadit protektora Jana Kozánka, starostu Josefa Mnohoslava Šperlína, jednatele (?) Roubala, pokladníka Antonína Ohlídala, praporečníka Hynka Šišku a ostatní členy výboru – Karla Balcárka, Františka Fryčaje, Františka Horáka, (?) Kosíka, Jana Vilibalda Mildschuha, Viléma Povondru, Františka Zavadila a Františka Zlínského.⁴⁷

Na počátku sedmdesátých let spolek tvořilo 40 činných členů, kteří vystupovali při besedách, zábavách a zastaveníčkách. Spoluúčinkovali při produkcích a ceremoniálech jiných spolků.⁴⁸ Moravan roku 1870 přistoupil do Jednoty zpěvákých spolků československých v Praze, jejímž účelem bylo mj. organizovat pěvecké sjezdy, soutěže a vydávat hudebniny (zvláště sbory a písně) vlastním nákladem. Ústředním orgánem Jednoty zpěvákých spolků byly od roku 1870 prohlášeny noviny Hudební listy a od roku 1873 pak hudební periodikum Dalibor, které spolek odebíral.

Dočasnou vzpruhou pro poněkud stereotypní spolkový život Moravana byla od roku 1871 spolupráce s nově zřízeným ženským pěveckým spolkem Vlastimila (stanovy schváleny 4. června 1871). „*Již před 7 roky pomýšlelo na zařazení dívčího pěveckého spolku v Kromě-*

⁴⁵ Spáčil, Jindřich: Kroměřížská kronika. Kroměříž 1963, s. 92–94.

⁴⁶ Karel Cigna se narodil 4. listopadu 1819 v Kojetíně. Pocházel z rozvětveného učitelského a muzikantského rodu. Po studiích v Kroměříži byl v letech 1840–1842 ustanoven učitelem a varhaníkem v Hradisku u Kroměříže. Hudební vzdělání prohloubil na konzervatoři ve Vídni, kde tři roky studoval zpěv, varhany, trubku, harmonii a kompozici. Po návratu do Kojetína se stal učitelem hudby. Založil kojetínský pěvecký spolek Jaroslav (1862). Od roku 1866 žil v Kroměříži, kde vyučoval na německé hudební škole Concordie. V letech 1866–1880 byl jmenován sbormistrem Moravana. Stal se také ředitelem kůru kostela u sv. Mořice, pro který napsal řadu chrámových skladeb. Zemřel 20. března 1880 v Kroměříži.

⁴⁷ Valná hromada Moravana. In: Moravská Orlice 30. prosince 1868, roč. VI, č. 300, s. 3 (autor neuveden).

⁴⁸ Roku 1870 uspořádali členové mužského sboru tři zastaveníčka a jednu besedu. Zúčastnili se dvou výletů organizovaných kroměřížským Sokolem do Chropyně a Přerova a spoluúčinkovali při svěcení zvonu v Kojetíně a na slavnosti svěcení praporu čtenářského spolku v Tlumačově.

říži, než pokusy tehdejší, nemající pevného základu, nezdařily se. Teprv na jaře minulého roku ujalo se opět myšlenky té několik spanilomyslných dam, kteréž, podporovány jsou některými členy Měšťanské besedy a pěveckého spolku Moravana, ruce k dílu přiložily, a myšlenku tuto ve skutek uvedly.⁴⁹

Protektorkami Vlastimily, která přijala heslo „Zpěv božský zjev“, se staly Marie Kozánková a Marie Mildschuhová, manželky činovníků Moravana. Spolek tvořilo celkem 87 členů (15 zakládajících, 42 výkonných a 30 přispívajících). Na výborové schůzi 5. července 1871 byla za předsedkyni zvolena Marie Kozánková, za místopředsedkyni Apolonie Čepánová a sbormistrem jmenován Eduard Skála (1842–1918),⁵⁰ z jehož podnětu byla v říjnu 1871 při spolku otevřena škola pro dorůstající dívky.

V prvním roce své existence uspořádala Vlastimila tři koncerty ve spolupráci s mužským pěveckým sborem Moravana a městským hudebním souborem. První koncert se konal 29. října 1871, druhý 17. března 1872 a třetí 5. května 1872. Interpretační úroveň jednotlivých vystoupení byla podle dochovaných zpráv vysoká, čemuž však neodpovídala jejich návštěvnost. Lidé o podobná vystoupení ztráceli vlivem společenských událostí zájem. Sborové skladby svým nacionálním obsahem pozbyly na aktuálnosti a atraktivitě. Rostla obliba nekomplikovaných efektních žánrů v podobě veseloher či operet, prováděných na úkor nákladných koncertních vystoupení.⁵¹

Ve druhém správním období trpěl ženský spolek podobně neutěšenými poměry, jaké zavládly na počátku sedmdesátých let v Moravanu. Výsledkem toho bylo uskutečnění pouze jediného samostatného koncertu, který se konal 25. května 1873. Situaci ve Vlastimile navíc zkomplikoval odchod učitele zpěvu na škole pro dorůstající dívky Františka Skály (1833–?), jehož místo nebylo z finančních důvodů možno několik měsíců obsadit. Teprve na jaře roku 1873 se novým učitelem stal Ignác Kment (1848–1925).⁵²

Moravan ve dnech 3. a 4. května 1873 uspořádal navzdory nepříznivé spolkové situaci slavnost k příležitosti svého desetiletého jubilea. Ve večerních hodinách prvního dne se konal

⁴⁹ MKK, fond 20 I Moravan, Roční zpráva o činnosti dívčího pěveckého spolku Vlastimila v Kroměříži (ročník 1871/2), sign. I/1, karton 1.

⁵⁰ Továrník a český poslanec Eduard Skála byl rodákem z Věrovan, kde se 17. září 1842 narodil. V Kroměříži začal působit od roku 1870, kdy se stal ředitelem místního cukrovaru. Po odchodu z města působil v Chropyni a Prostějově. On a jeho dva bratři (František a Jan) byli činnými členy Moravana a podíleli se na chodu Vlastimily. Eduard Skála také zastával funkci protektora Pěveckého sdružení moravských učitelů. Zemřel 2. ledna 1918 v Prostějově.

⁵¹ Viz Valový, Evžen: Sborový zpěv v Čechách a na Moravě. Brno 1972, s. 52–56.

⁵² Ignác Kment přišel do Kroměříže roku 1871 a působil zde až do odchodu do penze roku 1913. Ve školním roce 1882/1883 byl jmenován učitelem houslí na hudební škole Moravana.

lampionový průvod městem a členové Moravana uspořádali zastaveníčka matce praporu Marii Kozánkové a starostovi spolku Josefu Mnohoslavu Šperlínovi. Následujícího rána pokračovaly oslavy průvodem k slavnostní bohoslužbě v kostele sv. Mořice, kde zapěl moravanský sbor mši od skladatele Františka Škroupa (1801–1862). Odpoledne následoval koncert Moravana, na kterém ve spolupráci s městským orchestrem zazněla kantáta od Václava Vlastimila Hausmanna (1850–1903), kterou autor spolku věnoval.⁵³

V dalších letech se poměry v Moravanu i Vlastimile neustále zhoršovaly. Moravan oproti ženskému pěveckému spolku disponoval většími finančními prostředky a stabilnější organizační základnou. Roku 1875 ztroskotaly plány na realizaci společného koncertu všech kroměřížských pěveckých spolků, což byl jeden z hlavních důvodů diskuzí o rozpuštění ženského sboru Vlastimily, který přípravě na vystoupení věnoval několik měsíců. Valná hromada spolku však tento návrh zamítla.⁵⁴

Neutěšený stav spolkového života komentoval ve své zprávě za rok 1877 jednatel Moravana Vojtěch Panenka: *„Není snad spolku, který by v nynějších dobách o sobě tvrditi mohl, že rozkvétá, že život spolkový stává se v něm stále bujarejším, ba spíše naopak, tak mnohý spolek pro život národní veledůležitý, živoří jen ode dne ke dni, ba i docela zaniká. Příčinu toho hledati lze ovšem především v poměrech všeobecných, časových, avšak mnoho zaviňuje též lhostejnost údů, kteří nikterak s dřívější horlivostí povinností svých nevykonávají, ba spíše to údství svoje za jakési nesnesitelné břemeno považují, kteréž by rádi ze sebe stráslí, kdyby z ohledů rozličných se jim nevidělo býti příjemnějším, jen tak na oko dále členem toho kterého spolku pozůstati.“*⁵⁵

⁵³ Slavnost desítiletého trvání pěv. spolku Moravan. In: Moravská Orlice 8. května 1873, roč. XI, č. 106, s. 3 (autor neuveden). Přesné názvy provedené Škroupovy mše a Hausmannovy kantáty nejsou uvedeny.

⁵⁴ MKK, fond 20 I Moravan, Roční zpráva o činnosti dívčího pěveckého spolku Vlastimila v Kroměříži (od 28. října 1873 do 13. října 1875), sign. I/1, karton 1.

⁵⁵ MKK, fond 20 I Moravan, Spisy 1863–1881, Jednatelská zpráva zpěv. spolku Moravana v Kroměříži za rok 1877, sign. IV/1, karton 18.

2. 1. 4 Konec sedmdesátých let – období uměleckého růstu

Renesance kroměřížských pěveckých spolků Vlastimila a Moravan nastala po příchodu JUDr. Rudolfa Thurn-Taxisa (1833–1904)⁵⁶ a jeho ženy Jenny (roz. Ständlerové, 1830–1914)⁵⁷ do města roku 1877.

Nejprve se na utváření kroměřížského kulturního života začala podílet profesionální umělkyně Jenny Taxisová, která přijala 6. února 1878 místo učitelky zpěvu na škole pro dorůstající dívky, zřizované spolkem Vlastimila. Díky jejímu pečlivému vedení se za necelý rok zvýšil počet činných členek na konečných 41 sboristek.⁵⁸ Od ustavovací schůze výboru při valné hromadě dne 20. září 1878 se novým jednatelem spolku stal kníže Thurn-Taxis, bývalý první předseda pražského Hlaholu. Vlastimila zažila za působení Taxisových nebývalý rozkvět, který vyvrcholil koncertní produkcí dne 11. prosince 1878.⁵⁹ Kromě ženského pěveckého sboru zde účinkoval i mužský sbor Moravana, městská kapela Moritze Ludwiga a světoznámé Florentinské kvarteto vedené německým houslistou Jeanem Beckerem (1833–1884), na jehož zprostředkované vyzvání složil skladatel Antonín Dvořák (1841–1904) *Smyčcový kvartet Es dur op. 51*.⁶⁰

Taxisovy organizační schopnosti neunikly pozornosti výboru Moravana a po odchodu Josefa Mnohoslava Šperlína byl ode dne 19. ledna 1879 jmenován jeho nástupcem ve funkci starosty spolku. Rudolf Thurn-Taxis od počátku svého působení v Moravanu prosazoval tytéž metody, které se osvědčily ve Vlastimile. Byl si plně vědom, že spoluúčinkováním věhlasných umělců ztraktivní doposud posluchači málo navštěvované koncertní produkce a zároveň zvýší prestiž spolku. V neposlední řadě tyto hodnotné podniky motivovaly jednotlivé členy k aktivnějšímu přístupu, projevujícím se soustavným nacvičováním vybraných skladeb.

⁵⁶ Narodil se 25. listopadu 1833 v Loučeni u Poděbrad. Po smrti svých rodičů zdědil obrovské jmění a jeho pražský palác se stal střediskem českých umělců. Byl činným spolkovým účastníkem – patřil mezi zakladatele Sboru pro postavení Národního divadla, pražského Sokola a Umělecké besedy. Byl zvolen prvním předsedou Hlaholu a stál při vzniku časopisů Právník (1861) a Boleslavan (1863). Po hospodářských neúspěších a osobním krachu zehudl a byl nucen roku 1877 přijmout místo advokátního koncipienta u JUDr. Františka Suchomela (1840–1917) v Kroměříži, kde kromě svého civilního zaměstnání působil v pěveckých spolcích Vlastimila a Moravan. Začátkem roku 1880 byl jmenován generálním prokurátorem v bulharském Plovdivu. Roku 1882 se usadil v Trachau (Troskov) u Drážďan. Dne 3. července 1904 při návštěvě své dcery Hedviky na Velehradě zemřel.

⁵⁷ Dcera soukromého učitele hudby Jana Ständlera. Vystudovala zpěv na pražské konzervatoři. Při pobytu u svých příbuzných v Heidelbergu se potkala s knížetem Thurn-Taxisem, za kterého se provdala 28. listopadu 1857. Byla manželovou nadšenou podporovatelkou a stala se matkou praporu pražského Hlaholu a Sokola. Po příchodu do Kroměříže pracovala jako učitelka zpěvu v ženském pěveckém spolku Vlastimila.

⁵⁸ Spolek tvořilo podle jednatele zprávy přednesené na valné hromadě 20. září 1878 celkem 86 členů, což bylo o 17 více než v roce 1877.

⁵⁹ Koncert v Kroměříži. In: Našinec 8. prosince 1878, roč. X, č. 144, s. 3 (autor neuveden).

⁶⁰ Beckerovo přání tlumočil Dvořákovi jeho přítel Karel Kozánek. Vzpomínky K. Kozánka na vznik smyčcového kvarteta viz Fric, Ota: Antonín Dvořák a Kroměříž. Zrcadlo dokumentů a zpráv. Kroměříž 1946, s. 13–14.

„I Moravan, který v posledních létech více jen v úzkém kruhu větším dílem k zábavě svých údů působil, započal v letošním roku opět činnost rozsáhlejší.“⁶¹

Prvním větším hudebním podnikem za Taxisova starostenství bylo uspořádání zastavení dluholetému protektorovi Janu Kozánkovi k příležitosti jeho šedesátých narozenin dne 21. června 1879. Další významnou událostí byla účast na přerovské pěvecké slavnosti pořádané ve prospěch vdovy po zesnulém skladateli Arnoštu Förchtgottu-Tovačovském (1825–1874).⁶² Již při této příležitosti vyvstaly plány velké pěvecké slavnosti v Kroměříži, která se nakonec konala ve dnech 23. a 24. srpna 1879 za menšího účastenství sborových těles, než se předpokládalo. Pod vedením zakladatele pražského Hlaholu a vynikajícího operního pěvce Jana Ludvíka Lukese (1824–1906) vystoupily sbory Moravan, Vlastimila a Hostýn z Bystřice pod Hostýnem.⁶³

Sbor Moravana se na veřejnosti prezentoval skvělými výkony, v jejichž pozadí stála nezměrná snaha jeho starosty vypořádat se se zpátečnickými poměry uvnitř spolkového výboru. Léta zanedbávaná administrativní činnost a neúplně vedené pokladní účty přinutily Rudolfa Thurn-Taxise od začátku srpna 1879 zastávat i funkce jednatele a pokladníka spolku. Na konci října t. r. obdržel dopis, ve kterém 19 členů vyjádřilo nedůvěru starostovi a dalším funkcionářům. Následkem tohoto přípisu se R. Thurn-Taxis a někteří členové výboru vzdali svých funkcí.⁶⁴ Dne 21. listopadu 1879 se konaly nové volby, které vedly k potvrzení R. Thurn-Taxise starostou Moravana. Na této pozici setrval až do odchodu z města. Nahrazen byl při valné hromadě 13. února 1880 někdejší praporečnickem a dluholetým členem Moravana Janem Vilibaldem Mildschuhem.⁶⁵

Pro celkový vývoj Moravana mělo krátkodobé působení Rudolfa Thurn-Taxise veliký význam. „Selský kníže“, jak byl často přezdíván, přinesl do Kroměříže inovativní názory na fungování pěveckých těles, tříbené působením v pražském Hlaholu. Díky jeho úsilí se dostal Moravan z vleklé krize a úpadku. Zavedením nového repertoáru, spoluprací s profesionálními umělci a vytvořením kvalitních administrativních podmínek připravil živ-

⁶¹ MKK, fond 20 I Moravan, Spisy 1863–1881, Zpráva jednatelská o činnosti zpěváckého spolku Moravana v době od 20. ledna do 21. listopadu 1879, sign. IV/1, karton 18.

⁶² Koncert ve prospěch pozůstalých po Förchtgottu-Tovačovském. In: Našinec 18. července 1879, roč. XI, č. 84, s. 2 (autor neuveden).

⁶³ Velký koncert zahradni. In: Dalibor 1. září 1879, roč. I, č. 25, s. 7 (autor neuveden). Z Kroměříže. In: Našinec 19. září 1879, roč. XI, č. 111, s. 2 (autor neuveden).

⁶⁴ MKK, fond 20 I Moravan, Spisy 1863–1881, Zpráva jednatelská o činnosti zpěváckého spolku Moravana v době od 20. ledna do 21. listopadu 1879, sign. IV/1, karton 18.

⁶⁵ MKK, fond 20 I Moravan, Protokolní kniha – Zápisy o spolkových schůzích 1870–1884, sign. I/3, karton 2.

nou půdu pro budoucí úspěchy druhé poloviny osmdesátých let, ve kterých byl Moravan oslavován jako jeden z nejlepších pěveckých spolků na Moravě.

2. 2 Od roku 1880 až po odchod Ferdinanda Vacha v roce 1905

V druhé etapě vývoje dosáhl kroměřížský Moravan největšího rozkvětu. Od roku 1881 byl reorganizován na spolek pěvecko-hudební. Sloučením mužského a ženského odboru vznikl smíšený sbor, který do svého repertoáru zařadil umělecky hodnotnější díla. Do vedoucích funkcí se postupně dostávali profesionální hudebníci, mající výrazný podíl na prohlubování úrovně spolku, jejímž nejlepším dokladem mohou být koncertní produkce, na kterých zazněla velkolepá díla českých i zahraničních skladatelů.

2. 2. 1 Velké změny a období prosperity

S odchodem Rudolfa Thurn-Taxise ztratil Moravan vynikajícího organizátora, jehož význam nebyl ostatními členy spolku plně doceněn. Volba v pořadí třetího starosty Jana Vilibalda Mildschuha a výkonného výboru, tvořeného některými znovu příchozími členy nesouhlasícími s Taxisovým působením, představovalo částečný krok nazpět.⁶⁶ Když pak 20. března 1880 zemřel sbormistr Karel Cigna, byl nahrazen sice zainteresovaným, ale amatérským hudebníkem ing. Josefem Blažkem (1850–1917), kterého navíc zaneprázdnňovalo zaměstnání železničního úředníka.⁶⁷

Navzdory jistému konzervatismu organizační základny provedl sbor Moravana v roce 1880 osmnáct veřejných vystoupení. Z nich nejvýznamnější byly dva koncerty konané 24. května a 27. listopadu t. r. Dále byla na měšťanské stělnici pod záštitou Moravana, Concordie, střeleckého sboru, spolku vysloužilců a kroměřížských hasičů uspořádána dne 18. srpna 1880 slavnost na počest padesátých narozenin císaře Františka Josefa I.⁶⁸

Změny a ustanovení, které byly prosazeny v následujících letech, poznamenaly budoucí vývoj Moravana. Největší starost v roce 1881 představoval úbytek přispívajícího členstva, jehož počet se během roku snížil na pouhých 19 osob. Tento neblahý stav, projevující se pře-

⁶⁶ Při ustavovací schůzi dne 13. února 1880 byli do výboru spolku zvoleni: František Horák, Jaroslav Šperlín, František Zlinský, František Vymlátíl, Josef Blažek, Eduard Albert st. a František Zavadil (MKK, fond 20 I Moravan, Protokolní kniha – Zápisy o spolkových schůzích 1870–1884, sign. I/3).

⁶⁷ Josef Blažek se narodil v Tiché na Novojičínsku 7. února 1850. Studoval na technice ve Vídni. Po návratu začal působit v Kroměříži jako železniční úředník a třetí sbormistr Moravana (ve funkci od 1. dubna 1880 do 5. září 1882). Po odchodu z Kroměříže působil v Holešově, kde již nebyl hudebně činným. Byl otcem hudebního skladatele Viléma Blažka (1900–1974). Stal se čestným členem Moravana. Zemřel v Kroměříži dne 12. února 1917.

⁶⁸ Z Kroměříže. Oslava narozenin císařových. – Smírné spolupůsobení. In: Našinec 25. srpna 1880, roč. XII, č. 100, s. 2 (autor neuveden).

devším úbytkem financí, se podařilo zvrátit a ke spolku se do září 1881 přihlásilo 25 nových přispěvatelů.⁶⁹ Druhým úkolem toho roku bylo přepracování stávajících stanov, za účelem propojení mužského odboru pěvců se sboristkami Vlastimily v jedno těleso. Na základě změny stanov, schválených c. k. moravským místodržitelstvím v Brně 4. srpna 1881, bylo spolku rovněž umožněno pěstovat hudbu instrumentální a založit vlastní hudební školu.⁷⁰ Nemalou zásluhu na těchto důležitých pokrocích měl dlouholetý člen Moravana Hugo Zimek (1840–1902),⁷¹ který byl od 9. září 1881 jmenován novým starostou spolku.

Na začátku osmdesátých let přistoupilo do Moravana několik organizačně schopných a vzdělaných osobností, které na mnoho let spojily s tímto sdružením své osudy. Vedle již zmíněného H. Zimka zde ve výkonných funkcích začali působit Emil a Karel Kozánkovi, synové protektora spolku Jana Kozánka a matky praporu Marie Kozánkové. JUDr. Emil Kozánek (1856–1927)⁷² se od 9. září 1881 stal jednatelem a od roku 1903 až do své smrti zastával funkci předsedy spolku. Byl velikým milovníkem hudby. Díky kontaktům s významnými umělci, které navázal za dob pražských studií, přivedl v průběhu svého působení do Kroměříže takové osobnosti a tělesa, jakými byli např. jeho přítel Antonín Dvořák, Vítězslav Novák, Česká filharmonie vedená Oskarem Nedbalem, České kvarteto atd.⁷³

Jeho bratr JUDr. Karel Kozánek (1858–1941)⁷⁴ byl v lednu 1883 jmenován nejprve místobormistrem a po rezignaci Klaudia Pacholíka (1848–1900)⁷⁵ se 12. února 1883 stal

⁶⁹ „Údem přispívajícím jest ten, kdo roční příspěvek nejméně 3 zl. 60 kr. do spolkové pokladnice platí.“ (Ze spolkových stanov schválených dne 4. srpna 1881 – viz MKK, fond 20 I Moravan, Spolkové stanovy 1863 až 1939, sign. XIV/1-12, karton 72).

⁷⁰ MKK, fond 20 I Moravan, Protokolní kniha – Zápisy o spolkových schůzích 1870–1884, sign. I/3, karton 2.

⁷¹ Hugo Zimek se narodil 22. března 1840 v Přerově. Základní vzdělání získal na obecné škole v Přerově a Lipniku. Poté odešel na piaristické gymnázium v Kroměříži. V únoru roku 1869 se stal koncipientem v kroměřížské advokátní kanceláři Jana Vilibalda Mildschuha. Téhož roku vstoupil do Moravana, kde od 28. července 1880 zastával funkci jednatele, a poté byl zvolen starostou spolku. Od roku 1891 byl zaměstnán jako účetní v městské spořitelně. Zemřel 26. listopadu 1902 v Kroměříži.

⁷² Emil Kozánek se narodil 12. května 1856 v Kroměříži. Po studiích v Praze se natrvalo usadil ve svém rodišti, kde po otci převzal advokátní kancelář. Stal se starostou kroměřížského Sokola, Občanské Besedy a v období let 1903–1927 také Moravana, do kterého přistoupil již v roce 1880. Zemřel 31. října 1927.

⁷³ MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana II (1909–1947) – Výroční zpráva pěvecko-hudebního spolku Moravan v Kroměříži za rok 1927–1928, s. 3–5, sign. V/21, karton 56.

⁷⁴ Karel Kozánek se narodil 5. března 1858 v Kroměříži. Po studiích na českém gymnáziu v Olomouci vystudoval práva na Karlově univerzitě v Praze. Při návratu do rodného města vstoupil roku 1881 do zpěváckého spolku Moravan. Na podzim roku 1887 se natrvalo usadil v Kyjově, kde si otevřel vlastní advokátní kancelář. Byl aktivním členem zdejšího Sokola, v jehož čele stál čtyřicet let. Ve výrazně poněmčeném městě se spolu s dalšími národními buditeli zasloužil o dosazení českého zastupitelstva, zvoleného při volbách roku 1896. V hluboké úctě zemřel v nedožitých 83 letech 2. ledna 1941.

⁷⁵ Syn kantora z rozvětvené hudební rodiny se narodil 16. srpna 1848 v Kojetíně. Po studiích se stal úředníkem městské spořitelny v Kroměříži. Za účelem zlepšování nových zpěváků vedl při Moravanu „školu sborového zpěvu pro odrostlé“. Po odchodu inženýra Josefa Blažka byl zvolen sbormistrem Moravana (od 5. září 1882 do 12. února 1883). Daleko významnější byla jeho činnost v moravské hudební škole, kde působil více než 17 let. Zemřel 19. února roku 1900.

v pořadí pátým sbormistrem Moravana. Spolkovou činnost podstatně obohatil i příchod nových profesionálních hudebníků, zaměstnaných v hudební škole Moravana, jejichž náplň práce zahrnovala také povinnost podílet se na vystupování pěveckého sboru.

Na oslavu dvacetiletého výročí trvání spolku byl z obav o financování akce uspořádán pouze menší koncert dne 29. dubna 1883,⁷⁶ na kterém premiérově zazněly skladby moravského učitele Karla Weise (1862–1944).⁷⁷ Roční činnost Moravan uzavřel koncertní produkcí 16. prosince 1883 a již tradiční silvestrovskou zábavou 31. prosince 1883.

Na konci ledna nového roku 1884 se stejně jako v letech předchozích konala valná hromada, při které byl starostou spolku zvolen Hugo Zimek, sbormistrem Karel Kozánek, jako místosbormistr ředitel hudební školy Ezechiel Ambros (1861–1915),⁷⁸ jednatelem Emil Kozánek, pokladníkem Pavel Mališ, archivářem Karel Cigna ml. a ve funkci praporečníka působil Václav Coufal.⁷⁹ Pro koncertní vystoupení byla velice důležitá členská základna, čítající přes 100 sboristů, kteří se k pravidelným zkouškám scházeli dvakrát týdně, v případě potřeby nácviku před náročnější produkcí i častěji.⁸⁰ K informování členstva o mimořádných událostech či schůzích sloužil tzv. oběžník – prezenční listina, kterou musela pověřená osoba doručit každému členovi k podpisu, jehož uvedením dával adresát najevo, že příloženou zprávu akceptuje. Druhou možností, jak představenstvo spolku informovalo své členy o zkouškách či valných hromadách, bylo uveřejňování inzerátů v nově vzniklých Kroměřížských novinách (1884–1889), které reflektovaly společenský život ve městě a přilehlých obcích. Zároveň sloužily k reklamním sdělením nejrůznějšího typu, hudebních akcí nevyjímaje.

Hojnost veřejných koncertů v roce 1884 nasvědčuje pevnému a spolehlivému sepětí spolku, který byl díky velkému počtu přispívajících členů finančně zajištěn a mohl si tak dovolit větší výdaje. Ve své roční zprávě vylíčil jednatel Emil Kozánek celkem 24 účinkování

⁷⁶ Z Kroměříže. Koncertní zábava Moravana. In: Moravská Orlice 29. dubna 1883, roč. XXI, č. 99, s. 4 (autor neuveden).

⁷⁷ Karel Weis studoval na pražské konzervatoři a varhanické škole u Františka Blažka a Františka Zdeňka Skuherského. Byl také žákem Zdeňka Fibicha. V Kroměříži působil jeden školní rok (1882/1883) jako učitel na hudební škole Moravana. Poté se vrátil do Prahy, kde nastoupil jako houslista do orchestru Národního divadla. Významná byla jeho skladatelská činnost.

⁷⁸ Ezechiel Ambros se narodil 8. prosince 1861 v Kavriánově u Šaratic, kde získal první hudební vzdělání. Roku 1880 byl přijat na varhanickou školu v Praze. Odtud odešel zpět na Moravu, kde v prosinci roku 1882 začal působit v kroměřížském Moravanu. Od 17. září 1883 byl ustanoven prozatímním ředitelem na moravanské hudební škole. Zároveň působil jako varhaník a ředitel kůru kroměřížského kostela Nanebevzetí Panny Marie a od ledna 1884 také vyučoval zpěv na místním c. k. českém nižším gymnáziu. Byl skladatelsky činným a některého jeho skladby provedl kroměřížský Moravan premiérově. Dne 15. září 1888 přijal místo ředitele kůru v Prostějově, kde se významně zasadil o zvelebení hudebního života ve městě. Zemřel 31. května 1915 ve věku 53 let.

⁷⁹ MKK, fond 20 I Moravan, Protokolní kniha – Zápisy o spolkových schůzích 1885–1888, sign. I/4, karton 2.

⁸⁰ Tamtéž.

sboru.⁸¹ Z nich nesporně nejvýznamnějším se stal koncert uspořádaný dne 26. listopadu, při kterém byl za spoluúčinkování městské kapely Moritze Ludwiga v Kroměříži poprvé uveden mužský sbor se sóly a doprovodem klavíru *Pijanovo dědictví* Josefa Bergmanna a čtyřdílná kantáta *Česká píseň* Bedřicha Smetany, k jejímuž provedení Emil Kozánek poznamenal: „Koncertem tímto dokázal Moravan, že i v Kroměříži lze při pilnosti a vytrvalosti větší skladby provést. Českou píseň vystoupil Moravan z kruhu malých venkovských zpěváckých spolků, a řadí se co třetí ku svým ovšem šťastnějším druhům Brněnské Besedě a Olomouckému Žerotínu. My doufáme, že spolek náš směru Českou píseň započatého se nebude muset vzdáti, nýbrž naopak, že bude moci sáhnouti třeba i k větším a těžším ještě skladbám, nežli jest Smetanova Česká píseň.“⁸² Toto zhodnocení, v době svého vyřčení značně ovlivněné nebývalým nadšením a optimismem, dostalo své reálnější obrysy v následujících letech, kdy se na koncertních programech Moravana začaly objevovat vokálně-instrumentální skladby, přesahující rámec kompozic s výhradně vlasteneckou tematikou a předpokládající vysokou interpretační úroveň.⁸³

Ukázkou snahy členů Moravana udržet krok s nejlepšími moravskými sbory byl jarní koncert pořádaný ve středu 22. dubna 1885 na měšťanském Nadsklepí. Hlavní část pestrého programu představovalo premiérové provedení ženského sboru s doprovodem orchestru *Pod bezem za jezem*, který dirigoval autor díla Antonín Petzold (1858–1931), učitel hudební školy Moravana. Poprvé v Kroměříži mohli posluchači slyšet také smíšený sbor Françoise Bazina *Křižáci na moři* upravený Karlem Bendlem. Z dalších čísel večera jmenujme například mužské sbory *Žal* od Antonína Dvořáka a *Sv. Cyrill a Method* od Pavla Křížkovského.⁸⁴ Dne 25. listopadu 1885 uspořádal pěvecko-hudební spolek Moravan koncertní produkci, na níž byly mj. interpretovány dvě části Smetanovy *České písně* a sbory *Dárek z pouti* a *Křižáci na moři* Karla Bendla.⁸⁵

Ze zápisů schůzi moravanského výboru 20. a 27. července 1885 vyplývá, že představitelé spolku se vážně zaobírali myšlenkou provést místo listopadového koncertu v době adventní Dvořákovu kantátu *Stabat Mater*, avšak patrně z nedostatku času pro přípravu byl záměr pře-

⁸¹ MKK, fond 20 I Moravan, Protokolní kniha – Zápisy o spolkových schůzích 1885–1888, sign. I/4, karton 2.

⁸² Tamtéž.

⁸³ O procesu repertoárové proměny některých pěveckých spolků viz Valový, Evžen: Sborový zpěv v Čechách a na Moravě, Brno 1972. Diferenciace zpěváckých spolků – umělecký růst a reprodukce kantátové tvorby, s. 57–60.

⁸⁴ Denní zprávy. Koncert Moravana. In: Kroměřížské noviny 24. dubna 1885, roč. II, č. 33, s. 2–3 (autor neuveden).

⁸⁵ Denní zprávy. Koncert Moravana. In: Kroměřížské noviny 27. listopadu 1885, roč. II, č. 97, s. 2 (autor neuveden).

hodnocen a definitivní datum konání stanoveno na víkendové dny 10. a 11. dubna 1886.⁸⁶ Dlouhou dobu se nedařilo zajistit účast skladatele, který právě dokončoval oratorium *Svatá Ludmila* a byl tak velice zaneprázdněn.⁸⁷ Na naléhání své ženy Anny Dvořákové (1854–1931) pozvání do města nakonec přijal. Pro celou produkci se podařilo sestavit stodvacetičlenný sbor a Ludwigovu městskou kapelu rozšířit o výpomocné síly na orchestr čítající 50 hudebníků. Sólové party byly svěřeny Emmě Veselé (soprán), Anně Dvořákové (alt), Eduardu Krtičkovi (tenor) a jeho bratrovi Hugovi Krtičkovi (bas). Přípravu jednotlivých sborů měli na starosti sbormistr Karel Kozánek a nově zvolený ředitel hudební školy Antonín Petzold, který vedl také hromadné zkoušky s orchestrem. Dirigentské taktovky se při veřejných produkcích ujal sám Antonín Dvořák.⁸⁸ Sobotního představení v měšťanském Nadsklepi se zúčastnilo zhruba 750 posluchačů. Každé číslo díla bylo přijato s nebývalým nadšením a ovacemi. Nedělní koncert byl proveden v přeplněném sále, do kterého se vměstnalo přes 800 lidí. Před produkcí byl Antonínu Dvořákovi udělen diplom čestného členství ve spolku Moravan a od četných zástupců kroměřížských sdružení obdržel mistr vavřínové věnce a jiné dary. Pohnut k slzám pronesl v sále děkovnou řeč, kterou vyvolal dojemné emoce v řadách publika i vystupujících členů. Při odjezdu z města Dvořák přislíbil další spolupráci při uvádění svých děl v Kroměříži.⁸⁹ Na důkaz svých upřímných zážitků poslal starostovi Moravana děkovný dopis, ve kterém uvedl: „*Dovolte abych Vám co nejvřeleji poděkovati mohl za laskavé podání těch krásných věnců, jichž pohled mne tak velice blaží upomínaje mne na ten velebný okamžik když jsem tam před Vámi stál a plakal! Nikdy v životě na to nezapomenou! Bylo to vše tak srdečné a upřímné a vyšlo to tak ze srdcí upřímných! Když jsem stál v Londýně, před tisíci lidmi a všechno jásal a bouřilo, vzdávajíc mi čest největší – věřte mi to – tak dojat jsem nebyl nikdy!*“⁹⁰

⁸⁶ MKK, fond 20 I Moravan, Protokolní kniha – Zápisy o spolkových schůzích 1885–1888, sign. I/4.

⁸⁷ Dopis Emilu Kozánkovi ze dne 24. února 1886. Viz Kuna, Milan a kol.: Antonín Dvořák. Korespondence a dokumenty. Korespondence odeslaná 1885–1889. Praha 1988, s. 134–135.

⁸⁸ Denní zprávy. Dozvuky ku Stabat Mater. In: Kroměřížské noviny 16. dubna 1886, roč. III, č. 31, s. 2–3 (autor neuveden).

⁸⁹ Velmistr Dvořák v Kroměříži a jeho Stabat mater. In: Kroměřížské noviny 13. dubna 1886, roč. III, č. 30, s. 1–2 (autor neuveden).

⁹⁰ Denní zprávy. Mistr Dvořák o srdečném holdu české Kroměříže. In: Kroměřížské noviny 23. dubna 1886, roč. III, č. 33, s. 2 (autor neuveden).

2. 2. 2 Ferdinand Vach a vrcholné období kroměřížského Moravana

Ferdinand Vach (1860–1939) se narodil 25. února 1860 v Jažlovicích u Říčan. Otec Josef Vach (1830–1906) byl učitelem a varhaníkem. Roku 1867 se stal řídícím učitelem v Louňovicích pod Blánkem, kde se s manželkou Antonií a jejich dětmi přestěhovali ze Zdislavic u Vlašimi. Bídňá finanční situace neumožňovala živit početnou rodinu, a tak byl devítiletý Ferdinand poslán jako vokalista do Prahy.⁹¹ V době dospívání byl nucen z Prahy odejít a vrátit se domů. Ruch města mu však přirostl k srdci, a proto se již roku 1876 rozhodl vrátit, aby se přihlásil na pražskou varhanickou školu. Z existenčních důvodů po půl roce ze školy odešel a přijal místo výpomocného vyučitele v Souticích v Čechách (1877–1878) a poté v Lešanech u Netvořic (1878–1880). Již od dětství se toužil stát profesionálním hudebníkem, a tak ho učitelská práce příliš nenaplňovala. Roku 1880 nastoupil místo svého těžce nemocného bratra Josefa do Bělé Crkve v Banátě (dnešní Srbsko) jako sbormistr u tamějšího církevního pěveckého spolku. Zde ovšem nebyl spokojen s úrovní souboru a již po dvou letech se vrátil do Prahy, aby opět začal studovat na varhanické škole. Kromě studia se aktivně věnoval sbormistrovství v Karlíně, kde také bydlel.⁹² Na živobytí si přivydělával v hudebním ústavu Josefa Jandovského jako učitel hry na klavír. Roku 1886 se stal kapelníkem u divadelní společnosti Františka Pokorného, která často hostovala v moravských městech.⁹³ Při jednom z představení v Uherském Hradišti obdržel nabídku místa ředitele hudební školy Moravana v Kroměříži, kterou na začátku července opustil jeden ze strůjců úspěchu provedení Dvořákova *Stabat Mater* Antonín Petzold. Podpisem smlouvy dne 16. července 1886 přijal Ferdinand Vach nabídnutou funkci a stal se tak na dalších devatenáct let nedílnou součástí kroměřížského hudebního života.⁹⁴ Do dění v pěveckém sboru se zapojil 25. srpna 1886, kdy byl jmenován místosbormistrem.⁹⁵

Houževnatý přístup k zlepšení spolkových nedostatků lze u Ferdinanda Vacha vypoza-
rovat od počátku jeho působení v Moravanu a hudební škole, kdy se snažil vyřešit značně
labilní situaci okolo instrumentální hudby. Městský orchestr Moritze Ludwiga byl vydržován

⁹¹ Zpíval při bohoslužbách ve Strahovském klášteře. Výpomocně působil například v Chrámu sv. Víta či při větších koncertech v chlapeckém sboru Žofínské akademie.

⁹² Řídil zde pěvecké odbory v Besedě zlatníků a stříbrníků, Dělnické Besedě a Slavoji.

⁹³ U této společnosti byla zaměstnána i jeho budoucí manželka Karla Kleinová (1864–1944), se kterou se oženil 30. dubna 1887 v kutnohorském kostele sv. Jakuba.

⁹⁴ Životopisné informace čerpány z monografií:
Fric, Ota: Kdo je Ferdinand Vach. Praha 1948.
Štědroň, Bohumír: Ferdinand Vach. Praha 1941.

⁹⁵ MKK, fond 20 I Moravan, Protokolní kniha – Zápisy o spolkových schůzích 1885–1888, sign. I/4, karton 2.

německým spolkem Concordie.⁹⁶ To znamenalo, že při produkcích, u kterých se kryly termíny, dával kapelník (zaměstnaný též jako ředitel hudební školy Concordie) a jeho orchestr přednost vystoupení s německým spolkem, což představovalo problém především v adventním čase a o silvestrovských produkcích. Výbor Moravana proto na schůzích dne 2. a 24. ledna 1887 povolil F. Vachovi založit vlastní kapelu s názvem „Hudební sbor Moravanův“.⁹⁷ Žádost k obecní radě podal Ferdinand Vach hned 25. ledna 1887.⁹⁸ Vachův smyčcový orchestr doplňoval městský orchestr při produkcích Moravana a samostatně vystoupil například při silvestrovské zábavě spolku 31. prosince 1887.⁹⁹ V následujícím roce orchestr již při produkcích uváděn nebyl a patrně se rozpadl, kdy přesně není známo.

Neutěšený stav panoval také v mužské části sboru Moravana, poněvadž někteří sboristé po náročné přípravě na *Stabat Mater* nejevili o další produkce větší zájem a zkoušky navštěvovali nepravidelně. Tato skutečnost však neodradila členy výboru naplánovat na jubilejní dvacátý pátý ročník další velké hudební podniky. Na prvním z nich, rozvrženém do dvou víkendových dnů 21. a 22. května 1887, byly na pořadu kroměřížské premiéry *Hymnus Dedicové Bílé hory* pro smíšený sbor a orchestr Antonína Dvořáka a kantáta *Švanda dudák* od Karla Bendla, při které sólové hlasy obstarali olomoucká sopranistka Božena Petzoldová-Rubešová (1855–1910), tenorista Hugo Richter (um. jménem Bruno Decorti, 1863–1945) a sóla barytonová a basová zpíval ředitel místního českého gymnázia František Višňák (1845–1896). Instrumentální čísla přednesl houslový virtuos světového renomé František Ondříček (1857–1922), kterého na klavír doprovázel sbormistr Karel Kozánek.¹⁰⁰ Druhou významnou událostí k příležitosti výročí spolků Moravan a Občanská Beseda a zároveň čtyřicetiletého jubilea konání první české besedy v Kroměříži byla srpnová slavnost, při které zazněla kantáta *Písně Hostýnské* za osobního řízení skladatele Hynka Vojáčka (1825–1916).¹⁰¹ Repertoár třetího jubilejního koncertu 6. listopadu 1887 byl sestaven ze skladeb výhradně českých autorů.¹⁰²

⁹⁶ Na podporu hudebníků městského orchestru byl založen Spolek na podporu hudby (Verein zur Förderung der Musik), ve kterém působil mnoho členů Concordie. V květnu 1873 pak oba spolky splynuly v jeden pod názvem Concordia, Verein zur Pflege und Förderung ästhetischer Zwecke, který fungoval až do rozpadu spolku v roce 1919.

⁹⁷ MKK, fond 20 I Moravan, Protokolní kniha – Zápisy o spolkových schůzích 1885–1888, sign. I/4, karton 2.

⁹⁸ Spis je uložen ve Státním okresním archivu Kroměříž (dále SOKA Kroměříž), fond Bg – 8: Hudební škola při pěveckém souboru Moravan Kroměříž, inv. č. 2.

⁹⁹ MKK, fond 20 I Moravan, Koncertní programy – Zábava Sylvestrovská 31. prosince 1887, sign. XII/1, karton 67.

¹⁰⁰ Hudba. Zpěvácký spolek Moravan v Kroměříži. In: Národní listy 19. května 1887, roč. XXVII, č. 136, s. 6 (autor neuveden).

Slavné dny. In: Kroměřížské noviny 24. května 1887, roč. IV, č. 41, s. 1 (autor neuveden).

¹⁰¹ Dopisy domáci. Z Kroměříže. In: Dalibor 10. září 1887, roč. IX, č. 33, s. 5 (autor neuveden).

¹⁰² Moravanův koncert. In: Kroměřížské noviny 8. listopadu 1887, roč. IV, č. 89, s. 3 (autor neuveden).

Sborová čísla zastupoval *Hymnus českého rolnictva* pro smíšený sbor s doprovodem klavíru od Antonína Dvořáka, mužský sbor *Rolnická* od Bedřicha Smetany a *Druhý trojlístek z národních písní* pro smíšený sbor a baryton Karla Bendla.¹⁰³ Vystoupení nabylo na výjimečnosti také tím, že jej poprvé od svého zvolení coby sbormistr vedl Ferdinand Vach, který od 5. října 1887 na této pozici vystřídal do Kyjova odcházejícího Karla Kozánka. Oslavy jubilejního ročníku zakončil pěvecko-hudební spolek Moravan 22. prosince uspořádáním mše v kostele sv. Jana Křtitele za všechny své zesnulé členy, při níž provedl *Requiem* s doprovodem žesťového kvarteta Arnošta Förchtgotta-Tovačovského. Konec kalendářního roku pak uzavřela obvyklá Silvestrovská zábava pořádaná členy spolku.¹⁰⁴

Koncertní sezonu v následujícím roce zahájilo vystoupení dne 8. dubna 1888. Program sestával se výhradně ze skladeb Karla Bendla. Sbormistr Ferdinand Vach zde zahrál violoncellové *Nocturno*. Posledním číslem večera bylo premiérové provedení smíšeného sboru s barytonovým sólem *Obžínky*, který skladatel spolku Moravana věnoval.¹⁰⁵ Na oslavu povýšení kroměřížského c. k. českého gymnázia na vyšší byl 22. září 1888 zorganizován koncert Františka Ondříčka, při kterém houslista také zahrál skladby *Meditation* a *Papillon* Karla Weise.¹⁰⁶ K příležitosti čtyřicetiletého panování císaře Františka Josefa I. uspořádaly kroměřížské spolky 2. prosince 1888 oslavu, na níž byla koncertně provedena jednoaktová opera *V studni* pražského skladatele Viléma Blodka (1834–1874). Za sólisty byli vybráni v roli Lidunky hostující Božena Petzoldová-Rubešová, manželka Ferdinanda Vacha a členka Moravana Karla Vachová představující Verunu a v mužských hlavních rolích Karel Sommer a Jan Procházka, rovněž členové Moravana.¹⁰⁷

V roce 1889 lze v koncertní činnosti Moravana zaznamenat mírný pokles. Kvůli smutku z dobrovolné smrti korunního prince Rudolfa (1858–1889) a léčebnému pobytu starosty Huga Zimka v lázních se nekonal tradiční koncert v postním období. Nejvýznamnějšími událostmi roku se tak staly slavnost Radhoště konaná ve dnech 7. a 8. září a koncertní produkce

¹⁰³ Karel Bendl věnoval v listopadu 1887 spolku smíšený sbor *Obžínky*. V dopise Moravanu otištěném v Kroměřížských novinách napsal: „Osmělil jsem se Vysoce ctěnému spolku Vašemu svou nejnovější skladbu *Obžínky* věnovati a prosím, by Vysoce ctěný spolek Váš věnování to laskavě přijmouti ráčil, což zajisté pro skladbu tu vždy odporučením tím nejlepší bude.“ Viz článek Našemu Moravanu. In: Kroměřížské noviny 18. listopadu 1887, roč. IV, č. 92, s. 5 (autor neuveden).

¹⁰⁴ MKK, fond 20 I Moravan, Protokolní kniha – Zápisy o spolkových schůzích 1885–1888, sign. I/4, karton 2.

¹⁰⁵ V archivu spolku je uložen dopis Karla Bendla ze dne 11. února 1888, v němž skladatel doporučuje své jednotlivé skladby k provedení na dubnovém koncertě. Viz MKK, fond 20 I Moravan, Listinný archiv Moravana A až Č – Karel Bendl, sign. III/1, karton 11.

¹⁰⁶ MKK, fond 20 I Moravan, Koncertní programy – Koncert mistra Františka Ondříčka 22. září 1888, sign. XII/1, karton 67.

¹⁰⁷ Kromě výkonu slavné operní pěvkyně Boženy Petzoldové-Rubešové bylo provedení sólových úloh v Blodkově díle dobovou kritikou odsouzeno. Viz Jubilejní koncert v Kroměříži. In: Kroměřížské noviny 7. prosince 1888, roč. V, č. 96, s. 3 (autor neuveden).

24. listopadu 1889.¹⁰⁸ Na začátku roku 1890 zastihla Kroměříž zpráva o smrti zakládajícího člena a protektora Moravana Jana Kozánka. Kromě samostatných hudebních podniků (především 23. března a 15. listopadu 1890) vystoupil moravanský sbor při příležitosti slavnostního svěcení nové školní budovy c. k. vyššího českého gymnázia 21. září 1890, kdy přednesl *Slavnostní kantátu* pro smíšený sbor zkomponovanou k té příležitosti Ferdinandem Vachem na slova ředitele gymnázia Františka Višňáka.¹⁰⁹ Z podnětu Emila Kozánka vystoupil v Kroměříži dvakrát během roku 1890 světově proslulý sbor ruského zpěváka a dirigenta Dmitrije Agreněva-Slavjanského (1834–1908). Část výtěžku z obou koncertů věnoval E. Kozánek spolku, který obnos použil na nákup notového materiálu pro připravované uvedení oratoria Antonína Dvořáka *Svatá Ludmila* naplánovaného na následující rok.¹¹⁰

Dvořákovi velice záleželo na úrovni nastudování svého díla, a tak již začátkem dubna povolal do Kroměříže Karla Weise, který byl přítomen zkouškám sboru, aby tlumočil skladatelovy požadavky k provedení oratoria. Antonín Dvořák, který splnil svůj slib o účasti na dalším uvedení svého díla v Kroměříži, přijel dirigovat i tentokrát. „(...) večer byla generální zkouška. A ta byla vlastně největším požitekem; tu viděli jsme Dvořákovi až do hloubi duše. Jakmile se objevil na podiu, nastal posvátný klid, každý čekal, jak to dopadne.“¹¹¹ Role Ludmily se ujala sopranistka Božena Petzoldová-Rubešová. Pražská koncertní pěvkyně Klára Vittochová ztvárnila mezzosopranovou roli Svatavy, postavu Bořivoje zpíval tenorista Eduard Krტიčka a role Ivana byla podána basistou pražského Národního divadla Františkem Hynkem.¹¹² Bezmála půlroční přípravy vyvrcholily ve dnech 25. a 26. dubna 1891, kdy se k uvedení *Svaté Ludmily* podařilo sestavit stoosmdesátičlenný sbor, doplněný dobrovolníky z okolních vesnic a studenty c. k. vyššího českého gymnázia.¹¹³ Orchestrální doprovod obstarala vojenská kapela c. k. pěšího pluku č. 93 z Olomouce vedená kapelníkem Františkem Schubertem.¹¹⁴ Velikou zásluhu na úspěšném nastudování díla měl sbormistr Ferdinand Vach,

¹⁰⁸ Druhý den kroměřížské slavnosti Radhoště 8. září 1889 spoluúčinkoval sbor Moravana, který mj. přednesl skladbu Ferdinanda Vacha *Naše zpěvy*. Referát o koncertu Moravana dne 24. listopadu 1889 přineslo nově vzniklé periodikum Velehrad (1889–1902). Viz Zprávy domáci. Koncert Moravana v Kroměříži. In: Velehrad 26. listopadu 1889, roč. I, č. 62, s. 3 (autor neuveden).

¹⁰⁹ Slavnost svěcení budovy českého gymnasia v Kroměříži. In: Velehrad 25. září 1890, roč. II, č. 70, s. 1–2 (autor neuveden).

¹¹⁰ MKK, fond 20 I Moravan, Protokolní kniha – Zápisy o spolkových schůzích 1888–1894, sign. I/5.

¹¹¹ Vach, Ferdinand: Dvořák v Kroměříži. In: Hudební revue 1911, roč. IV, č. 8–9, s. 474.

¹¹² Původně domluvený Karel Čech se pro nemoc omluvil. Dopis spolku uložen v archivu Moravana. Viz MKK, fond 20 I Moravan, Spisy 1891–1893, sign. IV/5, karta 22.

¹¹³ Ferdinand Vach působil jako učitel zpěvu na českém gymnáziu v Kroměříži od roku 1888. Žáci, které zde vychovával, byli v hudebních produkcích Moravana nedílnou součástí sboru. Při provedení scénického oratoria *Svatá Ludmila* jich účinkovalo více než 50.

¹¹⁴ Dochovala se účetní zpráva dubnového koncertu, ze které vyplývá, že spoluúčinkování olomoucké vojenské kapely c. k. pěšího pluku č. 93 představovalo největší položku výdajů, a sice honorář 500 zlatých mimo další

který v pozdějších letech na kroměřížské provedení rád vzpomínal: „*Koncert byl slavnostní a byl opravdu výkonem prvořadým přes to, že vojenský orchestr rozhodně nemohl vyhovět všem požadavkům Dvořákovým. Sbor Dvořák velmi chválil (...)*.“¹¹⁵ Nadšený referát se rovněž objevil v místním periodiku Velehrad: „*Palma vítězná přísluší sboru. Ať vezmeme měřítko na kterýkoliv sbor, nikde nám není lze vytýkati vad ani co do tempa a rytmu, ani hledě ku dynamickým znamenkám a intonaci. Vše svědčilo o znamenité preciznosti, secvičenosti a jistotě.*“¹¹⁶ Jinou významnou událostí pro obyvatele Kroměříže byla zářijová hospodářsko-průmyslová výstava, pořádaná hospodářskou jednotou záhlinicko-kvasickou. Při té příležitosti vystoupil 16. září 1891 sbor Moravana za spoluúčinkování městské kapely a klavíristky Boženy Natalie Javůrkové, absolventky vídeňské konzervatoře. Téhož dne byl v Kroměříži slavnostně otevřen a zahájen první školní rok na c. k. českém ústavu ku vzdělání učitelů, jehož ředitelem se stal Antonín Krondl. Ferdinand Vach byl na tuto instituci přijat 15. září 1891 jako výpomocný učitel hudby. Vachovi studenti, podobně jako z českého gymnázia, vypomáhali moravanskému sboru při hudebních podnicích.¹¹⁷ Pravidelný zimní koncert, uspořádaný dne 13. prosince 1891, nabídl posluchačům skladby českých i zahraničních autorů. Ze sborových čísel například *Loučení* od Karla Weise, smíšený sbor *Poutník* Felixe Mendelssohna-Bartholdyho či kantátu *Jarní romance* Zdeňka Fibicha. Od půli listopadu byl z iniciativy Emila Kozánka zakoupen notový materiál k dalšímu z řady děl světového významu, Dvořákovu *Requiem*, jehož provedení bylo naplánováno na jubilejní třicátý ročník činnosti spolku.¹¹⁸

Po světové premiéře v anglickém Birminghamu se druhé uvedení *Requiem* konalo v podání olomouckého spolku Žerotín a měsíc poté, ve dnech 23. a 24. dubna 1892, byla tato skladba pro sólový kvartet, smíšený sbor a orchestr interpretována stošedesátičlenným pěveckým sborem Moravana v sále měšťanského Nadsklepí v Kroměříži. Sólové party byly podobně jako v Olomouci svěřeny Boženě Petzoldové-Rubešové, Anně Dvořákové, Eduardu Krtičkovi a bas zpíval Karel Čech. Orchestrální doprovod zajistila osvědčená olomoucká vojenská

výlohy spojené s ubytováním a stravováním. Viz MKK, fond 20 I Moravan, Spisy 1891–1893, sign. IV/5, karton 22.

¹¹⁵ Vach, Ferdinand: Vzpomínka na Antonína Dvořáka. In: Hudební besídka 1927, roč. III, č. 6, s. 6.

¹¹⁶ Zprávy domácí. Koncert Moravana v Kroměříži. In: Velehrad 25. dubna 1891, roč. III, č. 32, s. 4 (autor neveden).

¹¹⁷ Na c. k. českém ústavu ku vzdělání učitelů dokázal F. Vach vychovat několik desítek vynikajících hudebníků, se kterými v roce 1903 založil samostatný pěvecký sbor vystupující jako Učitelský dorost kroměřížského pedagogia. Po schválení stanov na konci března 1904 se sbor reorganizoval na spolek, který přijal nový název Pěvecké sdružení moravských učitelů (PSMU). Za pozdějšího Vachova působení v Brně, které se stalo také novým sídlem spolku, se PSMU stalo doslova světoznámým. Více k tomu viz Hutter, Josef: Ferdinand Vach a Pěvecké sdružení moravských učitelů. Praha 1928.

¹¹⁸ MKK, fond 20 I Moravan, Protokolní kniha – Zápisy o spolkových schůzích 1888–1894, sign. I/5.

kapela c. k. pěšího pluku č. 93.¹¹⁹ Dirigoval opět Antonín Dvořák, který si provedení své smuteční mše velice pochvaloval.¹²⁰ Kladně ohodnotil výkony ansámblu i sbormistr Ferdinand Vach: „*Nezapomenutelným dojmem působila grandiosní fuga Quam olim Abrahae. Od těch dob nestrhl mne žádný umělecký výkon k takovému nadšení!*“¹²¹ Navzdory úspěchu z uvedení *Requiem* se spolek musel potýkat s velkými finančními ztrátami. Proto moravanští funkcionáři navrhli obohatit repertoár spolku o hudební žánr, který se u Kroměřížanů těšil velké oblibě a návštěvnosti – o operní představení. K prosincovému provedení byla vybrána již jednou odložená opera *Zmařená svatba* Karla Šebora.¹²² Ekonomické zázemí nedovolovalo přizvat profesionální síly, a tak vše zůstalo v rukou členů Moravana. Hlavní role byly obsazeny vynikajícím amatérským zpěvákem JUDr. Aloisem Daňkem (1859–1942) a jeho manželkou, ško-lenou pěvkyní Růženu Daňkovou (1865–?), která narychlo zastoupila nemocnou Olgu Hoppeovou (roz. Kozánkovou, 1859–1905), další z řady vynikajících sólistek spolku. Režii vedl Hugo Zimek a dirigentem byl sbormistr Ferdinand Vach. Na nově zrekonstruovaném jevišti měšťanského Nadsklepí se odehrály celkem tři představení (4., 8. a 11. prosince 1892), které s sebou přinesly úspěchy umělecké i finanční.¹²³ Od té doby se provozování činoherních představení stalo pravidelnou aktivitou spolku. V roce 1893 byla uvedena Blodkova jednoaktová opera *V studni* (4. a 5. března 1893) a dvou repríz se dočkala Šeborova *Zmařená svatba* (16. dubna a 3. října 1893). Dále také z iniciativy Emila Kozánka poprvé v Kroměříži vystoupilo dne 22. dubna 1893 České kvarteto ve složení Karel Hoffmann, Josef Suk, Oskar Nedbal a Otto Bergr.¹²⁴ Umělecky nejhodnotnější podnik Moravana toho roku představoval koncert duchovní hudby na památku třisetletého výročí smrti renesančního skladatele Giovanni Pierluigi da Palestriny dne 20. prosince 1893.¹²⁵

Spolkový život Moravana následujícího roku začal poněkud neutěšeně. Opět se projevila neochota pravidelného náviku ve sborových zkouškách (především mužského odboru),

¹¹⁹ Denní zprávy. Mistr dr. Ant. Dvořák v Kroměříži. In: Našinec 27. dubna 1892, roč. XXVIII, č. 49, s. 3 (autor neuveden).

¹²⁰ Dopis Emilu Kozánkovi ze dne 27. listopadu 1892. Viz Kuna, Milan a kol.: Antonín Dvořák. Korespondence a dokumenty. Korespondence odeslaná 1890–1895. Praha 1989, s. 165–166.

¹²¹ Vach, Ferdinand: Dvořák v Kroměříži. In: Hudební revue 1911, roč. IV, č. 8–9, s. 475.

¹²² Z dopisu Hugo Zimka skladateli Karlu Šeborovi ze dne 12. srpna 1892 vyplývá, že spolek měl v plánu secvičit operu *Zmařená svatba* již v roce 1887. Důvody, proč se celý podnik neuskutečnil, neuvedl. Korespondence mezi předsedou Hugo Zimkem a Karlem Šeborem je uložena ve spolkovém archivu Moravana, viz MKK, fond 20 I Moravan, Listinný archiv Moravana R až Š – Karel Šebor, sign. III/5, karta 15.

¹²³ Výtěžek z představení byl věnován Národnímu družstvu v Kroměříži, které financovalo rekonstrukci budovy měšťanského Nadsklepí (dokončené na podzim roku 1892) a s Moravaneem spolupracovalo.

¹²⁴ MKK, fond 20 I Moravan, Protokolní kniha – Zápisy o spolkových schůzích 1888–1894, sign. I/5.

¹²⁵ Kroměříž. Koncert zpěváckého spolku Moravan. In: Dalibor 23. prosince 1893, roč. XVI, č. 7, s. 4–5 (autor neuveden).

napjaté mezilidské vztahy, šířily se pomluvy a vyhrávala osobní ctižádost nad společnými cíli. A tak i přesto, že na počátku roku 1894 spolek oficiálně čítal dohromady 239 členů, nevzmohl se na výraznější veřejný výkon. Činnost spolku, který se během několika let dokázal zařadit mezi nejlepší moravská sdružení, stagnovala.¹²⁶ Příčiněním Emila Kozánka bylo 11. března 1894 zorganizováno další kroměřížské vystoupení Českého kvarteta.¹²⁷ Ve dnech 5. a 6. května 1894 sehrál Moravan se svými sólisty, mezi kterými vynikla obzvláště bývalá žačka hudební školy Josefa Javůrková (1875–1951),¹²⁸ tříaktovou operu *Starý ženich* Karla Bendla v režii Otakara Porázka (1865–1948).¹²⁹ Dále byl toho roku uskutečněn plán pořádání koncertní řady komorní hudby, nazvané populární koncerty. Při jednom z nich, konaném 28. října 1894, vystoupilo moravanské smyčcové kvarteto, obecně známé jako Reissigovo kvarteto. Pravidelná hudební produkce ke konci roku se konala 16. prosince 1894 a zazněly při ní sborové skladby Karla Bendla *Tambor* a *Z českého lidu*. Na přes rok se situace ve spolku uklidnila. Na pravidelný jarní koncert 3. března 1895 byly nacvičeny nové skladby pro smíšený sbor Karla Weise *Starý zahradník* a *Nehněvej se!* Dne 22. září 1895 byla po šesté Moravanelem sehrána *Zmařená svatba* Karla Šebora, jejíž provedení se opět setkalo s velkým úspěchem. Kroměřížští občané si na začátku října t. r. mohli poslechnout sólový recitál houslisty Františka Ondříčka, který své další účinkování ve městě zopakoval ještě v roce 1902. Za spoluúčinkování místního učitele, houslového virtuosa Rudolfa Reissiga, byl uskutečněn podzimní koncert Moravana dne 10. listopadu 1895.¹³⁰

Mapování historie pěvecko-hudebního spolku Moravan od roku 1896 zpřehledňují výroční zprávy, které začaly pravidelně každý rok vycházet tiskem. Tyto brožury obsahují zprávu jednatelovu, pokladníkovu, archivářovu, výkaz o hudební škole a jmenné seznamy členstva.¹³¹ Rok 1896 pokračoval v podobných intencích jako léta minulá a předznamenával po-

¹²⁶ MKK, fond 20 I Moravan, Protokolní kniha – Zápisy o spolkových schůzích 1894–1901, sign. I/6.

¹²⁷ Členové Českého kvarteta již dříve doporučili E. Kozánkovi pražského houslistu Rudolfa Reissiga (1874–1939) jako učitele na hudební školu Moravana, kde skutečně R. Reissig začal vyučovat od února 1894 až do července 1896. Moravan tak získal vynikajícího instrumentalistu, se kterým několikrát v Kroměříži vystupoval.

¹²⁸ Josefa Javůrková se narodila v Příboře roku 1875. Hudební vzdělání získala na hudební škole Moravana v Kroměříži. Dále pokračovala ve studiu na vídeňské konzervatoři, kterou absolvovala patrně v roce 1897. Několikrát vystoupila v sopránových rolích při operních představení Moravana či Spolku ochotnického divadla. Seznámila se se skladatelem Vítězslavem Novákem, který jí věnoval několik skladeb. Výsledkem jejich přátelství byla i četná korespondence – dostupná na internetu viz Schnierer, Miloš – Peřinová, Ludmila. *Korespondence Vítězslava Nováka Josefě Javůrkové. Společnost Vítězslava Nováka* [online]. 2014 [cit. 2014-07-16]. Dostupné z: http://www.vitezslavnovak.cz/korespondence_javurkova.htm

¹²⁹ Otakar Porázek byl nejstarším z osmi dětí Klaudivy Porázka (1836?–1895), jednoho ze zakladatelů Moravana.

¹³⁰ MKK, fond 20 I Moravan, Protokolní kniha – Zápisy o spolkových schůzích 1894–1901, sign. I/6.

¹³¹ Tištěné ročenky jsou uloženy v archivu spolku:

MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana I (1896–1908), sign. V/1-13, karton 55

MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana II (1909–1947), sign. V/14-25, karton 56.

stupnou krizi let budoucích. K neochotě sboristů soustavně nacvičovat skladby a vzájemné nevraživosti jednotlivých členů spolku se přidala také nízká návštěvnost koncertních vystoupení. Zatraktivnit jarní koncert, pořádaný dne 26. dubna 1896, se podařilo díky spoluúčinkování pěvkyně pražského Národního divadla Anny Dewetterové-Veselé, která kromě sólových árií vystoupila společně s moravanskými zpěváky v Bendlově kantátě *Švanda dudák*. Dne 11. října 1896 byl uspořádán lidový koncert za snížené vstupné. „*Výbor Moravana odhodlává se k pořádání tohoto koncertu, měl na mysli přispěti cennými skladbami staršími ku všeobecnému vzdělání hudebnímu nejširších vrstev obecnstva, tříbiti vážnou a přístupnou hudbou českou vkus našeho lidu, jenž bohužel ještě příliš tíhne ku mělkostem, a buditi zájem jeho k českému umění tak, aby se mu ono stalo konečně potřebou.*“¹³² Naopak program vystoupení 13. prosince 1896 byl sestaven převážně ze skladeb uváděných sborem Moravana poprvé. Tak zde byly interpretovány například smíšené sbory *Lešetínské zvony* Emanuela Chvály či *Moravské národní písně* Ezechiela Ambrose.¹³³

Všeobecný úpadek sborového zpěvu se v druhé polovině devadesátých let snažila řešit Jednota zpěváckých spolků českoslovanských, jíž byl Moravan členem. V roce 1896 bylo rozhodnuto vydávat periodikum *Věstník Jednoty zpěváckých spolků českoslovanských*. Na sněmu Jednoty 4. července 1897 byl přijat návrh o župním zřízení, který pro markrabství moravské společně s vévodstvím slezským počítal se založením devíti okresků. V Kroměříži měla vzniknout župa vedená Moravanem organizující společné pěvecké podniky a sjezdy pro další spolky z města a okolí. Kvůli nejednotnosti organizační základny nebyl prvotní plán župního zřízení nikdy zrealizován.¹³⁴

Navzdory všem rozkolům uvnitř kroměřížského Moravana, dokázali někteří jeho členové udržet chod spolku i v následujících letech na dobré úrovni. Především to byl Ferdinand Vach, který pro všechny činovníky představoval uznávanou autoritu. Na jarní koncert 4. dubna 1897 secvičil program skládající se ze starších skladeb repertoáru, doplněných o své vlastní kompozice (smíšené sbory *Pantáta ze mlýna* a *Vzpomínka*). Při téměř vyprodaném podzimním koncertě 24. října 1897 spoluúčinkovala prostějovská sopranistka Hedvika Rolná.¹³⁵ Hlavní pozornost se v roce 1898 ubírala k jarnímu koncertu 13. března t. r., jehož program se skládal výhradně z děl nedávno zesnulého Karla Bendla. Na závěr večera zazněla

¹³² MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana I (1896–1908) – Výroční zprávy zpěváckého spolku Moravana v Kroměříži za správní rok 1896, s. 8, sign. V/1, karton 55.

¹³³ Květoslav: Dopis původní. Z Kroměříže. In: Dalibor 9. ledna 1897, roč. XIX, č. 6–7, s. 10–11.

¹³⁴ Valový, Evžen: Sborový zpěv v Čechách a na Moravě. Brno 1972, s. 63–67.

¹³⁵ MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana I (1896–1908) – Výroční zprávy zpěváckého spolku Moravana v Kroměříži za správní rok 1897, sign. V/2, karton 55.

kantáta *Švanda dudák*, při které sólové role obsadili Marie Telíčková-Kniesová, Alois Daněk a tenorista z Lipníku Hugo Richter. Posledně jmenovaný spoluúčinkoval i při podzimním vystoupení 6. listopadu 1898. Členové Moravana se toho roku účastnili četných oslav – například slavnosti k výročí narození Josefa Kajetána Tyla 20. března, červnové akademie na oslavu Františka Palackého, prvního veřejného vystoupení sboru českých vojenských vysloužilců Rostislav uspořádaného 9. října nebo jubilea 50 let panování císaře a krále Františka Josefa I.¹³⁶ Dne 26. listopadu 1898 koncertovalo potřetí ve městě oblíbené České kvarteto.¹³⁷

Sedmatřicátý ročník činnosti spolku vynikl především dvojím provedením Smetanovy komické opery *Hubička* ve dnech 11. a 12. března 1899, kterou se díky nebývalé snaze účinkujících podařilo secvičit během necelých tří měsíců. V hlavních rolích vystoupili hostující sopranistka brněnského Národního divadla Leopolda Hanusová (1875–1941) a její kolega, tenorista Antonín Karas-Harfner (1869–1937). Další sólové partie ztvárnili členové Moravana František Brůžek (1861–1943), Alois Daněk, Karla Vachová, režisér představení a basista v jedné osobě Otakar Porázek, Ladislav Janeček (1876–?) a jeho sestra Růžena Janečková (1880–?).¹³⁸ Ve své roční zprávě zhodnotil výkony zúčastněných jednatel spolku František Doležel: „*Nezdolná energie sbormistra p. Ferd. Vacha, se kterou se ujal nastudování této ryzí perly českého umění v části vokální i instrumentální, vzácná ochota a píle sólistův i sboru, věnovaná obtížnému studiu a neméně i svědomitost tak pestře složeného orchestru, spojily se k výkonu, jemuž přisouditi dlužno i pod přísnějším měřítkem vzácný stupeň dokonalosti.*“¹³⁹ Příčiněním Moravana vystoupil v Kroměříži 26. září t. r. další z řady vynikajících houslistů Jan Kubelík (1880–1940). Dne 3. prosince 1899 byl uskutečněn pravidelný koncert, jehož stěžejní čísla tvořily kroměřížské premiéry balad *Toman a lesní panna* Josefa Bergmanna, *Ranoša* a *Zakletá dcera* Vítězslava Nováka.

Se zdárným úspěchem se setkala repríza Smetanovy *Hubičky* dne 7. dubna 1900, v níž jako Vendulka excelovala primadona pražského Národního divadla Růžena Maturová (1869–1938), která Moravanu v dopise otištěném v Národních listech vyjádřila své plné

¹³⁶ MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana I (1896–1908) – Výroční zprávy zpěváckého spolku Moravana v Kroměříži za správní rok 1898, sign. V/3, karton 55.

¹³⁷ V dalších letech vystoupilo České kvarteto v Kroměříži ještě několikrát – např. 30. září 1901, 5. října 1902, 2. října 1909, kterýmžto koncertem zahájilo těleso turné po Evropě. Korespondence prvního houslisty Karla Hoffmanna adresovaná Moravanu je uložena ve spolkovém archivu viz MKK, fond 20 I Moravan, Listinný archiv Moravana A až Č – České kvarteto (Karel Hoffmann), sign. III/1, karton 11.

¹³⁸ Její otec Antonín Janeček (1846–1886) působil v Kvasicích a Hradisku jako správce škol. Všech jeho pět dětí se věnovalo hudbě. Dcera Růžena Janečková studovala na hudební škole Moravana klavír a zpěv u Karly Vachové. Stala se oblíbenou sólistkou při produkcích Moravana a Spolku ochotnického divadla.

¹³⁹ MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana I (1896–1908) – Výroční zprávy zpěváckého spolku Moravana v Kroměříži za správní rok 1899, s. 4, sign. V/4, karton 55.

uznání. „(...) bylo mně umožněno, spoluúčinkovati tyto dny při vypravení Smetanovy Hubičky slavným zpěváckým spolkem Moravan v Kroměříži, jejíž provedení k nejlepším, jichž jsem kdy účastna byla, směle zařaditi mohu. K tak uměleckému provedení, jakož i výtečnému dirigování uvedené opery p. professorem Vachem [!] mohu všem zúčastněným jen srdečně blahopřáti.“¹⁴⁰ Společným uměleckým podnikem kroměřížských spolků a městské rady byl Slovenský večer 12. května 1900. Zúčastnili se jej významní literáti a hudebníci, mezi jinými také skladatel Vítězslav Novák, k jehož plnému uspokojení provedl Moravan balady *Ranoša* a *Zakletá dcera*.¹⁴¹ Veřejná koncertní činnost toho roku byla zakončena 2. prosince. Program koncertu sestával se po určitých změnách ze tří skladeb. Prvním číslem byla Fibichova kantáta *Jarní romance*, následovala kantáta *Amarus* za osobního řízení autora Leoše Janáčka a na závěr byl uveden dramatický výjev pro soli, mužský sbor a orchestr *Triumfátor* Karla Weise. Druhé číslo programu zpíval více než stočlenný sbor. Sólové úlohy připadly Aloisi Daňkovi (baryton) a Františku Brůžkovi (tenor), jehož hlasová indispozice společně s nedostatečným výkonem městského orchestru poznamenala pozitivnější přijetí skladby obecně.¹⁴²

Do hudebního života Kroměříže výrazně zasahoval Moravan a jeho členové i v dalším roce působnosti. Dne 20. ledna 1901 přičiněním knihkupce a moravského člena Viléma Povondry vystoupil ve městě komorní soubor České trio.¹⁴³ Mecenáš Povondra pomohl zorganizovat toho roku ještě koncert mezinárodně uznávaného Pařížského odboru plzeňského Hlaholu dne 27. května, v pořadí čtvrté vystoupení houslisty Jana Kubelíka 8. října a recitál plzeňského houslisty Emanuela Ondříčka (1880–1958) 12. listopadu. Spolek Moravan se podílel na pořádání zářijového koncertu Českého kvarteta a dvojkoncertu České filharmonie 18. a 19. prosince.¹⁴⁴ Ze samostatných hudebních podniků vynikl koncert 5. května 1901, při kterém byla provedena balada *Toman a lesní panna* Josefa Bergmanna. Pro velký úspěch bylo dílo zopakováno na přátelském večeru pořádaném kroměřížskými spolky Libuše a Občanská Beseda 19. ledna 1902. Na tento rok připadlo čtyřicáté výročí založení Moravana. Funkcionáři spolku zamýšleli oslavit jubileum provedením Dvořákových *Svatebních košil*.

¹⁴⁰ Maturová, Růžena: Do Kroměříže! Slavnému zpěváckému spolku Moravan v Kroměříži. In: Národní listy 22. dubna 1900, roč. XXXX, č. 110, s. 6.

¹⁴¹ Koncertní přehled venkova. Kroměříž. In: Dalibor 26. května 1900, roč. XXII, č. 25, s. 5–6 (autor neuveden).

¹⁴² Fr. V. Ž.: Hudební přehled venkova. Kroměříž. In: Dalibor 26. ledna 1901, roč. XXIII, č. 4, s. 7.

¹⁴³ Hráli ve složení Štěpán Suchý (housle), Jan Burian (violoncello) a Karel Hoffmeister (klavír). Soubor vznikl roku 1899 a provedl několik úspěšných vystoupení v českých a moravských městech. V zahraničí koncertovali ve Vídni a Budapešti. Společně s Českým kvartetem působili v Českém komorním spolku se sídlem v Praze. České trio se rozpadlo v roce 1903.

¹⁴⁴ První koncert 18. prosince 1901 byl věnován na oslavu 60. narozenin Antonína Dvořáka. Dne 19. prosince 1901 musel z blíže neurčených příčin z města odjet dirigent Oskar Nedbal, kterého pro druhé vystoupení zastoupil Ludvík Vítězslav Čelanský.

Z plánu nakonec sešlo, a tudíž se nejrepresentativnějšími podniky roku 1902 stal koncert Křížkovského dne 26. února, pořádaný ve prospěch fondu na postavení pomníku skladateli Pavlu Křížkovskému v Brně, a dvojkonzert 7. a 8. prosince, na který secvičil sbormistr Ferdinand Vach oratorium *Stvoření* Franze Josepha Haydna.¹⁴⁵ Sólových partů se s úspěchem zhostili členové spolku, sopranistky Růžena Janečková, debutující Olga Bergerová (Bergrová, 1885–1924), tenorista JUDr. Roman Hauk (1875–?) a basbarytonista Matouš Balcárek (1878–1942).¹⁴⁶ Prosincovému vystoupení předcházela smutná zpráva o úmrtí zasloužilého starosty spolku Hugo Zimka (zemřel 26. listopadu 1902), který ve své funkci působil plných 21 let. Uprázdňené místo zastupoval jednatel spolku František Doležel až do valné hromady uspořádané 6. února 1903, kdy byl aklamací jednohlasně zvolen Emil Kozánek. Do dalších funkcí byli na schůzi výboru dne 12. února 1903 jmenováni jednatelem Roman Hauk, sbormistrem Ferdinand Vach, jeho zástupci Antonín Verner a Antonín Fritz, pokladníkem Ferdinand Novotný, archivářem Matouš Balcárek, administrativním správcem školy František Doležel a praporečnickem František Koch. Na měšťanském Nadsklepi dne 24. května uvedl spolek reprízu komické opery o třech jednáních *Zmařená svatba* od Karla Šebora. Stočlenný sbor Moravana zapěl také na pravidelném koncertě 12. a 13. prosince skladby *Hej Slované* Bohuslava Jeremiáše, premiérově za osobního řízení skladatelů valašskou romanci *Vila z perníkové chaloupky* Ferdinanda Vacha a osmidílnou fantazii *Bouře* Františka Neumanna (1874–1929).¹⁴⁷ Do spolkové výroční zprávy za rok 1903 přibyla kromě organizačních výčtů ještě zpráva sbormistrova, ze které vyplývají dílčí způsoby vedení sborových zkoušek, předznamenávající Vachovy snahy o reformu sborového zpěvu. „*Sbor cvičí se nejprvé intonovati, při čemž se přihlédá i k vokalisaci, a to v každém hlase zvlášť. Již toto základní cvičení vyžaduje mnoho cviku, aby zpěvák nabyl jistoty ve správném technickém sezpívání svého partu. V následujících zkouškách přidruží se cvičení rytmická, která bývají zhusta velmi nesnadná.*

¹⁴⁵ Referáty o koncertech přinesl pražský Dalibor:

Fr. V. Ž.: Dopisy. Z Kroměříže. Koncert Křížkovského 26. února. In: Dalibor 8. března 1902, roč. XXIV, č. 11, s. 8.

Dopisy. Kroměříž. In: Dalibor 7. února 1903, roč. XXV, č. 4–5, s. 12 (autor neuveden).

¹⁴⁶ Matouš Balcárek se narodil ve Velké Bystřici u Olomouce 3. června 1878. Po studiích na gymnáziu v Olomouci absolvoval kroměřížský učitelský ústav, kde v letech 1901–1905 působil jako výpomocný učitel. Roku 1905 byl společně se svým přítelem Ferdinandem Vachem jmenován učitelem v Brně. Zde rovněž začal spolupracovat s Leošem Janáčkem. Po první světové válce přesídlil do Prahy, kde roku 1920 získal doktorát z filozofie. Poté se vrátil do Brna. Jeho hudební talent byl rozvíjen už od dětství. Za gymnaziálních let spolupůsobil s pěveckým sborem olomouckého Žerotína. V Kroměříži byl členem Moravana, v němž mu byly svěřovány sólové výstupy při různých koncertech. Od roku 1903 pomáhal Vachovi organizovat sbor na učitelském ústavu, jehož činnost vyústila ve vznik PSMU. Zemřel v Brně 8. června 1942.

¹⁴⁷ František Neumann v dopise 14. prosince 1903 otištěném ve výroční zprávě spolku ocenil výkony celého ansámblu, především chválil sbormistra Ferdinanda Vacha. Viz MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana I (1896–1908) – Výroční zprávy zpěváckého spolku Moravana v Kroměříži za správní rok 1903, s. 10, sign. V/8, karta 55.

*Na to přistoupí cviky ve frázování a krásné deklamaci s nejdůležitějšími odstíny dynamickými. Tu se nám postaví v cestu tolik překážek, že nutno přikročiti rychlejším tempem ke cvičení hromadnému, v němž pak se všechny svrchu uvedené zásady tak dlouho tříbí, až stálým opakováním jednotlivých vět, či jejich dílů, ba snad i jednotlivých taktů se vštípí v paměť. Tu dirigent spojuje detaily v celky, a nastupuje pak poslední moment a sice vypracování slohové.*¹⁴⁸

V roce 1904 přesídlil Moravan a jeho hudební škola do nových spolkových prostor v prvním patře domu Kozánkových č. p. 14 na náměstí Františka Josefa (dnešní Miličovo náměstí), který sdíleli společně s Občanskou Besedou. Mnohaměsíční plány provedení Dvořákových *Svatebních košil* nezhatila ani smutná zpráva o mistrově smrti. Dny 7. a 8. května 1904 se tak staly pietním aktem k uctění památky skladatele a dlouholetého moravanského příznivce Antonína Dvořáka. K produkci byl sestaven stošedesátičlenný smíšený sbor s doprovodem olomoucké vojenské kapely c. k. pěšího pluku č. 93 čítající 60 muzikantů. Sólové party byly svěřeny sopranistce Dadle Škardové, která na poslední chvíli nahradila kvůli smutku nevystupující Magdu Dvořákovou, Eduardu Krtičkovi a členovi pražského Národního divadla Václavu Viktorinovi.¹⁴⁹ Po velkém úspěchu kantáty *Svatební košile* bylo usneseno provést všechna velká vokálně-instrumentální díla Antonína Dvořáka. Proto již koncem září začal Ferdinand Vach se sborem nacvičovat *Stabat Mater*, které bylo s podobným zdarem uvedeno 7. a 8. prosince t. r. V sólových úlohách tentokrát vystoupili operní pěvkyně Marie Jírová (soprán), Božena Tůmová (alt), oblíbený Eduard Krtička (tenor) a Jan Bouchal (bas).¹⁵⁰

Posledním hudebním podnikem Moravana, řízeným Ferdinandem Vachem, bylo provedení Dvořákova oratoria *Svatá Ludmila* ve dnech 6. a 7. května 1905. Sopránovou roli Ludmily představila dcera skladatele Magda Dvořáková. Dalšími sólisty byli pražská pěvkyně Božena Tůmová (mezzosoprán) a členové vídeňské dvorní opery František Pácal (tenor) a Alois Stejskal (bas). Rezignaci na funkce sbormistra a ředitele hudební školy oznámil Ferdinand Vach dopisem ze dne 24. července 1905, kde informuje o svém přijetí na c. k. mužský Český ústav ku vzdělání učitelů v Brně.¹⁵¹ V moravské metropoli začal působit od 1. září 1905 a postupně zde zastával řadu významných funkcí. Největší slávy a uznání dosahoval jako

¹⁴⁸ MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana I (1896–1908) – Výroční zprávy zpěváckého spolku Moravana v Kroměříži za správní rok 1903, s. 17–20, sign. V/8, karton 55.

¹⁴⁹ Hudba. Dvořákovy Svatební košile v Kroměříži. In: Moravská orlice 11. května 1904, roč. XXXXII, č. 108, s. 5 (autor neuveden).

¹⁵⁰ Popisu a hodnocení jednotlivých koncertů se věnuje Ferdinand Vach ve své sbormistrovské zprávě za rok 1904. Viz MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana I (1896–1908) – Výroční zpráva zpěváckého spolku Moravan v Kroměříži za rok 1904, s. 14–17, sign. V/9, karton 55.

¹⁵¹ Dopis uložen ve spolkovém archivu. Viz MKK, fond 20 I Moravan, Spisy 1903–1905, sign. IV/9, karton 26.

sbormistr Pěveckého sdružení moravských učitelů. Psychicky i fyzicky zesláblý zemřel v Brně 16. února 1939.

2. 3 Období let 1905–1918

Ve sledovaném časovém úseku se v kroměřížském Moravanu vystřídali tři sbormistři, kteří se museli potýkat s prohlubující se krizí. Vlivem válečných událostí byla spolková činnost, vyjma hudební školy, utlumena. Obroda zdecimovaného Moravana nastala po vzniku samostatného Československého státu.

2. 3. 1 Od odchodu Ferdinanda Vacha až po začátek 1. světové války

S osobností Ferdinanda Vacha ztratila Kroměříž uznávaného umělce, který svými schopnostmi dokázal pozvednout úroveň hudebního života ve městě. Na jeho odchod zareagoval moravanský výbor 31. srpna 1905, kdy do čela sboru a hudební školy postavil podobně všestranného Julia Rauschera (1859–1929).¹⁵² Nový sbormistr pokračoval v plánu nacvičit další Dvořákova díla, která Moravan v minulosti interpretoval. Ve dnech 7. a 8. prosince 1905 byla uvedena kantáta *Svatební košile* pro soli, smíšený sbor a orchestr. Sólové úlohy zastali sopranistka Magda Dvořáková, tenorista pražského Národního divadla Vladislav Florjanski a jeho kolega, basista Václav Viktorin. O úspěchu nastudování díla debutujícím Rauscherem svědčí referát z pražských hudebních listů Dalibor: „*Hned na poprvé prokázal, že spolek získal v něm zdatnou sílu značného rozhledu a hudební vyspělosti, který zná svou věc, rozumí jí a dovede také jako pedagog svěřené mu pěvce vycvičiti k zdařilému výkonu.*“¹⁵³ Podobně uznale reagoval článek otištěný v olomouckém periodiku Našinec: „*Pan Rauscher ovládal skladbu dokonale a dirigoval obratně a s uměleckým porozuměním.*“¹⁵⁴ Na opakování *Requiem* již nedošlo. Program tradičního jarního koncertu pořádaného ve dnech 12. a 13. května 1906 byl sestaven z děl českých mistrů, konkrétně Smetanovy *České písně*, Dvořákova *Hymnu Dědicové Bílé hory* a oblíbené kantáty Karla Bendla *Švanda dudák*, kde v roli Mařenky oslnila Růžena Janečková. Ostatní vedoucí úlohy zpívali brněnský tenoris-

¹⁵² Julius Rauscher se narodil 4. dubna 1859 ve Zborovicích na Kroměřížsku do rodiny majitele hostince Františka Rauschera a jeho ženy Amálie Rauscherové (roz. Cignové), která pocházela z rozvětvené hudební rodiny Cignů. Od roku 1880 působil J. Rauscher na hudební škole Concordie. Roku 1886 začal studovat na pražské konzervatoři. V kompozici byl žákem Zdeňka Fibicha. Po studiích vyučoval na hudební škole olomouckého spolku Žerotín (1889–1894). Od konce roku 1894 působil na pedagogiu v rakouském Innsbrucku. V roce 1905 se vrátil do Kroměříže, kde byl zvolen sbormistrem a ředitelem hudební školy Moravana (roku 1908 byl jmenován čestným členem spolku). Zároveň také zastával funkce ředitele kůru v kostele sv. Mořice, učitele hudby na učitelském ústavu a českém gymnáziu. Zemřel v Bratislavě 17. března 1929.

¹⁵³ Dopisy. Kroměříž. In: Dalibor 26. ledna 1906, roč. XXVIII, č. 4–7, s. 20–21 (autor neuveden).

¹⁵⁴ Hudba. Svatební košile v Kroměříži. In: Našinec 20. prosince 1905, roč. XXXXI, č. 145, s. 3 (autor neuveden).

ta Zdeněk Lev a basista Josef Šotka z Uherského Hradiště. Doprovázeli stovčlenný smíšený sbor Moravana a olomoucká vojenská kapela c. k. pěšího pluku č. 93 doplněná ochotníky.¹⁵⁵

Od července 1906 lze ve spolkovém dění vypozařovat rozvrat členské základny. Nejprve ze svých funkcí odstoupili jednatel Roman Hauk a správce P. Ladislav Janča, nato v zář rezignoval starosta Moravana Emil Kozánek a podmíněčně také sbormistr Julius Rauscher. Vše řešila až mimořádná valná hromada svolaná na 16. října t. r., při které byl za starostu jednohlasně znovuzvolen Emil Kozánek. Novým jednatelem se stal Alois Beňa a administrativním správcem P. František Schindler. Julius Rauscher svou rezignaci odvolal.¹⁵⁶ Rozkol uvnitř spolku se promítl i do veřejných produkcí, a tak se o koncertě ze dne 8. prosince 1906, kterému byl přítomen autor několika skladeb programu Josef Nešvera (1842–1914), dozvídáme: „*Kroměřížský Moravan prodělal v poslední době vnitřní krizi. Vyšel z ní seslaben. To byla patrně příčina, že sobotní koncert nebyl produkcí velkého slohu, nýbrž měl ráz vybraného hudebního večera.*“¹⁵⁷ V podobném duchu se nesl koncert uspořádaný na paměť deseti-letého výročí úmrtí skladatele Karla Bendla 14. dubna 1907. Na konci července roku 1907 se J. Rauscher opět vzdal svých funkcí. Od rezignace jej odradil předseda E. Kozánek a jistě také fakt, že v tomto období již probíhaly přípravy na uvedení spolkem dlouho odkládané komické opery Bedřicha Smetany *Prodaná nevěsta*.¹⁵⁸ Tato venkovská veselohra o třech jednáních byla ve vyprodaném sále kroměřížského Nadsklepí dávana ve dnech 14. a 15. prosince 1907. Režii a postavu principála komediantů obstaral Otakar Porázek. Z dalších domácích pěveckých sil vynikli Roman Hauk (v roli sedláka Krušiny), Marie Kobertová (Ludmila, manželka Krušiny) a především pak sestry Eliška Janečková (Mařenka) a Růžena Janečková (Esmeralda). Hlavní mužské role byly svěřeny hostujícím pěvcům Františku Machovi (Vašek), Miroslavu Lazarovi (Jeník) a A.(?) Bouchalovi (Kecal).¹⁵⁹

Při pravidelné valné hromadě v lednu následujícího roku oznámil Julius Rauscher své přání, aby kvůli špatnému zdravotnímu stavu nebyl dále volen do žádné z řídících funkcí. Na schůzi výboru 4. března 1908 byl tak ve funkci ředitele hudební školy nahrazen Otakarem Lukášem (1876–1951) a novým sbormistrem se stal dlouholetý člen Moravana Antonín Fritz

¹⁵⁵ Hudba. Zpěvácký spolek Moravan v Kroměříži. In: Lidové noviny 5. května 1906 večerní vydání, roč. XIV, č. 123, s. 6 (autor neveden).

¹⁵⁶ MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana I (1896–1908) – Výroční zpráva zpěváckého spolku Moravana v Kroměříži za rok 1906, sign. V/11, karton 55.

¹⁵⁷ Hudba. Z Kroměříže. In: Našinec 12. prosince 1906, roč. XXXXII, č. 147, s. 3 (autor neveden).

¹⁵⁸ První snahy o nastudování *Prodané nevěsty* Moravaneem jsou známy již z roku 1897. Pro tuto příležitost byl sestaven sbor a vyhlédnuti sólisté, ale nepodařilo se zajistit orchestrální doprovod.

¹⁵⁹ Z Kroměříže. Koncert Moravana. In: Našinec 22. prosince 1907, roč. XXXXIII, č. 149, s. 3 (autor neveden).

(1866–1947).¹⁶⁰ Snaha zvýšit zájem výkonných členů i veřejnosti o sborový zpěv vedla představenstvo Moravana k realizaci bezplatného přípravného pěveckého kurzu pro dámy a pány zvlášť. Lekce pro dámy vedl jedenkrát týdně Otakar Lukáš. Pánský kurz nebyl uskutečněn, kvůli nízkému počtu zájemců (přihlásil se pouze jediný účastník). Program koncertu 30. května 1908 sestával se ze sborových kompozic *Našim ženám* Jana Maláta, *Zavedený ovčák* a *Stasa čarodějnice* Josefa Suka, *Lovecká* Karla Knittla a *Zlatý prestol* od Josefa Kličky. Kvůli nedostatečné docházce na sborové zkoušky musel být odložen listopadový vokální koncert. Opakování Smetanovy *Hubičky* ve dnech 12. a 13. prosince 1908 se nesetkalo s větší diváckou odezvou. Slabá návštěvnost se projevila finančním neúspěchem celého podniku.¹⁶¹

S větší přízní členstva i posluchačstva byly uspořádány hudební produkce v roce 1909. Jarní koncert 3. dubna nabídl smíšené sbory *Ebrejská elegie* Karla Bendla, *Nepovím* a *Opuštěný* Antonína Dvořáka a *Voračky* z Psohlavců Karla Kovařovice. K připomenutí 25. výročí smrti Bedřicha Smetany sehrál spolek 8. a 9. května skladatelovu nejpopulárnější operu *Prodaná nevěsta*, jejíž provedení dosáhlo mimořádného úspěchu. Za doprovodu sboru Moravana a těšínské vojenské hudby c. k. pěšího pluku č. 3 vystoupili ve vedoucích úlohách podobně jako před dvěma lety domácí sólisté Roman Hauk, Eliška a Růžena Janečková a Otakar Porázek. Hlavní mužské role obsadili hostující František Mach z Olomouce (jako Vašek), člen zemského divadla v Lublani Alois Fiala (Jeník) a basista královské dvorní opery v Drážďanech Jiří Humml (Kecal).¹⁶² Roční činnost spolku uzavřel koncert 11. prosince 1909, při němž zazněly skladby *Nešťasná vojna* Vítězslava Nováka, *Mat' moja* Josefa Suka, *Kytice písní Troubských* Bohumila Vendlera, *duet Ludiše a Tausendmarka* ze Smetanovy opery *Braniboři v Čechách* a *Zlatý kolovrat*, balada pro soli, smíšený sbor s doprovodem klavíru a harmonia Františka Musila.

Na počest zesnulého skladatele Vojtěcha Hřímálého (1842–1908) provedl spolek při jarním koncertě 16. a 17. dubna 1910 jeho komickou operu *Zakletý princ*, která se po oba dva dny těšila vysoké interpretační úrovni a četné návštěvnosti. Dne 7. května 1910 spoluúčinkoval Moravan na slavnosti Křížkovského, při kterém provedl několik skladatelových prací. Po listopadové schůzi t. r. byla funkce sbormistra nabídnuta Juliu Rauscherovi, který

¹⁶⁰ Antonín Fritz pocházel z Blažovic u Brna, kde se 5. června 1866 narodil v rodině učitele Jana Fritze, který zde roku 1860 založil pěvecký spolek Velehrad. Po studiích na pražské varhanické škole působil A. Fritz jako učitel a varhaník ve Šlapanicích u Brna a poté šest let ve Smržicích u Prostějova. Od roku 1896 až do svého odchodu do důchodu v roce 1931 učil na hudební škole Moravana. V Kroměříži rovněž působil jako ředitel kůru kostela Nanebevzetí Panny Marie. Cenné zkušenosti získal jako místosbormistr Ferdinanda Vacha a Julia Rauschera.

¹⁶¹ MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana I (1896–1908) – Výroční zpráva zpěváckého spolku Moravana v Kroměříži za rok 1908, sign. V/13, karton 55.

¹⁶² Z Kroměříže. *Prodaná nevěsta*. In: Našinec 5. května 1909, roč. XXXXV, č. 73, s. 3 (autor neuveden).

o návrat do čela sboru neprojevil zájem, a tak byl znovuzvolen Antonín Fritz. Krize uvnitř Moravana zesílila natolik, že nebyl uskutečněn pravidelný podzimní koncert i přesto, že na konci září 1910 spolek oficiálně tvořilo 166 sboristů, 131 členů zakládajících a přispívajících a 7 žijících čestných členů.¹⁶³ Klesající zájem výkonného členstva byl předmětem řešení poradní schůze 21. března 1911, jejímž výsledkem byla oficiální výzva členům Moravana o povznesení sborového zpěvu a hudebního života ve spolku vůbec. Prosba vážených činovníků, mezi kterými nechyběli moravský starosta Emil Kozánek a místostarosta Bedřich Fialka, zaznamenala pozitivní, avšak jednorázový ohlas. S mírným zpožděním se konal pravidelný jarní koncert 27. května 1911.¹⁶⁴ Poprázdninové přípravy na podzimní koncert t. r. však opět narušila neochota sboristů pravidelně navštěvovat zkoušky. „*Český národ, bohužel, přestává zpívat!*“,¹⁶⁵ stručně glosoval situaci ve své zprávě jednatel spolku P. Ladislav Janča.

Padesátý ročník kroměřížského Moravana přinesl mnoho plánů, jak jubileum oslavit. Za přičinění člena výboru MUDr. Jaroslava Elgarta byl uspořádán cyklus tří hudebních večerů, věnovaných komorní hudbě (14. února, 17. března a 13. dubna 1912). Na pravidelném jarním koncertě 19. května 1912 provedl ansámbl složený ze 127 sboristů, vojenské hudby c. k. pěšího pluku č. 3 z Těšína a sólistů Marie Kuncové (soprán), Flory Trávníčkové (alt), člena PSMU Stanislava Taubera (tenor) a Josefa Šotky (bas) Dvořákovu kantátu *Stabat Mater*. Dirigoval nový sbormistr Moravana Stanislav Šula (1867–1932),¹⁶⁶ který byl do funkce zvolen teprve 13. ledna 1912. Organizační problémy se vyskytly již při květnovém koncertě, kdy namísto obvyklých dvou produkcí byla uskutečněna pouze jedna, protože těšínská vojenská kapela nemohla ze služebních důvodů přislíbit účast na prvním z termínů. V období po školních prázdninách sešlo z komorního koncertu moravské moderny i vystoupení bývalých žáků moravské hudební školy, které se mělo zároveň stát oslavou třicetiletého jubilea ústavu. Kvůli nemožnosti získat instrumentální doprovod k chystané dramatické legendě

¹⁶³ MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana II (1909–1947) – Výroční zpráva zpěváckého spolku Moravana v Kroměříži za dobu od 1. ledna do 1. října 1910, sign. V/15, karton 56.

¹⁶⁴ Kromě instrumentálních čísel, která přednesl učitel houslí hudební školy Moravana Ladislav Kabeš (1889–?), byly uvedeny skladby Josefa Jeřábka *Ballada česká*, dvojzpěvy pro ženské hlasy Vítězslava Nováka *Primulaveris* a *Velebná noc*, mužské sbory Pavla Křížkovského *Na rozchodnú* a *Vesna* a smíšený sbor *České písní* od Josefa Kličky.

¹⁶⁵ MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana II (1909–1947) – Výroční zpráva zpěváckého spolku Moravana v Kroměříži za dobu od 1. října 1910 do 1. října 1911, s. 6, sign. V/16, karton 56.

¹⁶⁶ Rodák z Velkých Karlovic se narodil 24. října 1867 do rodiny s bohatou muzikantskou a pedagogickou tradicí. V Kroměříži začal působit roku 1894 jako učitel hudby na c. k. učitelském ústavu, kde setrval až do roku 1929. Po odchodu Antonína Fritze byl ustanoven v pořadí devátým sbormistrem Moravana (1912–1919). Zemřel 19. června 1932 v Poděbradech.

Hectora Berlioze *Faustovo prokletí* se rozbil plán podzimního koncertu 1. prosince 1912.¹⁶⁷ Z toho důvodu bylo dílo slavného francouzského skladatele interpretováno až při jarním koncertě 17. a 18. května 1913, avšak bez výraznějšího ohlasu veřejnosti.¹⁶⁸ Na květnové valné hromadě byla navržena změna stanov, které po schválení brněnským c. k. místopředsedstvím vešly v platnost dnem 16. června 1913.¹⁶⁹ Předválečnou koncertní činnost Moravan uzavřel pravidelným jarním koncertem 18. a 19. dubna 1914, na kterém bylo provedeno oratorium *Paulus* Felixe Mendelssohna-Bartholdyho.¹⁷⁰

¹⁶⁷ MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana II (1909–1947) – Výroční zpráva zpěváckého spolku Moravana v Kroměříži za správní rok 1912, sign. V/17, karton 56.

¹⁶⁸ Finanční ztráta představení byla vyčíslena zhruba na 400 korun, což představovalo sumu, která by pokryla náklady dvou menších hudebních produkcí konaných toho roku (komorní koncert 11. října a koncertní večer 7. prosince 1913).

¹⁶⁹ Byly tak nahrazeny stanovy spolku platné od 4. února 1910. Tyto zřizovací listiny jsou uloženy ve spolkovém archivu MKK, fond 20 I Moravan, Spolkové stanovy 1863 až 1939, sign. XIV/1-12, karton 72.

¹⁷⁰ MKK, fond 20 I Moravan, Koncertní programy – Oratorium Pavel dne 18. a 19. dubna 1914, sign. XII/1, karton 67.

2. 3. 2 Situace ve spolku za 1. světové války (1914–1918)

S válkou přišla krize, která se projevila zvláště poklesem počtu členů spolku.¹⁷¹ Plán na samostatný hudební podnik v zimním období roku 1914 nebyl zrealizován. Dne 30. ledna 1915 spoluúčinkoval sbor Moravana na koncertě pořádaném Českým odborem Červeného kříže v Kroměříži. Z důvodu vojenské služby některých administrativních činovníků bylo upuštěno od konání řádné valné hromady v únoru 1915. Dne 23. března 1916 uspořádal Moravan koncert ve prospěch Červeného kříže. Po zbytek války sborový zpěv ve spolku utichl. Jedním z těch, kdo v tomto období dokázal udržet spolek při životě alespoň oficiálně, byl Ferdinand Götz (1878–?), který postupně zastal mobilizací uprázdněné funkce jednatele a pokladníka. Za svou nepostradatelnou službu byl po válce jmenován čestným členem Moravana.¹⁷²

Přičiněním dalšího moravanského člena, lékárníka Josefa Zeleného (1871–1935), byla roku 1916 založena Společnost přátel pro podporu uměleckých snah v Kroměříži. Na pozvání tohoto sdružení vystoupili ve městě členové opery brněnského Národního divadla, kteří v červnu a červenci 1916 provedli celkem 14 představení. V srpnu t. r. zde vystoupila opera pražského Národního divadla a na konci roku České kvarteto. V dalších válečných letech 1917 a 1918 bylo uskutečněno celkem 20 kulturních podniků. Zeleného Společnost přátel ukončila svou činnost 26. března 1926, kdy všechen svůj majetek odkázala Moravanu.¹⁷³

V prosinci roku 1918 se zformoval pěvecký kroužek, vedený okresním soudcem Františkem Kožíkem (1876–1949).¹⁷⁴ Ten společně s Romanem Haukem, Antonínem Malíkem a dalšími spolkovými nadšenci získal pro nové seskupení na 50 členů (většinou se jednalo o bývalé členy pěveckého odboru kroměřížského Sokola), kteří počátkem ledna 1919 vytvořili mužský sbor nazvaný „Volné pěvecké sdružení“. František Kožík se stal vrchním radou zemského soudu v Uherském Hradišti a na uvolněné místo sbormistra byl jednomyslně zvolen člen PSMU Eugen Třasoň (1886–1950).¹⁷⁵ Volné pěvecké sdružení splynulo s Moravanem

¹⁷¹ Začátkem roku 1914 čítal spolek celkem 325 členů. Přes válečná léta postupně ubylo 64 osob, takže spolek koncem roku 1918 tvořilo jen 261 členů (z toho 7 čestných, 72 přispívajících a zakládajících a 182 výkonných).

¹⁷² MKK, fond 20 I Moravan, Jednací protokol – Zápisy o spolkových schůzích 1908–1925, sign. I/8, karton 3.

¹⁷³ Fric, Ota: Dějiny kroměřížského Moravana 1862–1932. Kroměříž 1933, s. 57–59.

¹⁷⁴ František Kožík ve svých působistích organizoval činnost různých pěveckých uskupení. V Bystřici pod Hostýnem zpíval v pěveckém kvartetu. V Novém Jičíně roku 1905 založil mužský pěvecký sbor. Ve Frenštátě působil v letech 1906–1907 jako člen pěveckého spolku při zdejším Sokolu, roku 1907 se v Telči podílel na založení pěveckého spolku a o rok později založil pěvecké sdružení v Uherském Brodě. Ve sboru Moravana zpíval bas. Po odchodu z Kroměříže založil roku 1920 uherskohradištský pěvecký kroužek při Sokolu a vedl jej až do svého odchodu do Brna roku 1924.

¹⁷⁵ Eugen Třasoň se narodil 20. července 1886 v Kroměříži. Své vzdělání prohloubil na kroměřížském gymnáziu a učitelském ústavu. V letech 1905–1907 působil na obecné škole ve Starém Městě u Uherského Hradiště. Poté se vrátil do Kroměříže, kde působil ve spolcích Moravan, Sokol, Spolek ochotnického divadla aj. Roku 1910

a jeho členové se stali základem pro mužský odbor vzkříšeného spolku. Ženský odbor se utvořil v březnu roku 1919. Spolková činnost se v poválečných letech rozvíjela podobně plodně, jako tomu bylo za působení Třasoňova učitele Ferdinanda Vacha.¹⁷⁶

se stal členem PSMU, které v letech 1934–1935 společně s Janem Šoupalem umělecky vedl. Zemřel v Kroměříži dne 6. července 1950.

¹⁷⁶ MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana II (1909–1947) – Činnost spolku v r. 1914–1925. Výroční zpráva za rok 1925–26, sign. V/19, karton 56.

3 Hudební škola Moravana 1882–1918

Změnou stanov, schválených dne 4. srpna 1881, bylo spolku Moravan oficiálně umožněno zavést vedle mužského sboru i sbor ženský a smíšený. Kromě toho také založit hudebně vzdělávací obor, který by zajistil hlasovou výchovu nově příchozím členům Moravana. Tak počátkem října roku 1881 vznikla „Škola sborového zpěvu pro odrostlé“, kterou až do jejího zániku v únoru následujícího roku vedl náměstek sbormistra Klaudius Pacholík (1848–1900).¹⁷⁷

Myšlenka otevřít první českou hudební školu ve městě dostala nový obrys již v červenci roku 1882, kdy po koncertu umělecké školy německého spolku Concordie žádalo několik kroměřížských občanů starostu Moravana Hugo Zimka (1840–1902), aby byl založen podobný hudební ústav vedený českým spolkem. H. Zimek souhlasil, že se pokusí prosadit návrh jen pod podmínkou, že se přihlásí minimálně 20 zájemců. Po oznámení předběžného zápisu na moravanský ústav se k novému školnímu roku zapsalo více než 100 dětí.¹⁷⁸ Proto bylo na červencových schůzích výboru přikročeno k projednávání o otevření hudební školy a dne 31. srpna 1882 byl oznámen její nový ředitel P. Ludvík Holain (1843–1916)¹⁷⁹ a učitel Jan Talich (1851–1915).¹⁸⁰ „*Předseda oznamuje, že za ředitele ústavu vyhlédl P. Ludwiga Holaina z Kroměříže, kterýžto také ředitelství laskavě na sebe přijal.*“¹⁸¹ Rovněž byl stanoven začátek školního roku na 1. října 1882. Celý plán posvětila zemská školní rada, která výnosem č. 6897 z 11. září 1882 odsouhlasila otevření hudební školy. Poslední překážkou bylo vytvoření vhodných prostor pro vzdělávání kroměřížské mládeže, kterou zástupci Moravana vyřešili na konci září pronajmutím zadního traktu domu Eleonory Troeltschové (1860–1928) na Velkém náměstí číslo popisné 48. Tento dům roku 1883 odkoupil úvěrní spolek Občanská záložna, který po celou dobu vlastnictví prostor odpustil pěvecko-hudebnímu spolku Moravan placení nájemného.

¹⁷⁷ MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana I (1896–1908) – Výroční zprávy zpěváckého spolku Moravana v Kroměříži za správní rok 1902, s. 4, sign. V/7, karton 55.

¹⁷⁸ Hromádka, Antonín: Hudební škola Moravana. In: Pozorovatel 9. května 1923, roč. XX, č. 20, s. 1.

¹⁷⁹ P. Ludvík Holain se narodil 20. srpna 1843 ve vesnici Stará Bělá na Ostravsku jako pátý syn ze šesti dětí Antonína a Anny Holainových. Kněžská studia absolvoval v Olomouci. Po studiích se stal profesorem arcibiskupského semináře v Kroměříži. Zde byl rovněž ředitelem kůru kostela u sv. Mořice a od vzniku hudební školy Moravana ustanoven jejím prvním ředitelem (do 27. července 1883, kdy se funkce vzdal). Od roku 1890 působil jako farář ve Slavoníně, kde setrval až do své smrti 17. srpna 1916. Významná byla i Holainova skladatelská činnost, kdy komponoval převážně chrámové skladby.

¹⁸⁰ Jan Talich byl na hudební školu Moravana doporučen pražským nakladatelem Františkem Augustinem Urbánkem (1842–1919). Byl otcem dirigenta České filharmonie Václava Talicha (1883–1961). Z Kroměříže odešel roku 1883 do Rožnova, kde přijal místo ředitele kůru a kapelníka lázeňské hudby. Poté se odstěhoval do Klatov, kde se významně podílel na hudebním životě města. Založil zde také vlastní hudební školu.

¹⁸¹ MKK, fond 20 I Moravan, Protokolní kniha – Zápisy o spolkových schůzích 1870–1884, sign. I/3, karton 2.

V prvním školním roce se ve dvou místnostech vzdělávalo 137 žáků v oborech hra na housle, klavír a sborový zpěv, který byl vyučován zdarma. Velké množství zapsaných studentů přimělo vedení spolku přijmout další pedagogické síly a tak zde v průběhu prvních měsíců existence školy začali vyučovat zasloužilý člen Moravana Klaudius Pacholík, Ignác Kment (1848–1925), Hedvika Cignová (1859–?) a v listopadu její sestra Zdeňka Cignová (1862–?), pražský skladatel a pedagog Karel Weis (1862–1944), který byl výboru Moravana doporučen Františkem Augustinem Urbánkem a Antonínem Dvořákem. A. Dvořák zhodnotil mladého učitele v dopise adresovaném Emilu Kozánkovi následovně: „*Je u mě právě p. Weiss, nastávající Váš pan učitel houslí, a žádá mne, bych Vám jej doporučil. Činím to tedy rád, jelikož vím, že je to velmi nadaný hudebník (zvláště to kompoziční talent, o kterého se též Brahms nedávno interesoval). Bude-li také co učitel a člověk spořádaný a bedlivý, tož myslím, že dobře pochodíte.*“¹⁸² V prosinci byl na základě vykonané zkoušky přijat na místo učitele hry na klavír a housle také absolvent pražského varhanického ústavu Ezechiele Ambros (1861–1915).¹⁸³ Včetně ředitele tedy sedm kvalifikovaných kantorů, kteří při přijímacích řízeních museli prokázat své znalosti teoretické a schopnosti v praktické hře na hudební nástroje či ve zpěvu. Učitelé hudební školy Moravana byli smluvně vázáni nejen na povinnosti pedagogické, ale jejich náplň práce souvisela také s činností spolku, ve kterém se měli podílet na spoluúčinkování při sborových zkouškách, koncertech a jiných veřejných produkcích.¹⁸⁴ Úroveň studujících žáků na hudební škole Moravana byla testována na pravidelných pololetních a celoročních zkouškách, které byly veřejné a v rámci nichž se pořádaly koncerty a hudební produkce nejvyspělejších žáků konané v měšťanském sále Nadsklepí na náměstí Františka Josefa (dnešní Milíčovo náměstí). Dále bylo za příplatek zájemcům umožněno pokračovat ve výuce i o hlavních školních prázdninách. Po rozdávání vysvědčení na konci července byl obvykle organizován výlet žactva do oblíbených míst na kroměřížských periferiích či do okolních vsí.

Následujícího školního roku 1883/1884 bylo potřeba obsadit uprázdněné místo po odstoupícím P. L. Holainovi. Dne 17. září 1883 byl na návrh Karla Kozánka zvolen prozatímním ředitelem Ezechiele Ambros, který po téměř dvou letech ve funkci obdržel od spolku definitivu (na výborové schůzi 13. července 1885). Za Ambrosova ředitelování byly otevřeny

¹⁸² Z dopisu E. Kozánkovi 4. října 1882. Viz Kuna, Milan a kol.: Antonín Dvořák. Korespondence a dokumenty. Korespondence odeslaná 1871–1884. Praha 1987, s. 317.

¹⁸³ Viz Silná, Ingrid: Ezechiele Ambros. Olomouc 2011, s. 36–44.

¹⁸⁴ SOkA Kroměříž, fond Bg – 8: Hudební škola při pěveckém souboru Moravan Kroměříž, inv. č. 2.

nové obory – hra na violoncello, varhany, dechové nástroje a nauka o harmonii.¹⁸⁵ Rychle se navyšující počet žáků přiměl představenstvo rozšířit vyučovací prostory na osm místností. Ambrosovou povinností bylo kromě vyučování také vyřizování a archivování veškeré korespondence a administrativních záležitostí souvisejících se školou, vedení inventáře školy, vybírání školného, hospitování ve výuce ostatních pedagogů a v neposlední řadě již zmíněné spoluúčinkování na spolkových akcích.¹⁸⁶ Nezměrné úsilí a časové vytížení, které pedagogická činnost v hudební škole obnášela, se projevilo řadou nespokojených reakcí směrem k představenstvu Moravana, což v prvních letech vedlo k častému střídání zaměstnanců. Do konce i ředitel Ambros podal dvakrát tříměsíční výpověď. Poprvé však svou rezignaci výměnou za zlepšení podmínek v úřadu stáhl. Podruhé již skutečně z funkce ředitele odstoupil. V dopise ze dne 21. listopadu 1885 uvedl: „*Opětné rozmanité nepříjemnosti, jichž mi v plné míře v hudební škole zakoušeti jest nutí mne, bych se svého ředitelování a vůbec činnosti při hudební škole na opravdu vzdal. (...) Dostáti povinností svým, bylo vždy a bude vždy mým heslem. Že se však zrovna v hudební škole mé snahy stále potlačují (zvláště v době ředitelování mého), za to já nemohu.*“¹⁸⁷ Jako řadový učitel zde působil ještě do konce školního roku 1887/1888. Poté odešel natrvalo do Prostějova, kde přijal místo ředitele kůru ve farním kostele Povýšení sv. Kříže a kde se také stal sbormistrem pěveckých spolků Orlice a Vlastimila.

Přání trvalejšího působení nenaplnil ani v pořadí třetí ředitel hudební školy Antonín Petzold (1858–1931).¹⁸⁸ Do Kroměříže zavítal jako kapelník divadelní společnosti Františka Pokorného, která velmi často účinkovala v moravských městech. Při jednom z představení mu byla nabídnuta učitelská pozice na moravanském hudebně-vzdělávacím ústavu, o kterou v dopise z 9. srpna 1884 také oficiálně požádal. Jeho požadavku bylo jednohlasně vyhověno a stal se tak dalším z řady vynikajících hudebníků, který svým působením pozvedl úroveň Moravana i jeho hudební školy.¹⁸⁹ Po odstoupení E. Ambrose v únoru roku 1886 byl ustanoven ředitelem školy, kterou však vedl pouze do konce školního roku, tedy necelých sedm měsíců. Poté přijal místo varhaníka při metropolitním chrámu sv. Václava v Olomouci, kde se natrvalo usadil. Zde se roku 1888 ujal ředitelského místa v hudební škole Žerotína a jako sbormistr v témže spolku působil v letech 1893–1911 a 1917–1918.

¹⁸⁵ Viz Lukáš, Otakar: Statistická data o hudební škole Moravana za posledních padesát let. In: Památník pěvecko-hudebního spolku Moravan v Kroměříži. Josef Hilgartner, ed. Kroměříž 1932, s. 139.

¹⁸⁶ SOKA Kroměříž, fond Bg – 8: Hudební škola při pěveckém souboru Moravan Kroměříž, inv. č. 2.

¹⁸⁷ Tamtéž.

¹⁸⁸ Po absolutoriu pražské varhanické školy přijal Antonín Petzold místo varhaníka a ředitele kůru v kostele u sv. Vojtěcha v Praze (1877–1882), kde tři roky před ním působil Antonín Dvořák. Poté se stal kapelníkem plzeňského městského divadla (1882–1884).

¹⁸⁹ Jeho povinností bylo vyučovat 36 hodin týdně za služné 50 zlatých měsíčně.

Výbor Moravana hledal všestranného umělce, který by s uměleckým děním v Kroměříži spojil svůj život a vytrval zde co možná nejdéle. Takovou ideální osobnost našel ve Ferdinandu Vachovi (1860–1939), který se na plných devatenáct let stal vůdčí autoritou celého hudebního života ve městě. Pro služby Moravana byl podobně jako A. Petzold získán z divadelní společnosti Františka Pokorného. Dne 1. července 1886 podal žádost k představenstvu Moravana, kde v hlavičce dopisu uvedl: „*Ferdinand Vach, kapelník div. spol. p. Pokorného žádá o milostivé udělení uprázdněného místa ředitele hudební školy.*“¹⁹⁰ Podpisem smlouvy byl šestadvacetiletý Ferdinand Vach 16. července 1886 jmenován prozatímním ředitelem hudební školy a o rok později 20. srpna 1887 ředitelem definitivním. O organizačních schopnostech mladého F. Vacha svědčí prosazení několika reforem, které napomáhaly zlepšit chod a prestiž hudební školy. Například již na počátku školního roku 1887/1888 nechal zavést hromadnou výuku hudební teorie a kombinovanou výuku hry na varhany s hudební teorií.¹⁹¹ „*Jest tudíž Moravan náš první ústav na Moravě, kde vyučuje se varhanám a současně i hudební theorii. Znamenitými silami odporučuje se Moravan všem, kteří hodlají věnovati se stavu učitelskému, duchovnímu a hudebníkům vůbec.*“¹⁹² O neustále zvyšující se kvalitě vzdělání nasvědčovala i úroveň pravidelných pololetních a celoročních zkoušek, které byly hojně navštěvovány kroměřížskými občany. Jeden z nadšených referátů z pololetních zkoušek konaných v roce 1890 byl uveřejněn i v pražských hudebních listech Dalibor: „*Hojnost vybraného obecenstva shromáždivšího se v malém sále nasvědčovala, jaké oblibě produkce a koncerty hudební školy se těší. Všechna čísla byla bezvadně provedena a svědčí o nevšední uznané snaze učitelského sboru (...). Produkci touto může se konečně veřejnost naše usvědčiti, že máme na jižní Moravě ústav, kterýž vychovává dobré síly hudební (...)*“¹⁹³ F. Vach dále omezil svou činnost v hudební škole pouze na povinnosti pedagogické, neboť od roku 1891 byla veškerá administrativní správa svěřena do rukou Františka Doležela (1859–1904), který svědomitě plnil své úkoly ve spolku až do své smrti.¹⁹⁴ Od 1. března 1894 se změnil majitel školní budovy, kterou od úvěrního spolku koupil JUDr. Jan Rumlík.

Neustále se množící funkce, které Ferdinand Vach na kroměřížských vzdělávacích ústavech získával, a vyčerpávající sbormistrovská činnost v Moravanu jej přinutila na konci školního roku 1894/1895 postoupit ředitelské místo na hudební škole svému nejmladšímu bratrovi

¹⁹⁰ SOkA Kroměříž, fond Bg – 8: Hudební škola při pěveckém souboru Moravan Kroměříž, inv. č. 2.

¹⁹¹ MKK, fond 20 I Moravan, Protokolní kniha – Zápisy o spolkových schůzích 1885–1888, sign. I/4, karton 2.

¹⁹² Zprávy politické, domácí i zahraniční, denní, národohospodářské aj. In: Kroměřížské noviny, 21. října 1887, roč. IV, č. 84, s. 3 (autor neuveden).

¹⁹³ F. B.: Dopisy původní. In: Dalibor, 29. března 1890, roč. XII, č. 16, s. 5.

¹⁹⁴ Hromádka, Antonín: Hudební škola Moravana. In: Pozorovatel 9. května 1923, roč. XX, č. 20, s. 1.

Emanuelovi Vachovi (1866–1936). Ten zde již sedm let vyučoval a tak byl jako vhodný kandidát na tuto pozici vybrán. Funkci ředitele zastával od počátku školního roku 1895/1896. V té době vyučovalo na hudební škole Moravana devět učitelů a zapsáno bylo 316 žáků. Jeho úkolem bylo mj. hodnotit výkony svých podřízených ve zprávách, které pravidelně podával vedení spolku. Za první rok působení v nové funkci posoudil své kolegy v dopise z 18. září 1896 následovně: „*Slečna Z. Cignova, pp. Mellen a Hynek Vach zastávali správně svůj úřad na ně vložený, a snažili se docílití prospěchu u žáků svých, což se jim až na některé výminky podařilo. Pan K. Pacholík však dovolil si dosti hodin vynechat, aniž by se byl omluvil (...). Jinak jsou všichni způsobilí vyučovati na hudební škole.*“¹⁹⁵ Za ředitelování E. Vacha byla poprvé v historii školy vyučována hra na kontrabas, která ale nedosahovala u kroměřížské mládeže takové obliby jako jiné obory. Po jmenování učitelem hudby na c. k. ústavu učitelek v Brně podal 6. října 1898 Emanuel Vach výpověď a natrvalo se přestěhoval do místa svého nového působiště.

Výbor spolku dokázal přesvědčit k návratu na ředitelskou pozici organizačně mimořádně nadaného Ferdinanda Vacha, který byl v Moravanu uznávanou osobností. Nemusel se tak obávat i těch nejrazantnějších změn, které po celé své funkční období prosazoval. Například z Vachova vlivu dosáhl počet učitelů na moravanské hudební škole v letech 1903 až 1905 svého historického maxima, kdy zde bylo zaměstnáno celkem 14 pedagogů. Na únorové valné hromadě roku 1904 bylo rozhodnuto o přemístění spolkových a školních prostor do domu č. p. 14 na náměstí Františka Josefa, který spolek sdílel společně s Občanskou Besedou.¹⁹⁶ Při neshodách s vedením podal F. Vach několik písemných výpovědí, které za sjednání lepších podmínek odvolal, takže své působení v Kroměříži ukončil až odchodem na brněnský c. k. mužský Český ústav ku vzdělání učitelů v září roku 1905.

Nesnadnou pozici sbormistra a ředitele hudební školy převzal Julius Rauscher (1859–1929), který postupoval ve Vachových šlépějích. Administrativu školy vedli po zesnulém Františku Doleželovi JUDr. Roman Hauk a vikář P. Ladislav Janča, po nich pak jednatel spolku Alois Beňa a P. František Schindler. Neustálé potíže s vedením, krize uvnitř spolku a v neposlední řadě zdravotní důvody donutily snaživého J. Rauschera po dvou letech, aby se svých funkcí ve spolku vzdal.

¹⁹⁵ SOkA Kroměříž, fond Bg – 8: Hudební škola při pěveckém souboru Moravan Kroměříž, inv. č. 2.

¹⁹⁶ MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana I (1896–1908) – Výroční zpráva zpěváckého spolku Moravan v Kroměříži za rok 1904, s. 5, sign. V/9, karton 55.

Jeho nástupcem v hudební škole se od 4. března 1908 stal Otakar Lukáš (1876–1951),¹⁹⁷ který jako ředitel prosperující školy dokázal působit necelých 34 let. Výraznou změnou v prvních letech Lukášova působení bylo zrušení pololetních a celoročních zkoušek, které nahradily veřejné produkce nejpokročilejších žáků. „*Právě těmito produkcemi chceme ukázati, k jaké výši, dospělosti a dokonalosti škola žáky přivedla, což zajisté bude nejlepším doporučením hudební školy.*“¹⁹⁸ Dlouhodobý rozkvět pozastavil až začátek první světové války. Finanční krize spojená s válečnými útrapami přivedla vedení spolku a hudební školy k řešení existenčních otázek. Chybělo uhlí na vytápění školních prostor a především peníze na placení nájmu. Vlastník školní budovy starosta Moravana Emil Kozánek odpustil spolku tři měsíční nájmy a tím značně přispěl k zahájení nového školního roku. I počet žáků zapsaných ke studiu byl navzdory závažné situaci značný.¹⁹⁹ Povinná vojenská služba se nevyhnula ani řediteli hudební školy, který byl v době své nepřítomnosti zastupován učitelem Antonínem Fritzem (od 15. května 1915 do 30. listopadu 1918). Poté, co se pěvecký spolek Moravan dostal do hluboké krize spojené s nečinností svých členů, přešla veškerá administrativní správa výhradně do rukou zaměstnanců školy. I přes tyto nesnáze dopadl zápis na podzim roku 1916 nad očekávání dobře. V novém školním roce se zde vyučovalo celkem 240 žáků. Stoupající tendence v počtu studentů pokračovala i v jubilejním třicátém pátém školním roce 1916/1917, kdy bylo hudebně vzděláváno 260 žáků. Dne 1. prosince 1918 začal funkci ředitele ústavu opět vykonávat Otakar Lukáš, který díky uklidnění politické situace přihlížel navyšování celkové prosperity hudební školy Moravana až do svého odchodu na odpočinek dne 1. září 1941.

¹⁹⁷ Otakar Lukáš se narodil 8. listopadu 1876 v Roštíně u Zdounek. Vzdělával se na varhanické škole v Brně, kde byl mj. žákem Leoše Janáčka. Na hudební škole Moravana působil od roku 1899. O dva roky později přijal místo varhaníka v chrámu sv. Mořice, kde stejně jako na hudební škole setrval až do odchodu do výslužby. Zemřel 7. července 1951 v Kroměříži.

¹⁹⁸ MKK, fond 20 I Moravan, Tištěná kniha č. 37 – Výroční zpráva o hudební škole zpěváckého spolku Moravana v Kroměříži za školní rok 1909–1910, s. 3.

¹⁹⁹ K zahájení školního roku 1914/1915 se zapsalo 68 žáků hry na housle, 66 na klavír, 5 na varhany, 3 žáci se vyučovali nauce o harmonii, 50 sborovému zpěvu a 15 bylo sólových zpěváků – úhrnný počet žáků byl tedy 207 (pro srovnání: ve školním roce 1913/1914 byl celkový počet žáků 340).

Závěr

Cílem výzkumu shrnutého v bakalářské práci se stala umělecká činnost kroměřížského Moravana, rozvíjená v počátečních šesti desetiletích jeho existence. Spolek se od svého založení zaměřil na pěstování sborového zpěvu, jehož interpretací přispíval a stále přispívá do pokladnice kulturního bohatství Kroměřížska.

Ke vzniku Moravana a dalších českých spolků přispělo uvolnění napjatých společensko-politických vztahů, které panovaly v rámci Rakouského císařství do začátku šedesátých let 19. století. První dvacetiletá perioda Moravana se nesla ve znamení národního buditelství. Zpěv se stal jedním z nejdostupnějších prostředků pro šíření českého slova mezi obyvatelstvem města a okolních vsí. Umělecké zájmy často ustupovaly na úkor všude proklamovaného češství. Proto lze za vrchol tohoto období označit slavnost svěcení moravanského praporu, konanou v srpnu roku 1865, která se neočekávaně změnila v manifestaci dlouho utlačovaného národního sebevědomí.

V dalších letech činnost spolku stagnovala. Absence výraznějších veřejných výkonů spojená s neochotou sboristů nacvičovat stávající i nový repertoár, časté střídání členstva a nedostatek autoritativních osobností ve vedení vyústily v řešení existenčních otázek. Východiskem ze silící krize bylo jmenování zkušeného Rudolfa Thurn-Taxisa na začátku roku 1879, který během ročního působení ve funkci předsedy Moravana dokázal vytvořit kvalitní administrativní zázemí a zahájit tak novou éru dlouhodobého uměleckého růstu spolku.

Rozšířením mužského tělesa o ženský odbor roku 1881 vznikl více než stočlenný smíšený sbor schopný provozovat náročnější a atraktivnější skladby, tvořené mistry hudebního umění světové proslulosti. Obzvláště silná byla náklonost k vokálně-instrumentálním dílům skladatele Antonína Dvořáka, který díky přátelským vztahům s bratry Emilem a Karlem Kozánkovými Kroměříž rád navštěvoval. Dvořákovský kult byl ve městě natolik silný, že každá premiéra jeho díla se setkala s nebývalým úspěchem a nadšením. Ohlas kroměřížských provedení Dvořákových kompozic, ale i skladeb jiných autorů interpretovaných od poloviny osmdesátých let 19. století, vedl k přiřazení Moravana mezi nejlepší pěvecké spolky na Moravě. Toto lichotivé přívěsk si Moravan dokázal obhájit plných 19 let, a to především zásluhou sbormistra-reformátora Ferdinanda Vacha. Mladý energický Vach dokázal využít několika svých vlastností a schopností k tomu, aby se za poměrně krátkou dobu stal vůdčí osobností kroměřížského hudebního života.

S odchodem Ferdinanda Vacha do Brna roku 1905 se začaly v Moravanu výrazněji projevovat staré nešvary maloměstského prostředí. Pomluvy, rozpory, liknavý přístup sboristů

a finanční neúspěchy málo navštěvovaných produkcí zapříčinily postupný rozvrat, který byl dovršen začátkem 1. světové války. Zpěv ve spolku během válečných hrůz utichl a plně se jej podařilo obnovit až na začátku roku 1919.

Na tomto místě se pokusme srovnat úroveň a zázemí nejúspěšnějších moravských sdružení pěstujících vokální projev. Rozhodující faktor prosperity představovalo místo působnosti spolku, které přímo úměrně se svou velikostí nabízelo lepší kulturní, organizační, technické a ekonomické podmínky pro rozvoj činnosti. Zasloužený primát v období druhé poloviny 19. století patřil jednomu z nejdéle fungujících českých spolků na našem území – Besedě brněnské, která se od svého založení roku 1860 dokázala rychle oprostít od nacionálních projevů a díky svému prvnímu sbormistrovi, významnému skladateli Pavlu Křížkovskému, nastoupit cestu ryze uměleckou. Těžit při tom mohla ze spolupráce s dalšími ceněnými autory, jakými byli např. Arnošt Förchtgott-Tovačovský, Norbert Javůrek či Hynek Vojáček, jejichž tvorba vzbuzovala patřičný ohlas i za hranicemi moravské metropole. Sbornistrovské období mladého Leoše Janáčka bylo charakteristické silnou nákloností k uvádění děl Antonína Dvořáka. O dobrém finančním zázemí Besedy brněnské svědčilo množství skladeb vydaných vlastním nákladem a především založení časopisu *Hudební listy*, které po čtyři roky redigoval právě Janáček. Při výčtu slavných jmen navyšující prestiž spolku nesmíme opomenout význam sbornistrů Josefa Kompita a Rudolfa Reissiga. Ti dokázali obohatit repertoár Besedy brněnské nastudováním děl českých skladatelů (Zdeňka Fibicha, Josefa Bohuslava Foerster, Vítězslava Nováka, Bedřicha Smetany, Josefa Suka aj.), stejně jako zahraničních tvůrců (Ludwiga van Beethovena, Hectora Berlioze, Clauda Debussyho, Georga Friedricha Händela, Marca Antoina Charpentiera aj.). Podobně repertoárově pestré byly koncertní programy olomouckého pěvecko-hudebního spolku Žerotín, v němž přímo působili skladatelé regionálního významu Jindřich Geisler a Antonín Petzold. Přínosné byly přátelské styky s autory Josefem Nešverou a Antonínem Dvořákem, který spolku svěřil moravské premiéry kantáty *Svatební košile*, oratoria *Svatá Ludmila* a *Requiem*. Oproti Besedě brněnské vynikal Žerotín hojností nastudování činoherních představení, a tak zde byly na sklonku 19. století systematicky uváděny opery Karla Bendla, Viléma Blodka a především Bedřicha Smetany. Stejně jako v Brně i v Olomouci bylo snadnější zajistit pro svá velkolepá představení profesionálně školené síly. Vedoucí úlohy byly svěřovány sólistům z městských divadel a instrumentální doprovod obstarávaly místní vojenské orchestry. Situace v přerovském Přerubu a prostějovských sborech Orlice a Vlastimila byla obdobná prostředí kroměřížského Moravana. Z finančních důvodů nebylo možné nepřetržitě udržovat na koncertních programech interpretačně náročná díla vyžadující spoluúčast profesionálních umělců. Často bylo nutné spolehnout se na domácí ama-

térské pěvce, kteří i přes svůj nesporný talent nedokázali kontrovat výkonům erudovaných hudebníků. Namísto vojenských hudeb doprovázela městská kapela, popřípadě ochotníci. V menších městech bylo rovněž skromnější skladatelské zázemí. Hudebníci se zde zpravidla stávali osou celého kulturního dění a na komponování jim zbývalo málo času. To platilo v Přerově, kde působil Josef Čapka Drahlovský, který v sedmdesátých letech 19. století dokázal oživit umdlévající spolkovou činnost Přerubu. Stejně tak v prostějovských pěveckých sdruženích Orlici a Vlastimile, které největšího rozkvětu dosáhly za éry sbormistrů Ezechiela Ambrose a jeho pokračovatele Viléma Steinmanna. Kroměřížští občané mohli obdivovat všestranný talent Ferdinanda Vacha, jenž dokázal ze svých svěřenců v Moravanu sestavit jeden z nejpoblárnějších sborů na Moravě.

Po stručné rekapitulaci historie kroměřížského Moravana v letech 1862–1918 a pokusu o nástin moravské pěvecké scény je nasnadě položit si otázku týkající se celkového významu spolku. Kromě vlastní koncertní činnosti, prostřednictvím které Moravan svým posluchačům na pravidelných produkcích vysoké úrovně nabízel pravé perly české i zahraniční sborové literatury, stojí za povšimnutí zásluhy o zprostředkování vystoupení hostujících umělců. Mezi nimi například České filharmonie, Českého kvarteta, Českého tria, houslistů Jana Kubelíka a Emanuela Ondříčka, Pařížského odboru plzeňského Hlaholu, sboru ruského zpěváka a dirigenta Dmitrije Agreněva-Slavjanského a mnohých jiných. Dále byly organizovány cykly populárních a lidových koncertů, které díky své cenové dostupnosti měly oslovit i méně majetnější hudbymilovné obyvatele města a okolí. V neposlední řadě byla zásluhou spolku založena hudební škola. Ta vedle svého pedagogického poslání pořádala k příležitosti pololetních a celoročních zkoušek hodnotná veřejná vystoupení svých nejvyspělejších žáků. Z nejnámějších odchovanců moravanského hudebního ústavu jmenujme například Antonína Dostálka, Karla Fialku, Bohuslava Glóse, Josefu Javůrkovou, Richarda Pelikána či Eugena Třasoně.

Kroměřížský Moravan se ve sledovaném období stal jedním z nejvýznamnějších spolků pěstujících ansámblový zpěv. Svou uměleckou činností prokázal kultuře kroměřížského regionu nepostradatelnou službu, na kterou by se nemělo i s odstupem několika desítek let zapomínat.

Shrnutí

Bakalářská práce *Smíšený pěvecký sbor Moravan v Kroměříži v letech 1862–1918* se primárně zaměřuje na vznik a vývoj uměleckého spolku Moravan, jehož činnost ve sledovaném období zahrnovala kromě vlastního pěstování sborového zpěvu i hudební vzdělávání mládeže a spoluorganizování některých kulturních podniků ve městě.

Úvodní kapitola si na pozadí společensko-politické situace klade za cíl nastínit hudební dění v Kroměříži druhé poloviny 19. století. Stěžejní část práce tvoří popis tří vývojových etap vymezených nejdůležitějšími milníky historie spolku. Zvláštní pozornost je přitom kladena na významné osobnosti působící v Moravanu, koncertní činnost, provozovaný repertoár atp. Poslední kapitola je věnovaná hudební škole spravované pěvecko-hudebním spolkem Moravan. Žáci tohoto ústavu vystupovali na umělecky hodnotných koncertech a v neposlední řadě se svým účinkováním podíleli na produkcích moravanského souboru. Součástí práce je také obrazová příloha, ve které jsou pro názornější představu vnitřní organizace sdružení uveřejněny první spolkové stanovy z roku 1863. Dále jsou zde použity fotografie některých členů spolku a vyobrazení z dobových periodik. Rozsah studie koresponduje s bohatou uměleckou činností, kterou Moravan za prvá desetiletí své existence rozvinul.

Summary

Bachelor thesis *The mixed choir Moravan in Kroměříž in the years 1862–1918* primarily deals with the beginnings and development of the artistic association Moravan. Within the specified period of time, the Moravan association was active not only in cultivating the choir singing itself but also in participating in the musical education of the youth and co-organizing several cultural events in the city.

The goal of the introductory chapter is to outline the musical development in Kroměříž in the second half of the 19th century taking the socio-political situation into account. The main part of the thesis consists of the description of three developmental stages specified by the most important historical milestones of the association. Great emphasis is laid on important individuals associated with the Moravan, concert activities, repertoire etc. The last chapter is dedicated to the musical school administered by the Moravan association. The students of this facility appeared at artistically valuable concerts and last but not least, while taking part, they contributed to productions of the Moravan association. Additionally, an annex with images, in which the first statutes of the association dated back to 1863 are included, builds a part of the thesis as well. Furthermore, pictures of several members of the association and illustrations from contemporary periodicals are also used there. The extent of the study corresponds with the rich artistic activity which the Moravan developed in the first decades of its existence.

Zusammenfassung

Die Bachelorarbeit *Gemischter Sängerkhor Moravan in Kroměříž (Kremsier) in den Jahren 1862–1918* orientiert sich in erster Linie auf die Entstehung und Entwicklung des Kunstvereins Moravan, dessen Tätigkeit in der angegebenen Zeit außer der eigenen Chorgesangspflege auch die Musikbildung der Jugend sowie die Mitorganisation einiger Kulturveranstaltungen in der Stadt beinhaltet hat.

Das Einführungskapitel setzt sich zum Ziel, im Zusammenhang mit der gesellschaftlich-politischen Lage, das Musikgeschehen der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts in Kroměříž zu skizzieren. Den Hauptteil der Arbeit bildet die Beschreibung drei Entwicklungsetappen, die von den wichtigsten Meilensteinen der Vereinsgeschichte bestimmt wurden. Besondere Aufmerksamkeit wird den bedeutenden Persönlichkeiten gewidmet, die in Moravan gewirkt haben, weiterhin der Konzerttätigkeit, dem Repertoire usw. Das letzte Kapitel beschäftigt sich mit der Musikschule, die von dem Verein Moravan verwaltet wurde. Die Schüler dieser Schule sind in künstlerisch wertvollen Konzerten aufgetreten und sich an den Produktionen des Vereins Moravan durch ihr Mitwirken beteiligt haben. Ein Bestandteil der Arbeit ist auch Bildanhang, in dem für Veranschaulichung der inneren Organisation des Vereins die ersten Statuten aus dem Jahre 1863 dargestellt sind. Überdies werden hier auch Fotos einiger Vereinsmitglieder sowie die Abbildungen damaliger Periodika verwendet. Der Umfang der Arbeit entspricht reicher künstlerischer Tätigkeit, die Moravan in ersten Jahrzehnten seiner Existenz entwickelt hat.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Muzeum Kroměřížska v Kroměříži, fond 20 I Moravan (Pěvecko-hudební spolek Moravan Kroměříž).

Státní okresní archiv Kroměříž, fondy Bg – 8: Hudební škola při pěveckém souboru Moravan Kroměříž (karton 1) a Moravan Kroměříž (karton 2).

Výroční zprávy o Hudební škole zpěváckého spolku Moravana v Kroměříži za školní roky 1900/1901–1909/1910.

Výroční zprávy zpěváckého spolku Moravana v Kroměříži za správní roky 1894, 1896–1947.

Periodika

Dalibor, roč. 1863–1913

Hudební besídka, roč. 1926–1927

Hudební revue, roč. 1911

Kroměřížské noviny, roč. 1884–1889

Lidové noviny, roč. 1895–1905

Moravská Orlice, roč. 1863–1904

Národní listy, roč. 1879–1906

Našinec, roč. 1872–1909

Pozorovatel, roč. 1923

Velehrad, roč. 1889–1902

Slovníky

Černušák, Gracian – Helfert, Vladimír: Pazdírkův hudební slovník naučný, II. část osobní. Brno 1937.

Černušák, Gracian – Štědroň, Bohumír – Nováček, Zdenko: Československý hudební slovník osob a institucí, I. a II. díl. Praha 1963, 1965.

Fric, Ota: Hudba na Kroměřížsku a Zdounecku. Kroměříž 1941.

Fukač, Jiří – Vysloužil, Jiří: Slovník české hudební kultury. Praha 1997.

Literatura

Axman, Emil: Morava v české hudbě XIX. století. Praha 1920.

Buček, Miloslav: Sborový zpěv, I. a II. díl. Brno 1992, 1993.

Fric, Ota: Antonín Dvořák a Kroměříž. Zrcadlo dokumentů a zpráv. Kroměříž 1946.

Fric, Ota: Dějiny kroměřížského Moravana 1862–1932. Kroměříž 1933.

Fric, Ota: Kdo je Ferdinand Vach. Praha 1948.

Fric, Ota: Vývoj hudební kultury na jihovýchodní Moravě. Brno 1963.

Hutter, Josef: Ferdinand Vach a Pěvecké sdružení moravských učitelů. Praha 1928.

Kuna, Milan a kol.: Antonín Dvořák. Korespondence a dokumenty. Korespondence odeslaná 1871–1884. Praha 1987.

Kuna, Milan a kol.: Antonín Dvořák. Korespondence a dokumenty. Korespondence odeslaná 1885–1889. Praha 1988.

Kuna, Milan a kol.: Antonín Dvořák. Korespondence a dokumenty. Korespondence odeslaná 1890–1895. Praha 1989.

Lajkep, Zdeněk: Dějiny ochotnického divadla v Kroměříži 1865–1945. Kroměříž 1995.

Lajkep, Zdeněk: Kulturní a společenský život v Kroměříži v letech 1860–1918. In: Týdeník Kroměřížska, roč. IV, č. 19–52.

Lajkep, Zdeněk: Kulturní a společenský život v Kroměříži v letech 1860–1918. In: Týdeník Kroměřížska, roč. V, č. 1–2.

Lažanský, Svatopluk: Upomínka na Kroměříž dne 19. a 20. srpna 1865. Praha 1865.

Památník pěvecko-hudebního spolku Moravan v Kroměříži. Josef Hilgartner, ed. Kroměříž 1932.

Sehnal, Jiří – Vysloužil, Jiří: Dějiny hudby na Moravě. Brno 2001.

Silná, Ingrid: Jan Leopold Kunert (1784–1865). Olomouc 2005. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, katedra muzikologie.

Silná, Ingrid: „Chrámová hudba v Kroměříži v první polovině 19. století“, in: Vičarová, Eva (ed.): Hudba v Olomouci a na střední Moravě I. Olomouc 2007, s. 83–94.

Silná, Ingrid: Ezechiel Ambros. Olomouc 2011.

Spáčil, Jindřich: Kroměřížská kronika. Kroměříž 1963.

Štědroň, Bohumír: Ferdinand Vach. Praha 1941.

Valový, Evžen: Sborový zpěv v Čechách a na Moravě. Brno 1972.

Internetové zdroje

Spolky v Kroměříži [online]. 2014 [cit. 2014-05-13].

Dostupné z: <http://spolky.profitux.cz/k/kromeriz.html>

Město Kroměříž. Smíšený pěvecký sbor Moravan [online]. 2014 [cit. 2014-05-13].

Dostupné z: <http://www.mesto-kromeriz.cz/dokumenty/Moravan%20historie.pdf>

Schnierer, Miloš – Peřinová, Ludmila: *Korespondence Vítězslava Nováka Josefě Javůrkové.*

Společnost Vítězslava Nováka [online]. 2014 [cit. 2014-07-16].

Dostupné z: http://www.vitezslavnovak.cz/korespondence_javurkova.htm

Český hudební slovník osob a institucí [online]. 2014 [cit. 2014-03-20].

Dostupné z: <http://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/>

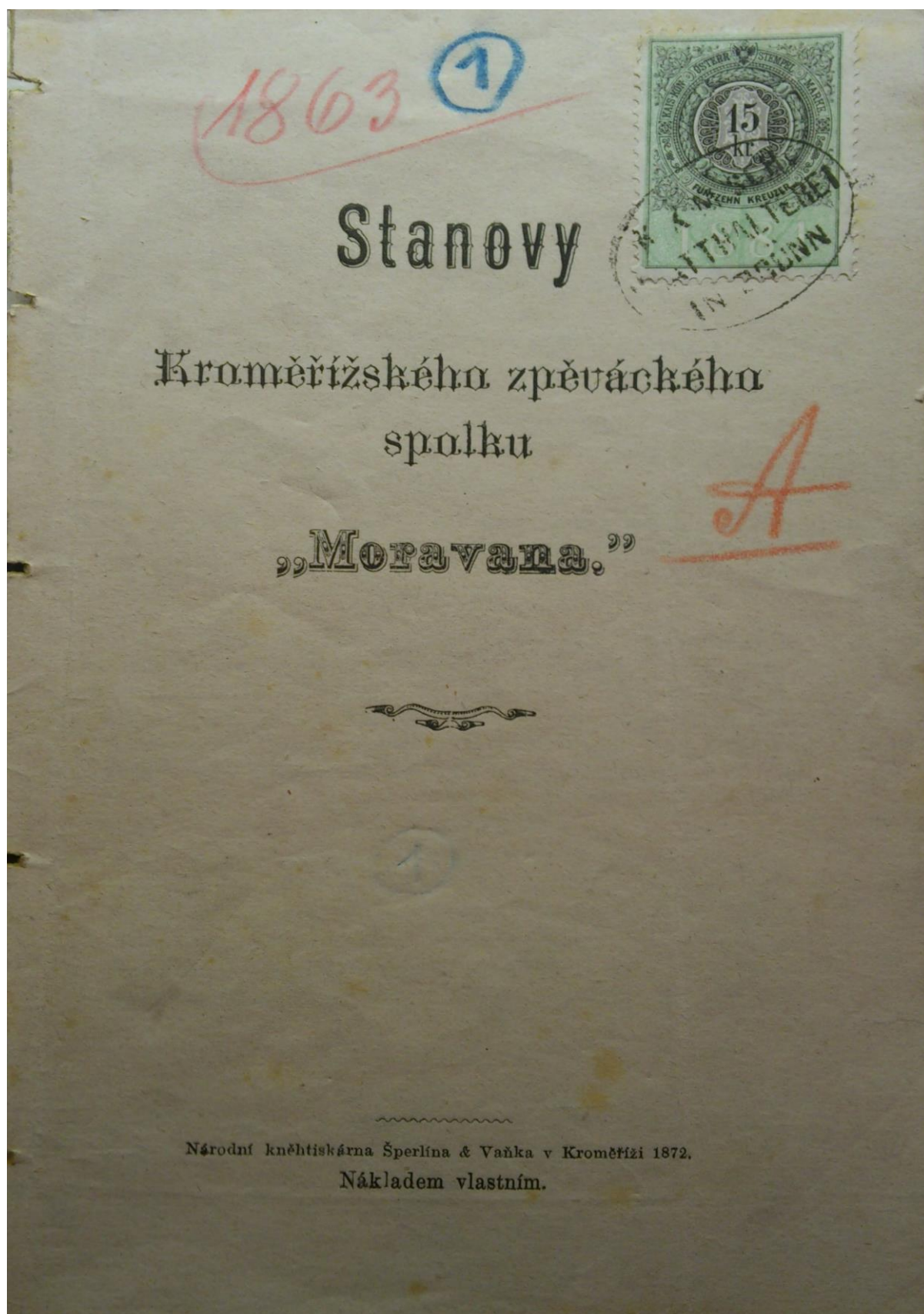
Přílohy

- 1) Portréty protektora Moravana JUDr. Jana Kozánka (1819–1890) a jeho manželky, matky praporu spolku Marie Kozánkové (1832–1901).
MKK, fond 20 I Moravan, Fotografie z moravanského života, sign. X, karton 66.
- 2) Stanovy Kroměřížského zpěváckého spolku „Moravana“ z roku 1863. Celkem 7 fotografií.
MKK, fond 20 I Moravan, Spolkové stanovy 1863 až 1939, sign. XIV/1-12, karton 72.
- 3) Svěcení praporu Moravana na Velkém náměstí v Kroměříži roku 1865.
MKK, fond 20 I Moravan, Fotografie z moravanského života, sign. X, karton 66.
- 4) Deputace s prapory (patrně při svěcení praporu Moravana).
MKK, fond 20 I Moravan, Fotografie z moravanského života, sign. X/4, karton 66.
- 5) Nákresy moravanského praporu (1:10), znaku (1:5) a odznaku (1:1) z roku 1882.
MKK, fond 20 I Moravan, Spisy 1882–1885, sign. IV/2, karton 19.
- 6) Nejstarší dosud známý obraz Moravana (1865?).
MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana II (1909–1947) – Výroční zpráva pěvecko-hudebního spolku Moravan v Kroměříži za rok 1927–1928, sign. V/21, karton 56.
- 7) Nedatovaná fotografie mužského pěveckého sboru Moravan.
MKK, fond 20 I Moravan, Fotografie z moravanského života, sign. X, karton 66.
- 8) Druhý sbormistr Moravana Karel Cigna (1819–1880).
MKK, fond 20 I Moravan, Fotografie z moravanského života, sign. X, karton 66.
- 9) Čtvrtý starosta Moravana Hugo Zimek (1840–1902).
MKK, fond 20 I Moravan, Ročenky Moravana I (1896–1908) – Výroční zprávy zpěváckého spolku Moravana v Kroměříži za správní rok 1900, sign. V/5, karton 55.
- 10) Třetí ředitel hudební školy a místosbormistr Moravana Antonín Petzold (1858–1931).
MKK, fond 20 I Moravan, Fotografie z moravanského života, sign. X, karton 66.
- 11) Členové Moravana při Silvestrovské zábavě roku 1885.
MKK, fond 20 I Moravan, Fotografie z moravanského života, sign. X, karton 66.
- 12) Plakát kroměřížského provedení Dvořákova Stabat Mater 10. a 11. dubna 1886.
MKK, fond 20 I Moravan, Koncertní programy – Stabat Mater, sign. XII/1, karton 67.
- 13) Ferdinand Vach (1860–1939). Fotografie z roku 1935.
MKK, fond 20 I Moravan, Fotografie z moravanského života, sign. X, karton 66.
- 14) Plakát kroměřížského provedení Dvořákova Requiem 23. a 24. dubna 1892.
In: Velehrad 8. dubna 1892, roč. IV, č. 27, s. 5.

- 15) Portrét Antonína Dvořáka s věnováním za nastudování Requiem Ferdinandu Vachovi.
MKK, fond 20 I Moravan, Fotografie z moravanského života, sign. X, karton 66.

Příloha č. 1 – portréty protektora Moravana JUDr. Jana Kozánka (1819–1890) a jeho manželky, matky praporu spolku Marie Kozánkové (1832–1901)

Čl. 1. Jméno a účel spolku.

Spolek má jméno „Moravan.“ Jeho účel jest pěstovati zpěv slovanský obzvláště zpěv národní, český a moravský.

Čl. 2. Údové.

Údové spolku rozdělují se v údy vykonávací, v zakladatele a údy přispívající. — Údem vykonávacím může býti každý vzdělanec. Zakladatelé jsou, kteří mimo každoroční příspěvek, při vstoupení do spolku sumu základní 10 zl. položí. — Údové přispívající jsou všichni, kteří účel spolku ročními příspěvky podporují.

Čl. 3. Působnost.

Údové vykonávací shromáždují se řádně jednou v týdni k cvičení ve zpěvu. — Účel těchto cvičení jest, připravovati veřejná provozování hudební, jenž se během roku odbývati mají. Provozování veřejná mají býti každoročně dvě. Mimo to budou se odbývati od času k času každoročně nejméně čtyry besedy pro údy přispívající.

Čl. 4. Správa spolku.

A) v ů b e c. Záležitosti spolku spravují se výborem, pozůstávajícím ze sedmi členův, mimo tyto spravuje hudební část řízení, ředitel sboru, neb jeho náměstek.

Členové výboru vyvolení budou začátkem každého roku na celý rok od údů vykonávacích a zastávají úřad svůj jakožto hodnostáři bez platu.

Za člena výboru může jen úd vykonávací volen býti.

Z členů výboru vyvolených volí údové vykonávací zvláštní volbou přednostu spolku. Výbor sám ustanoví pak tajemníka, pokladníka a listovního ze svého středu a ředitele sboru taktéž na celý rok. Náměstka ředitele sboru ustanovuje ředitel v dorozumění s výborem ze středu údů vykonávacích. Výbor shromažďuje se řádně na vyzvání přednosta k poradě v prvním týdni každého měsíce. Při každém hlasování rozhoduje absolutní většina.

Jsou-li hlasy rovné, rozhoduje hlas přednosta. Kdyby však nějaký návrh ani polovici hlasů neměl, jest návrh takový odmítnut. K docílení platného usnešení, jakož i ustanovení se výboru jest zapotřebí přítomnost pěti členů výboru. Předmětem porad a uzavření výboru jsou vůbec všechny záležitosti spolku vyjma ony, které vymíněny jsou shromáždění valnému (viz čl. 11 a 16.)

B) zvláště. Přednosta stojí v čele celého spolku, zastává jej vně povolává a řídí shromáždění valná a schůzky výboru, řídí hlasování, oznamuje výsledek voleb, pečuje o vykonání usnešení a vůbec o zachování pořádku a vyplnění stanov.

Čl. 6. b) Tajemník.

Tajemník podporuje přednostu v jeho úřadě a zastává jej v nepřítomnosti jeho. On vykonává všechny písemné práce, zejména náleží jemu vedení protokolův a všelijakých seznamův, vyhotovování listů, přijímacích a pozvání písemných. Ku konci roku sestaví tajemník zprávu o činnosti spolku.

Čl. 7. c) Pokladník.

Pokladník přijímá docházející příspěvky a jiné příjmy. Jemu náleží zachránění jejích a všech jiných, spolku náležících peněz, jakož všech se jích týkajících

listin a důkazů. On vykonává všechny výplaty spolku, u kterých mu při vyplacení opisů a otisků, podpisu ředitele sboru a potvrzení příjmu listovního zapotřeby jest. K výplatu, převyšujícím 5 zl. r. č. potřebuje však nařízení přednosty, k výplatu převyšujícím 50 zl. r. č. zvláštního usnešení výboru. Pokladník jest povinen, o všech vydáních a příjmech pořádné knihy vésti, měsíčně výboru účty skládati, valnému shromáždění údů vykonávacích podrobnou a částečnou správu o účtech podati a ku konci každého roku zprávu takovou pro všechny údy spolku sestaviti, která tiskem u známost veřejnou se uvéstí má.

Všechny zprávy o účtech musí zaopatřeny býti podpisy přednosty, tajemníka, pokladníka a ještě jednoho členu výboru.

Čl. 8. d) Listovní.

Listovní jest povinen, zachraňovati všechny hudebniny spolku náležející sestavovati, o nich seznamí kolkem spolku je poznamenati, ku provozování a cvičení je připravovati, v dorozumění s ředitelem sboru potřebné opisy a otisky obstarati, a na začátku každého roku, jinak ale mimořádně na vyzvání výboru tomuto úplné seznamí (inventář) všech sbírek spolku náležejících podati.

Čl. 9. e) Ředitel sboru.

Ředitel sboru zkouší ony, kteří by do spolku co údové vykonávací vstoupiti chtěli, o jejich schopnostech ve zpěvu u přítomností dvou členů výboru, a ponavrhne je výboru k přijmutí. On cvičí ku provozování určené skladby a připravuje jich provozování, a ustanovuje zpěváky k provedení samospěvů. Při provozování samém jest jeho povinnost vše, co se hudební části týče, řídit; On jest povinen, návrhy programů pro každé provozování vypracovati, a výboru ku schválení předložiti. Jemu přísluší o koupí hudebnin výboru návrhy činiti. V poradě výboru příslušímu právo hlasování.

Čl. 10. f) Náměstek řed. sboru.

Náměstek ředitele sboru jest povinen tohoto na jeho požádání ve zprávě artistické podporovati.

Čl. 11. Shromáždění valné údů vykonávacích.

Valné shromáždění údů vykonávacích bude se řádně odbývat, každoročně jednou. Přednosta jest povinen, v dorozumění s výborem v měsíci říjnu shromáždění valné povolati. Povolání se děje ohlášením ve dvou posledních týdnech schůzkách před shromážděním. Přednosta jest oprávněn, ve zvláštních pádech i beze svolení výboru mimořádné shromáždění na ten samý způsob svolati. Shromáždění valnému vymíněny jsou následující předměty: a) Volba členů výboru a přednosta; b) přijímání účtů ročních a zpráv o činnosti spolku; c) změna stanov; d) jednání o usnešení o rozpuštění spolku.

Při hlasování rozhoduje absolutní většina hlasů přítomných. K docílení usnešení platného zapotřebí jest přítomnost polovičky všech údů vykonávacích. Jen když se jednati má o rozpuštění spolku, musí na nejméně dvě třetiny všech údů vykonávacích přítomny býti.

Čl. 12. Přístup ke spolku.

Kdo by ke spolku co úd vykonávací přistoupiti chtěl, musí se podrobiti zkoušce před ředitelem sboru a před dvěma členy výboru, při kteréž onu míru zpěváckých schopností a vědomostí dokázati má, kterou vymínuje působnost ve zpěvu vícehlasém. Nově vstoupilý zapíše jméno své do knihy spolkové a vyhotoví se mu od tajemníka list spolkový. Výbor přijímá nově vstupující na návrh ředitele sboru a nově vstoupilí oznamují se při následující týdení schůzce od přednosta údům vykonávacím. Přijímání údů přispívajících koná se taktéž od výboru zápisem do knihy spolkové a vyhotovením listu.

Čl. 13. Práva údův.

a) Vykonávacích. Každý úd vykonávací má právo hlasování ve všech jednáních o záležitostech spolku, které vymíněny jsou shromáždění valnému (viz čl. 11 a 16.) On jest oprávněn, výboru a shromáždění valnému předlohy a návrhy podávati. Návrh, o kterém výbor jednati má, musí býti od navrhovatele písemně sestaven, od

něho vlastnoručně podepsán a od třech údů podporován. Každý návrh o kterém se jednati má na shromáždění valném musí se před počátkem jednání přednostovi oznámiti.

b) *Příspěvajících.* Každý úd příspěvající jest oprávněn, účastniti se u všech od spolku zařízených provozováních a dostává mimo to k veřejným provozováním platí-li 2 zl. r. č. ročně 2 lístky vstupné, plati-li 4 zl. r. č. ročně 4 lístky vstupné zdarma. Ke konci každého roku doručí se mu zpráva o činnosti spolku a roční účet.

Čl. 14. Povinnosti údův.

a) *Vykonávacích.* Každý úd vykonávací se zavazuje ku svědomitému působení při týdenních cvičeních, u všech od spolku zařízených provozováních, jakož i k dostavení se ku shromáždění valnému.

b) *Příspěvajících.* Každý úd příspěvající zavazuje se, zaplatiti na před příspěvek 2 zl. r. č.

Čl. 15. Jmění spolku.

Jmění spolku pozůstává: a) z příspěvků údů příspěvajících a zakladatelů; b) z příjmů od veřejných provozováních; c) z darů a jiných příjmů.

Čl. 16. Vynaložení jmění.

Příspěvky, jenž ročně spolku docházejí, vynaloží se na zapravení útrat a nákladů spolku. Roční nadbytek kapitalisuje se, a úroky kapitálu toho vynaloží se dle usnešení shromáždění valného na návrh výboru na vypsání cen pro české skladby.

Čl. 17. Vystoupení ze spolku.

Vystoupení údů vykonávacích stane se oznámením ústním neb písemným u přednosty. Údové příspěvající prohlásí výstup svůj nepřijmutím pozvání ku zaplacení ročních příspěvků.

Čl. 18. *Rozepře mezi údy spolku.*

Rozepře mezi údy spolku, týkající se záležitostí spolkových vzešlé, rozhodne soud rozhodčí. K sestavení soudu takového volí každá strana jednoho přísedícího, a výbor take jednoho, jakožto předsedu soudu. Většina hlasu rozhoduje.

Čl. 19. *Rozpuštění spolku.*

Kdyby spolek se rozpustil, připadne celé zbývající jmění jeho „Matici Moravské“ v Brně. Kdyby však tenkrát slovanského spolku čtenářského v Kroměříži stávalo, připadne celé zbývající jmění tomuto.

Josef Šperlín,
ředitel.

Karel Zavadil,
st. sbormistr.

J. U. C. Vilibald Mildschuh,
výbor.

Fr. Zlínský,
výbor.

Frant. Fryčaj,
výbor.

Jan Kučera,
výbor.

Jan Skala,
výbor.

Číslo 28407.

Tyto stanovy se od c. k. mor. místodržitelstva potvrzují.

V BRNĚ dne 11. listopádu 1863.

Za místodržitele

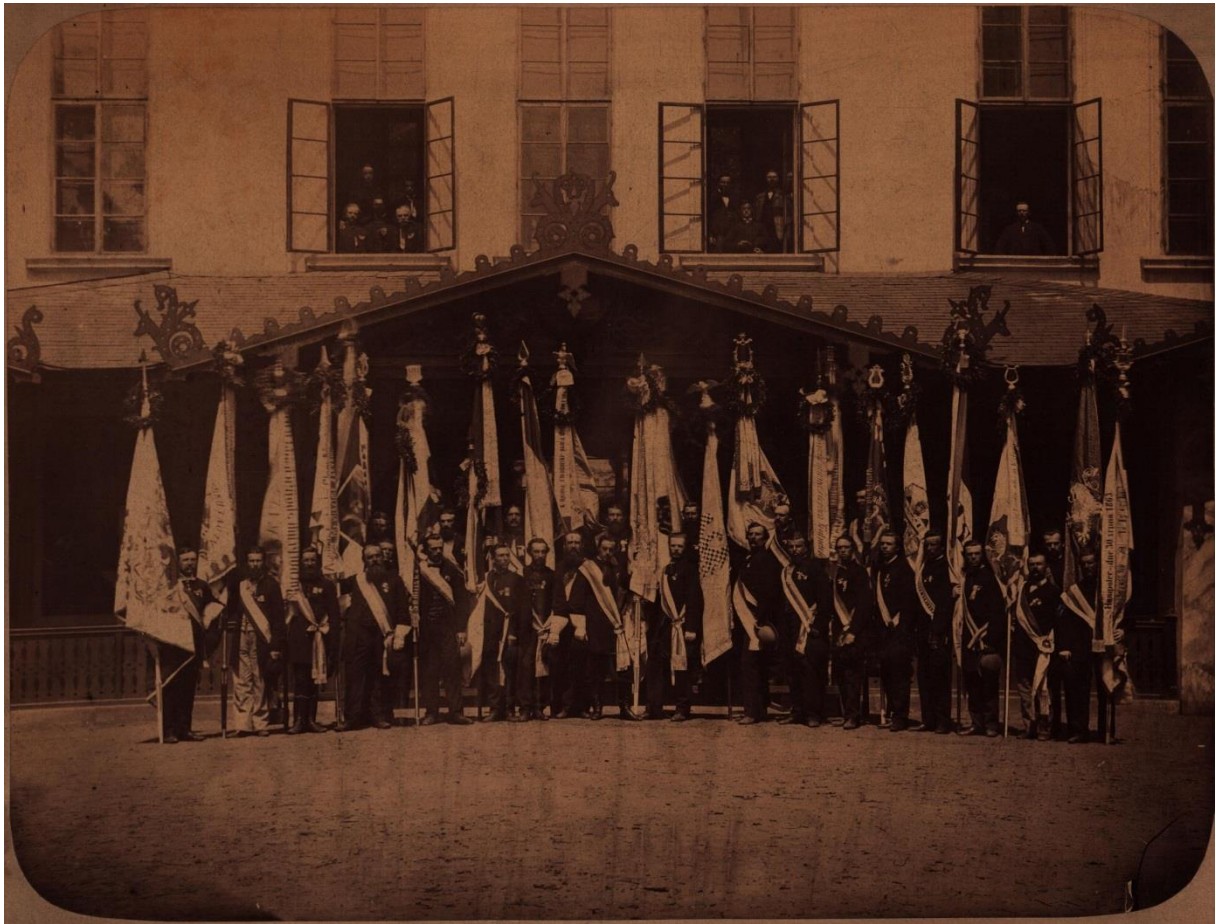
(L. S.)

Metzburg.

Příloha č. 3 – svěcení praporu Moravana na Velkém náměstí v Kroměříži roku 1865

Příloha č. 4 – deputace s prapory (patrně při svěcení praporu Moravana)

Příloha č. 5 – nákresy moravského praporu (1:10), znaku (1:5) a odznaku (1:1) z roku 1882

Příloha č. 6 – nejstarší dosud známý obraz Moravana (1865?)

NEJSTARŠÍ DOSUD ZNÁMÝ OBRAZ MORAVANA (asi z roku 1865)

STOJÍCÍ ŘADA (od levé strany): 1. František Harbrich, advok. písař. — 2. ? — 3. František Zlámal, soukromník — 4. N. Kreisl, advok. písař. — 5. JUDr. Vilibald Mildschuh, praporečník Moravana — 6. František Zavadil, choralista. — 7. Klauďy Pacholík, písař, později učitel hudební školy moravanské. — 8. IUDr. Rudolf Bumbala, advokátní koncipient. 9. (níže) ? 10. František Horák, choralista. — SEDIČÍ ŘADA (od levé strany) 1. Klauďy Franta Porázek, soliciátor, jednatel Moravana. — 2. J. Kučera, učitel. — 3. František Fryčaj (Fřičag), měšťan a barvíř. — 4. Karel Zavadil, regenschorj u sv. Mořice, sbormistr Moravana. — 5. Jan Trčala, stolář, později hostinský. — 6. (sedící na zemi) učitel Slezák ? — 7. Josef Mnohoslav Šperlín, soliciátor a měřan, starosta Moravana. — 8. František Slaměnik, národní učitel, pokladník Moravana. — 9. Obchodník N. Weiss ? — 10. Mikuláš Rosik, nadučitel. — 11. František Zlinský, měšťan a pokladník kroměřížské záložny. — Fotografoval Vilém Sonntag.

Příloha č. 7 – nedatovaná fotografie mužského pěveckého sboru Moravan

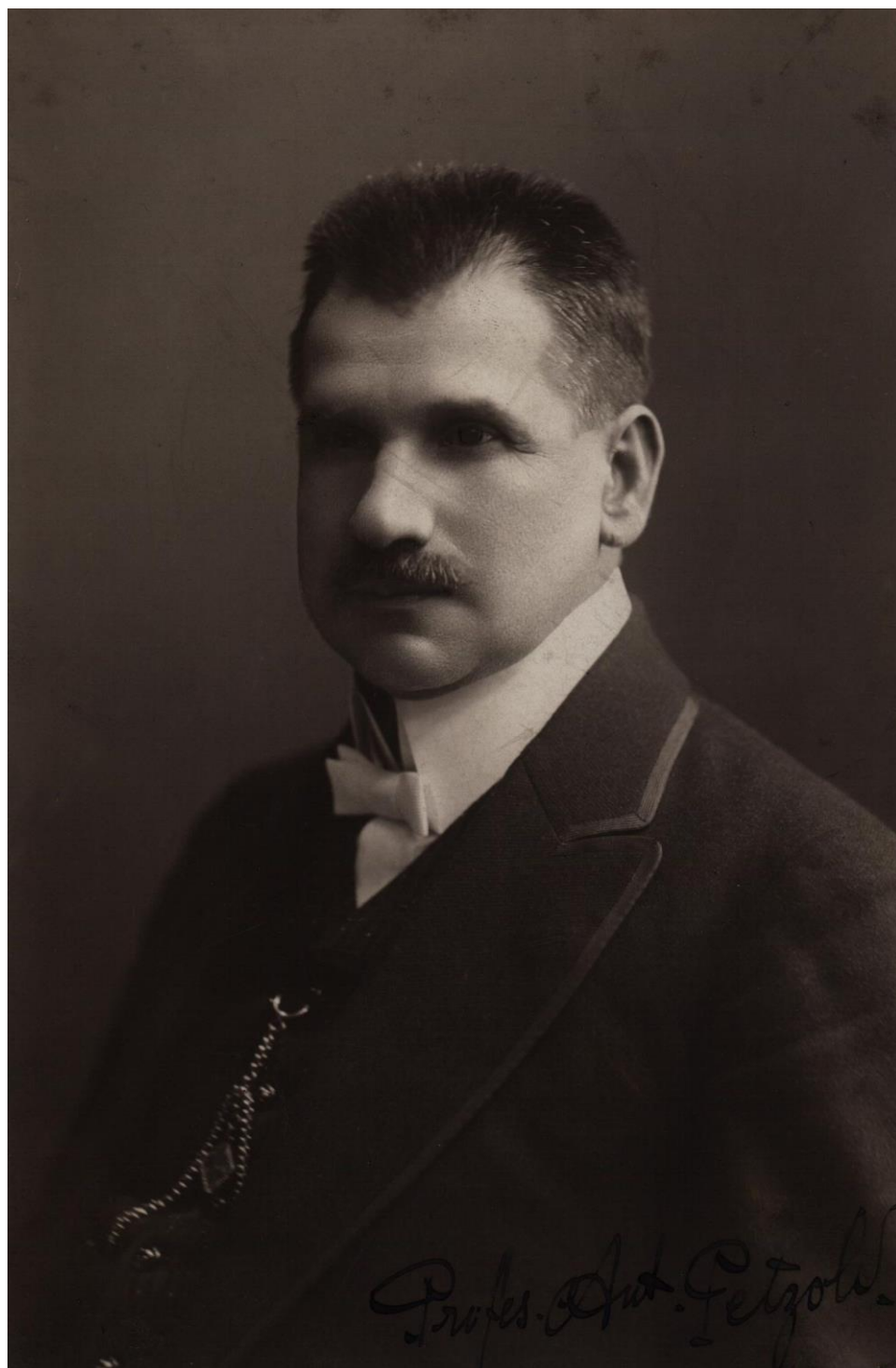
Příloha č. 8 – druhý sbormistr Moravana Karel Cigna (1819–1880)

Příloha č. 9 – čtvrtý starosta Moravana Hugo Zimek (1840–1902)

Příloha č. 10 – třetí ředitel hudební školy a místosbormistr Moravana Antonín Petzold (1858–1931)

Členové zpěv. spolku „Moravan“ na Sylvestra v r. 1885.

Bureš Fr., Flögl Arn., Albert Ed., Vodica Fr., Poráček Ot., Doletel Fr., Kašparík Jul., Zýka A., Dr. Koxánek K., Kymálil Ed.,
Petzolt Ant.

Na měšťanském nadsklepi v Kroměříži

poprvé
v sobotu, dne 10. dubna 1886 večer o půl osmé,
podruhé
v neděli, dne 11. dubna 1886 odpoledne o půl páté:

„STABAT MATER“
od Antonína Dvořáka pro soli, smíšený sbor a orchestr.

—◆—

Sopran solo	pí. Emma Veselá.
Alť solo	pí. Anna Dvořáková.
Tenor solo	p. Edvard Králík.
Bas solo	p. Kugo Králík.

Směšený sbor „Moravana.“ Orkestr městské kapely kroměřížské
sesílený ochotníky.

CENY MÍST :
Křeslo 3 zl., sedadlo v přízemí 2 zl., sedadlo na galerii neb
v saloně 1 zl. 50 kr., vstup do přízemí 1 zl.

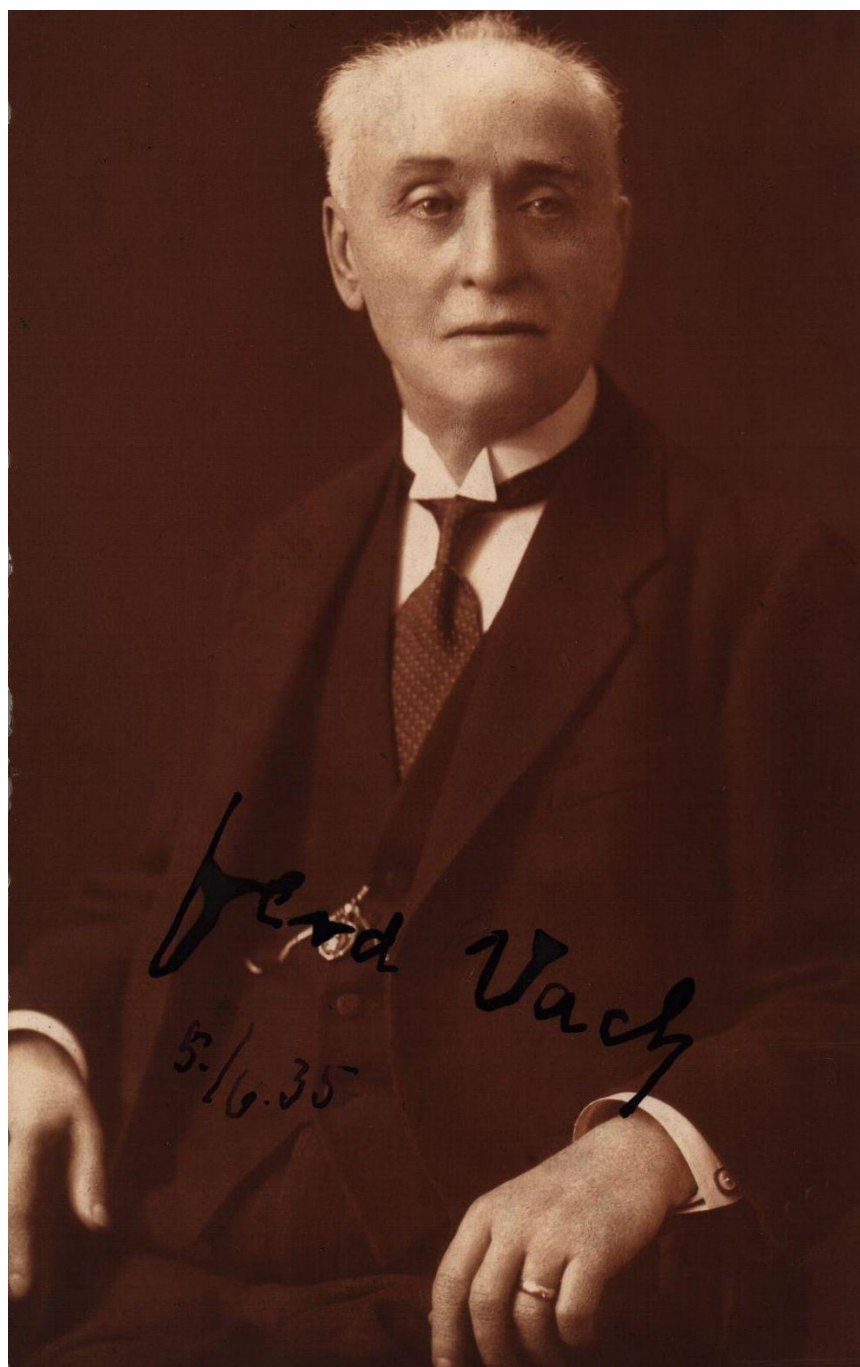
Lístky koupiti lze v knihkupectví p. Olivy v Kroměříži, počínajíc 1. dubnem t. r.,
jakož i před koncertem u kasy. Praenotace na sedadla adressovány
budtež na výbor spolkový.

Mezi produkcí bude sál uzavřen.
Pro každou produkcí vydávají se zvláštní vstupenky.

V KROMĚŘÍŽI, DNE 15. BŘEZNA 1886.

„Moravan.“

Příloha č. 13 – Ferdinand Vach (1860–1939)

 Zpěvácký spolek „MORAVAN“ v Kroměříži.

Založen 1863.

Ročník XXX.

Na měšťanském nadsklepi v Kroměříži.

U sobotu 23. dubna večer a v neděli 24. dubna 1892 odpo.

osobním řízením skladatelovým

REQUIEM

pro soli, sbor a orchestr

složil

DR. ANTONÍN DVOŘÁK.

(Opus 89)

SOLI: Sopran: paní Božena Rubešová-Petzoldová, koncertní pěvkyně v Olomouci.

Alt: paní Anna Dvořáková, koncertní pěvkyně v Praze.

Tenor: pan Eduard Krtička, koncertní pěvec v Praze.

Bas: pan Karel Čoch, operní pěvec kr. zemsk. divadla českého v Praze.

Sbor: Smišený sbor Moravana.

Orkestr: Kapela c. a k. pěšího pluku č. 93.

Z a č á t e k :

V sobotu dne 23. dubna určitě o půl 8. hodině večer; v neděli dne 24. dubna
určitě o čtvrt na 5 odpoledne.

Jakmile koncert započne, bude sál uzavřen a přístup nebude dovolen leč v přestávkách mezi jednotlivými díly.

CENY MÍST: Sedadla v přízemí: v prvních třech řadách po 3 zl.,
v dalších čtyřech řadách po 2 zl. 50 kr., v osmé až incl. v desáté řadě po 2 zl.
a v následujících řadách po 1 zl. 50 kr.

Sedadla na galerii po 1 zl. Lístky ku stání: v přízemí po 1 zl., na galerii
po 60 kr. Studentské lístky: na galerii po 40 kr., do salonu po 30 kr.

Vstupenek použití lze jen pro tu produkci, pro kterou znějí.

Vstupenky prodávají se v knihkupectví p. Ant. Olivy ode dne 18. dubna 1892 počínaje a před
koncertem u kasy. — Tamtéž koupiti lze rozbory skladby od Jindř. Geislera za 30 kr.

P. T. zakládajícím a přispívajícím členům Moravana zašlou se povinné vstupenky do
domu, které pak příslušným příplatkem u p. Olivy vyměnit lze.

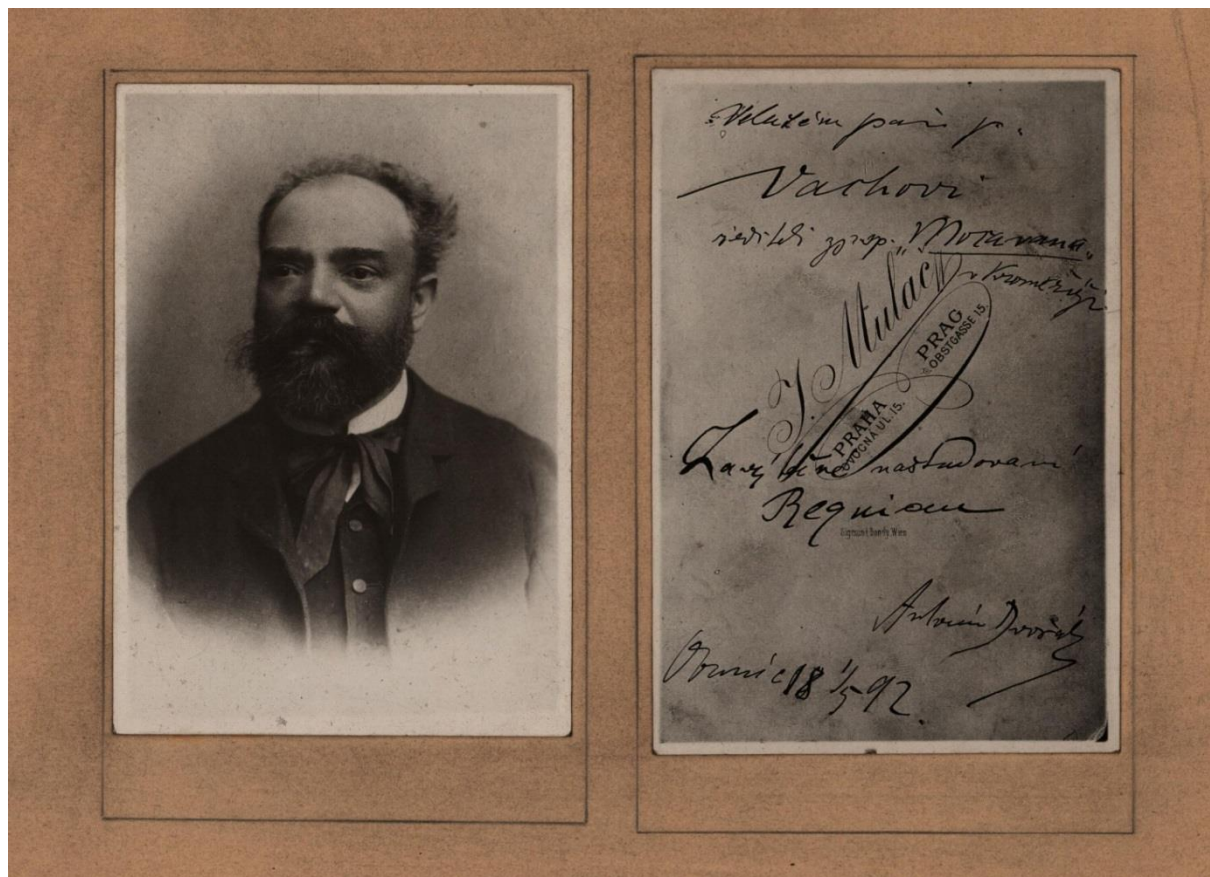
P. T. obecnostvo se upozorňuje, že vstupenky objednat lze i písemně listem vyplaceným
u pana A. Olivy; třeba však příslušnou částku hned spolu poslati, zřetelně adresu udati, pod
kterou se lístky zaslati mají a poštovné přiložiti.

V neděli dne 24. dubna 1892 po koncertě večer uspořádána bude ve velkém sále na nad-
sklepi

z á b a r a,

při níž koncertovati bude kapela c. a k. pěšího pluku č. 93. — Začátek zábavy o 8.
hod. večer. Vstupné za osobu 40 kr. Vstupenky jen u kasy.

Příloha č. 15 – portrét Antonína Dvořáka s věnováním za nastudování Requiem Ferdinandu Vachovi

Anotace

Jméno autora: Milan Balódy

Katedra, fakulta, univerzita: Katedra muzikologie, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci

Název bakalářské práce: Smíšený pěvecký sbor Moravan v Kroměříži v letech 1862–1918

Vedoucí práce: PhDr. Ingrid Silná, Ph.D.

Počet stran: 85

Počet znaků: 154 618

Počet příloh: 15

Počet titulů použité literatury a pramenů: 45

Klíčová slova: 1862–1918, Kroměříž, spolek, Moravan, pěvecký sbor, hudební škola, repertoár, koncert

Charakteristika práce: Bakalářská práce pojednává o historii kroměřížského spolku Moravan od počátku jeho činnosti až po konec 1. světové války. Součástí práce jsou kapitoly o hudbě v Kroměříži v druhé polovině 19. století, dějinný přehled sdružení v daném období a stručný popis historie hudební školy spravované Moravanem.

Annotation

Name of author: Milan Balódy

Department, faculty, university: Department of Musicology, Philosophical Faculty, Palacký University in Olomouc

Title of bachelor thesis: The mixed choir Moravan in Kroměříž in the years 1862–1918

Thesis supervisor: PhDr. Ingrid Silná, Ph.D.

Number of pages: 85

Number of symbols: 154 618

Number of attachments: 15

Number of titles of used literature and sources: 45

Keywords: 1862–1918, Kroměříž, association, Moravan, choir, music school, repertoire, concert

Characteristic of thesis: The bachelor thesis deals with the history of the Moravan association in Kroměříž since the beginning of its activity until the end of the World War I. The thesis includes chapters on music in Kroměříž in the second half of 19th century, a contemporary summary of the association and a brief description of history of the music school administered by the Moravan.